

II

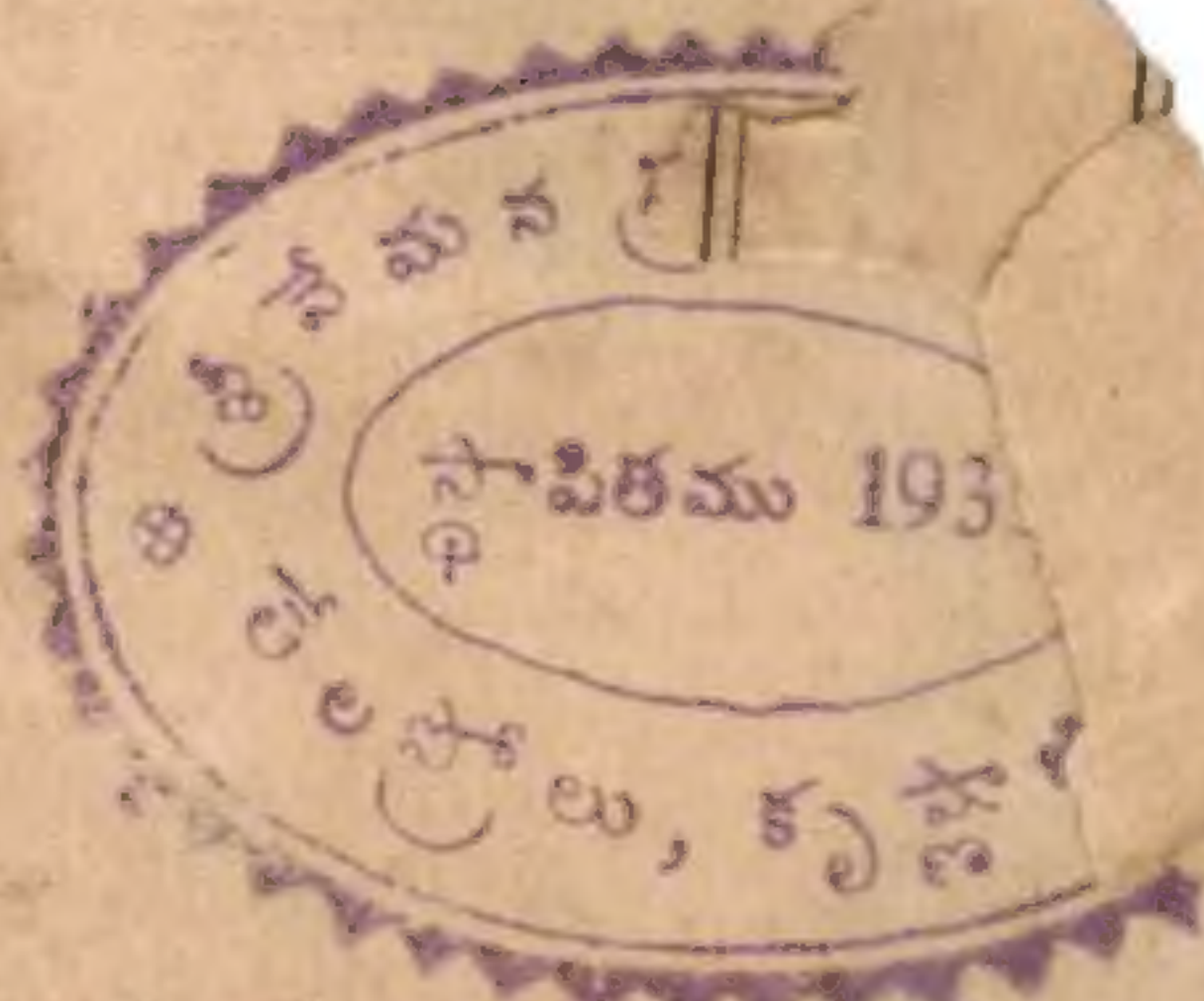
(శ్రీ)

లుచ్చాగ్రేసరచక్రవర్తి.

(నాటకము.)



సెట్టి లక్ష్మీనరసింహము, బి. ఏ., ఎల్.



నామ అంక కంపెనీచే ప్రచురితము,

విశాఖపట్టణము.

IV

PRINTED AT THE JYOTISHMATI PRESS,
MADRAS.

5

పీఠిక.

సంస్కృతభాషకు కాళిదాసమహాకవియు, ఆంగ్లేయభాషకు షేక్స్పియరుమహాకవియు ఎట్టివాలో, అట్టివాడే శ్రావించి భాషకు మోలియరుమహాకవి. షేక్స్పియరు వలెనే మోలియరును నాటకములయందు వేషములు వేయునై పుణ్యముగల వాడు గావున, అతనికి నాటకరచనామర్మములు చక్కగా తెలియును. ఆ కారణముననే మోలియరునాటకము లంతసుప్రసిద్ధములు. ఆనాటకములయందు వన్నె కెక్కినవానిలో ఒకటి, ఇప్పుడు నేను తెలుగుభాషలోనికి మార్చిన ఈనాటకము. ఇందు గుణములన్నివి ఉన్నయెడల, అవి మోలియరుమహాకవి వానిగానే భావించియైనను చదువరులు సంతోషింతురు కాదు.

విశాఖపట్టణము, }
1 జనవరి 1914 }

సెటిల లక్ష్మణ

జనవరి 1914
ఆంధ్రప్రదేశ్
రాజ్
రాజ్

నాటకపాత్రలు.

పురుషులు.

1. ధనదాసు-లుబ్ధాశ్రేయశక్తి.
2. సుందరం-ధనదాసు కొడుకు; రాధప్రియుడు.
3. బలరాం-కమలప్రియుడు.
4. ముసలయ్య-కమలకు ధనదాసు నిశ్చయించిన వసుడు.
5. కామయ్య సెట్టి-అప్పులు కుదుర్చు మధ్యవర్తి.
6. రామన్న-సుందరం నౌకరు.
7. జగన్న-ధనదాసు వంటపుట్టి; బండివాడు.
8. కన్నయ్య
9. సోములు } -ధనదాసు నౌకరులు.
10. సబ్బినప్పయ్య.

స్త్రీలు.

సు మోహించిన చిన్నది; సుందరం ప్రియురాలు.
కూతురు; బలరాం ప్రియురాలు.
శ్రీవింతు అడుది.

రంగము.

ధనదాసు ఇల్లు.

శ్రీశ్రీమద్రామాయము
శ్రీ శ్రీ లక్ష్మణము

25-6

శ్రీ లు వ్యాగ్రే స ర చ క వ ర్తి.

I అంకము.

1 గంగము—[బలరాం, కమల, ప్రవేశింతురు.]

బల— కమలా, అబ్బా! ప్రాణం కటకట కొరుక్కుతిన్నావే ! నీచేత ఊరి
అనిపించే సరికి తలప్రాణం తోకకు వచ్చింది. నామీద నీకిష్టం
ఉన్నదన్న ముడిమాటకొప్పుకొనే ఒప్పుకొన్నావు గదా, ఇక ముడి
కొప్పు కోవడానికెందుకంత వెనకతీశావు?.....ఏం, ఆలాగు ఉన్న
రంటూ నిట్టూర్పు విడుస్తున్నావు? నాకూ నీకూ పెళ్లి జరగడం,
అందువల్ల నాకు సంతోషం కలగడం, ఇవేవీ నీకిష్టం లేదు కాబోలు!

కమ—అయ్యో మనోహరా,

బల— అదిగో, మనోహరా అనకు; ఎవరై నా వింటే చిక్కు వస్తుంది. పేరు
పెట్టి 'బలరాం' అనే పిలు. పెళ్లయిన తరువాతే కదా నా పేరు
నువ్వు, నీ పేరు నేనూ, ఎత్తకూడదు?

కమ— మీకు సంతోషం కలిగించడం నాకిష్టం లేదంటూ ఉన్నారు. మీరేం
చెప్పితే అదంతా చేసి మీ మనస్సుకు సంపూర్ణ సంతోషం కలిగించ
డమే నాకు ప్రధానం.

బల— అయితే అక్కడికి పెళ్లికిముందు ప్రధానం కూడా జరిగినట్టే. లాంఛ
నాలలా ఏమీ లోపం లేదు.

కమ—మీకిప్పుడున్న కులాసా చూచి నాకు కలుగుతూ ఉన్న సంకోపం ఇంతా అంతా కాదు. అయినా అదేమో కాని మనస్సులో ఏదో చింత ఉన్నట్టు గుండె దడదడలాడుతూ ఉంది. ఏం కొంప మునుగుతుందో? లేక పోతే, మీ మీద నాకింత వెర్రిమోహమేమిటి?

బల— కొంప మునగడమేం? కొంపాకటి నిలుస్తుంది ఇంకా కావలిస్తే. నీకు కలుగుతూ ఉన్న మోహమా వెర్రిది, చింత వెర్రిది గాని?

కమ—అదేం, ఆలాగంటారు? మా నాన్న గారికి కోపం వస్తుండేమో అన్న బెంగ ఉండవలసినదేనా? మా బంధువులు నన్ను తిడతారేమో అన్న జడుపు పుట్ట వలసినదేనా? లోకులేం అపనింద మోపుతారో అన్న జంకు కలగ వలసినదేనా? ఈ చింతలన్నీ ఈ లాగుండగా, ఇన్నిటి కంటే ఎక్కువ చింత మరొకటి నా మనస్సును బాధిస్తూ ఉంది: అదే మిటంటే, మీకంతకంతకూ నానిదనున్న మోహం తగ్గిపోతుండేమో గదా భగవంతుడా అని.

బల— ఆహా! నీచింతకు చిగుళ్ళూ, కొమ్మలూ, పలవలూ, లేస్తున్న వే !

కమ—ఆడది వలిస్తే గాడిదన్న సామెతే ఉంది. వలచి నమ్మిన ఆడవాళ్ళను మీ మొగవాళ్లెంత అనాడీ చేస్తారో లోకప్రసిద్ధమే.

బల— అయ్యో! కమలా, ఎంత మాటన్నావు? నేను నిన్నెప్పుడైనా అనాడీ చేస్తానా? అయితే నన్నా తక్కిన మొగవాళ్లతోపాటేకట్టేశావంనూ? తక్కిన లోపాలెన్నయినా నాలోఉండవచ్చును గాని, నీకు మాత్రం ఎప్పుడూ ఏ లోపమూ చెయ్యవలసిన వాడను కానని ముమ్మాటికీ నమ్ము. లోపం ఎందుకు చేస్తావు? నాకున్నది కల్లబొల్లి ప్రేమ గనకనా? ప్రాణ మున్న న్నాళ్లూ నువ్వే నా ప్రాణప్రియవు; ప్రాణేశ్వరివి; ప్రాణాధికురాలవు.

కమ—మొగవాళ్లందరూ వల్లన వేసిన ముక్కలే ఇవి. మాటల మెప్పుకు మొగ

వాళ్లందరూ ఒక్కచు. క్రియలలోనే తెలుస్తుంది ఎవరేలాటివాళ్లో.

బల—అయితే నా క్రియల బట్టే మాతువు గాని నేనేలాటివాడనో. ఇప్పటికింకా నామనస్సు నీకు బోధపడకనే పోతే, అప్పుడే ఆయెను. అంతే కాని లేని పోని అనుమానాలు పెట్టుకొని బాధపడితే ఏం లాభం? అనుమానం పెనుభూతం అన్నాడు. క్రియల బట్టి నా ప్రేమ చూపించడానికి తగిన అవకాశం వచ్చినీ నాలో నువ్వు లోపమే కనిపెట్టినట్టయితే అప్పుడను, ఏం మాటలంటావో; కిక్కుమెక్కు మనకుండా పడి ఊరుకుంటాను.

కమ—అహా! మనస్సులో మక్కువన్న దేఉన్న తరవాత మాయమాటలైనా నన్ను

బుద్ధే కదా? కానీండి, మీ మాటలు నమ్ముతున్నాను. మీరు నన్ను

అనాడీ చెయ్యరనీ, మీది మోసం లేని మోహమనీ, మీ మోహం

ఎప్పుడూ నిలిచి ఉంటుందనీ,—ఇంకా ఏమేం చెప్పుతారో అన్నీ

నమ్ముతాను. ఇన్ని నమ్మిన తరవాత, ఇక మనం చుట్టపడే కాలం

సమీపించిందనే నమ్మ లేక పోతానా? అదీ నమ్మాప ఇక నాకుమిగి

లిన చింతంతా మనం దొంగతనంగా పెళ్లాడడం మంచివింటే లోకు

లేమంటారో దానిని గురించి మాత్రమే.

బల—దీనినే కాబోలు చింత వచ్చినా పుల్ల చావక పోవడమంటారు?

కమ—మీ రాలాగంటే చెప్ప లేను గాని, నాకు చింత ఎందు కుండదు ?

లోకులో కాకులో అంటారు; లోకం ముయ్యడానికి మూకుడు లేదు.

మీ చెవరో, ఏలాటివారో, ఏకారణంచేత మిమ్మలిని పెళ్లాడడానికి

నే నొప్పుకొన్నానో, ఇవన్నీ వైవాళ్లకు తెలిస్తే ఇంకా అంత చెప్ప

కండి. ఇప్పుడేమంటారు? గుమస్తాతో లేచిపోయిందనేనా? మీరు

గుమస్తాగారు కారు, గొప్పింటి బిడ్డలు, నామీద మోహం కొద్దీ మా

నాన్నగారి దగ్గర నాకరీకి కుదురుకొన్నారు, అని ఎవరికి తెలుస్తుంది?
 “ఏమమ్మా, తినుండ లేక దీని పోగాలం?” అనే వాళ్లే కాని, ఏటి
 లో పడి మునిగి పోతూ ఉన్నప్పుడు మీరు నన్ను వైకి లాగి, నా
 ప్రాణాలు నిలవబెట్టి, నా ప్రేమకు పాత్రులయారని, ఎవరెరుగుదురు?
 ఆ తరువాత మీరు నామీద అంతకంతకూ చూపించిన ఆదరం, ప్రే
 మ, అనురాగం, మోహం, ఇవన్నీ ఎవరు చూచారు? ఎంత మోహం
 కాకపోతే, నా కోసం దేశం వదులుకొంటారా? తల్లిదండ్రులను వెద
 కడం మానుకొంటారా? కుటుంబ గౌరవం కూడా కూల దోసుకొని
 కూలీ నాలీ లేని గుమస్తా పనికి కుదురు కొంటారా? ఇన్నివిధాలా
 మీరు నాకోసం కష్టపడడం చూచి, మీరడిగిన దానికి కాదనడానికి
 నాకు నోరాడింది కాదు. లోకు లనుకుంటే అనుకోనియ్యండి; ఒడి
 పడ్డాను.

బల— కమలా, నేను నీ ప్రాణాలు రక్షించాననీ, నీ కోసం కష్టాలు పడుతు
 న్నాననీ, ఈ కారణాల చేతనే నా నువ్వు నన్ను పెళ్లాడడానికొప్పు
 కొన్నావు? అంతే కాని నా మీద నీకు మోహం ఉండడంచేత కా
 యా? పోనీ, అమాత్రపు మాటకై నా నోచక పోయానా?

కమ—పోనీండి, మీరు చెప్పినట్టే కానీండి...అయ్యో! నా సిగ్గుమాలినతనం!
 ఎవరైనా వింటే ఏ మనుకొంటారు?

బల— ఏమనుకొంటారు? మీ నాన్నగారికి నీ మీద తగినంత అభిమానం లేక
 పోవడంచేతనే ఈలాగునువ్వు స్వతంత్రించా వనుకొంటారు? కడుపున
 కన్న పిల్లలను కూడా దగ్గరకు చేరనియ్యని లోభగుణం ఉన్న తండ్రు
 లుంటే ఏం చెయ్యడం? నీ ఎదుటే మీనాన్నగారిని గురించి ఈలా
 గన్నానని కోపగించుకోకుమా. అవసరం వచ్చింది గనక ఉన్న సంగతి
 చెప్పక తీరింది కాను. నా తల్లిదండ్రులు మాత్రం అలాటి వాళ్లు

కాకూడదని వెయ్యిదేవుళ్లకు రాత్రీ పగలూ మొక్కుతున్నాను. వాళ్ల ఇప్పు డెక్కడున్నారో! నా లాటి దురదృష్టవంతుడికి వాళ్లు దక్కుతారో, లేదో? ప్రయత్నలోపం మాత్రం ఏమీ చెయ్యడం లేదు. కటక మంతా గాలించి వెదికిస్తున్నాను. ఏ నిమిషానికానిమిషం బోగట్టా రావచ్చును. అక్కడికీ రాక పోతే నేనే వెళ్ల వలసి వస్తుంది.

కమ—అయ్యో! అయ్యో! నన్నీ నడిసముద్రంలో విడిచి పెట్టకుండా, ఏదో ఒకదారికి చేర్చి మరీ వెళ్లండి. మీరిక్కడే ఉంటే మా నాన్నగారి దయ సంపాదించ వచ్చును. ఆలాగయితే మనం దొంగతనస్పెళ్లంటూ ఆలోచించే అక్కర లేదు.

బల— దొంగతనస్పెళ్లి నాకు మాత్రం ఇష్టమా? అంత తప్పి వస్తేనే తప్ప ఆ ఆలోచనే వద్దు. వీలయిన వరకూ వేనిక్కడే ఉంటాను; మీ నాన్నగారి దయ కూడా సంపాదిస్తాను. అందువిషయమై ఇప్పటికే ఏలాగు తంటాలు పడుకూ ఉన్నానో నువ్వు చూస్తూనే ఉన్నావు గదా? “పని నేర్చుకోవాలని ఉంది, జీతం అక్కరలేదు, గుమస్తాగా పెట్టుకోండి” అని మీ నాన్నగారి దగ్గర ఎంత చాకచక్యంగా పనికి వుదురు నున్నాను? నాయిష్టం బొత్తిగా చంపుకొని ఆయన ఇష్టమే ప్రతీ దానిలోనూ ఏలాగు ముఖ్యం చేస్తూ ఉన్నాను? ఆయన ఏమంటే దాని కల్లా గంగిరెద్దులాగు ఏమోస్తరుగా తల ఊపుతూ ఉన్నాను? లోకంలో ఎవరైనా పైవాళ్లదయ సంపాదించాలంటే ఇవే మార్గాలు. అన్నప్రతిదానికీ తలఊపడం, తప్పులను ఒప్పులని సరిదిచెప్పడం, ఒప్పులను గొప్పచేసి తెగ పొగడడం, చేస్తే ఏలాటి వాళ్లయినా మంత్రానికి గానీ పాములేలాగు కట్టుపడి పోతవో, అలాగు కట్టుపడి పోతారు; మరేమీ మందూ మంత్రమూ అక్కరలేదు. ఎంత ఎక్కువ పొగడితే అంత ఎక్కువ కట్టుపడతారు. ఏ ఉద్దేశం ఉండి అలాగు పొగుడు

తూ ఉన్నాగో, అన్న అనుమానం కూడా పడకుండా, గడుసువాళ్లు సహా స్త్రోత్రపాఠాలు వినే సరికి బుట్టలో పడిపోతారు. అసందర్భాలు కానీ అతిశయోక్తులు కానీ స్త్రోత్రాలయితేచాలు, అందరూ నమ్మినవాళ్లే, నమ్మి చెడినవాళ్లే! నిజమాడితేనే నిష్ఠురం; ఉన్న మాటాడితేనే ఉలికిపాటు! కాబట్టి మనకెవళ్లతో నయినా ప్రయోజనం ఉన్నట్టయితే నిజాలకొక్క ఆటవిడుపిచ్చి నోటికి శుద్ధి బుద్ధి లేకుండా అడవలసిందే అబద్ధాలు! ఆ దోషం అబద్ధాలాడే స్త్రోత్రపాఠకులది కాదు; ఆలాటిస్త్రోత్రపాఠాలు చెప్పితేనే తప్ప సంతోషించని అవివేకులదే.

కమ—అన్నట్టు, మీరు మా అన్నయ్యను మీ పక్షం ఎందుకు చేసుకోరు, మీ నేర్పు కొంచెం వినియోగించి?

బల—సుందరాన్నేనా? అబ్బో! అతడి దగ్గర ఈ ఆటలు సాగవు. ధనదాసుగారి కొడుకన్నమాటే కాని, అతడు ధనదాసుగారి లాగు ముఖస్త్రోత్రాలకు చెవి ఒగ్గ వలసినవాడు కాదు. తెండికొడుకులకు అన్ని గుణాలలోనూ హస్తీమశకాంతరం. ఒకరి అనుగ్రహంతోపాటు రెండోవాళ్ల అగ్రహం సంపాదించా మని నిశ్చయించుకో వలసిందే. కాబట్టి నువ్వే మీ అన్నయ్యను సాఫుచెయ్యి; నీమీద అభిమానమని చెప్పుతూ వచ్చావు గదా? అదిగో, సుందరం ఇటే వస్తున్నాడు. నేను వెళ్లిపోతాను. ఎంతవరకు మనకూలిస్తావో వాయించి చూడడం మరిచిపోకుమా.

[బలరాం నిష్క్రమించును. సుందరం ప్రవేశించును.]

సుంద—చెల్లీ, ఒక్కరేవే దొరికావు గనక నీతో ఒక రహస్యపు సంగతి మాటలాడుతాను. చాలా నాళ్లనుంచీ మాటలాడా లనుకుంటున్నాను.

కమ—అన్నయ్యా, ఏం రహస్యం? చెప్పు, వింటాను.

సుంద—ఒక రహస్యం కాదు, అసేకం నేను నీతో చెప్పబలసి ఉంది. అన్నిటి
కీ సారాంశం మాత్రం ఒక్కటే. అదేమిటంటే, చెప్పేదా? ఆశ్చర్య
పడి గట్టిగా కేక వెయ్యవు గదా?—మోహం.

కమ—మోహమా? ఎవరికి? నీకా?

సుంద—నాకు కాకపోతే మరెవరికి? ఏం, ఆలాగు కళ్లు వెళ్లబెట్టి చూస్తు
న్నావు?...అవునవును; ను వ్యేమంటావో నాకు తెలుసును. నాది
పొరపాటే; మోహం కలిగిన తరువాత నాన్నగారికి చెప్పకుండా
అన్ని లోపాయికారీ ఏర్పాటులూ ఇయ్యడానికి ప్రయత్నించడం
నాది ఘోరతప్పితమే; తండ్రి ఆజ్ఞ చెల్లించడం కొడుకుకు విధే; తండ్రి
దేవుడి లాటి వాడు కాబట్టి ఆయన కళ్లు కప్పబోవడం దేవుడి కళ్లు
కప్పబోవడమే; మన కంటే ఎక్కువకాలం గడిపిన వాని కాబట్టి
మనకంటే నాన్న గారే సంబంధం కుదుర్చడానికి తగినవారు. ఇందులో
ఒకటి నేను కాదనను; నువ్వు నాకు బోధపరచినక్కరలేదు. అయితే
నేనేంచేసేది? నాకున్న ఎక్కువ మోహం కొద్ది ఈసంగతు లేవీ
నాతల కెక్కడం లేదు.

కమ—అయితే నువ్వు మోహించిన చిన్నదానిని పెళ్లాడడాని కప్పుడే
మాట ఇచ్చావు కాబోలు!

సుంద—ఇయ్యలేదు కాని ఇయ్యడానికి నిశ్చయించాను. నువ్వుమాత్రం వద్దనకు
లాభం ఉండదు.

కమ—అయితే అన్నయ్యా, నన్ను జ్ఞానం లేనిదాని కింద కట్టేశావా?

సుంద—జ్ఞానం లేనిదానవు కావు; మోహం లేని దానవు. మోహం మనుష్యుల
చేత ఎన్నాటలయినా ఆడిస్తుందిగదా? దాని కున్న శక్తి లోకంలో
మరి దేనికీ లేదు. ఆశక్తి నీకు తెలియక, నువ్వు నాకు బుద్ధి చెప్ప
వస్తావని భయంగా ఉంది.

కమ—అన్నయ్యా, నా బుద్ధి మాటకేం లే. లోకంలో ప్రతివాళ్లకూ ఎప్పుడో ఒక మాయనా బుద్ధి పొరపాటురాక మానడు. నేను మాత్రం ఎవరికంటే ఏమంత మహాబుద్ధిమంతురాలను ?

సుంద—చెల్లీ, దేవుడిపుణ్యమా అంటూ నీకూ నాలాగే మనస్సులో మోహం—

కమ—అన్నయ్యా, నా మాటెందుకు ? నీ సంగతి మొదట చెప్పు. నువ్వు మోహించిన చిన్న దెవరు ? ఎక్కడుంటుంది ?

సుంద—ఆ చిన్నది ఈ మధ్యనే మనవీధికి వచ్చింది. మొగవాళ్లను మోహ పెట్టడానికే ఆ పిల్ల పుట్టిందని చెప్పవచ్చును; సృష్టిలో అంతటి చక్కనిది మరొకరి ఉండబోదు. ఆమెను చూచిన దగ్గరనుంచీ నాకు మతి పోయింది. ఆమె పేరు రాధ;—ఆహా! నేను కృష్ణుడనైతేనా! ఎందుకు గొంతెత్తు కోరికలు?...ఆ పిల్లా తల్లి కలిసి కాపురమున్నారు. తల్లి పాపం! నిశ్చరోగి. ఆతల్లికి పథ్యపానాదులు చూస్తూ, ఉపచారం చేస్తూ ఉంది ఈ పిల్ల. ఆ ఉపచారంచేస్తూ ఉన్నప్పుడు ఎంత ప్రేమ ! ఎంత ఆదరం ! ఎంత అణకువ ! ఎంత శాంతం ! ఎంత పొందిక ! ఎంత మర్యాద ! ఎంత మప్పితం !—ఆహా! చెల్లీ, ఆమెను నువ్వు చూడవలసింది !

కమ—అన్నయ్యా, నీ వర్ణన ఏం 'తక్కువగా ఉండా, ఆవిడ సుగుణాలన్నీ నాకు బోధపడక పోవడానికి ? ఇంతకూ, ఆమె గుణా లేలాటివైతే నేం ? నువ్వామెను మోహించినావన్నదే నాకు కావలసింది.

సుంద—ఇకఅవై, నేను రహస్యంగా వాళ్లకు తెలియకుండా బోగట్టాచేశాను, వాళ్ల స్థితిగతుల గురించి. వాళ్ల స్థితి బొత్తిగా చిలికి పోయింది; తిన్నగా జరుగుబడికూడా వెళ్లడం లేదు; పూటబయ్యై, పుల్లవెరువూ, అన్నట్టుంది. అక్కడకీ ఎంతో పొదుపుగానూ ఎంతో గుట్టు

గానూ కాలక్షేపం చేస్తున్నాను, పాపం ! చెల్లీ, ఈ లాటవస్థలో వాళ్లకు నే నేమైనా సహాయం చెయ్య గలిగితే నాకంత సంతోషంగా ఉంటుంది ! నీను మోహించినందుకు నాకది విధి గదా ! అయితే ఏం చెయ్యను ? నాన్న గారు లోభగుణంచేత చేతిలో దమ్మిడి అయినా అడడం లేదు; ఇక నా మొఖం, నేనేం సహాయం చేసేది ? నామోహం వాళ్లకే విధాన్నా లాభించింది కాదు గదా అని మొత్తం కోవడం తప్ప నాచేత ఏమవుతుంది ?

కమ—అన్నయ్యా, అవును పాపం ! నీకు మహా చెడ్డ చిక్కే వచ్చింది.

సుంద—చిక్కన్నా చిక్కా ? పిసినినోట్టుతనం చేత నాన్న గారు గిల్లిన దాని లోవే గిల్లి చిదిమినదానిలోనే చిదిమి, మనకు పెడుతూ ఉన్న ఇబ్బంది తలచుకొంటే, కటికవాడికైనా ఇంతకంటే కనికరం ఉంటుందనిపిస్తుంది. కోటిశ్వరుడిబిడ్డలమయినీ కొత్త కాసుచేతిలోలేని ఘోరపేదరికంమనకు సంతోషమయింది. అనుభవించ వలసిన కాలం కాస్తాపోయిన తరువాత ఎంత సామ్యం వచ్చి ఏం ప్రయోజనం ? అంత వరకూ పల్లిగరగరుచుకొని కూర్చోవలసిందేగదా ? ఏవేళ కావేళ నలుముఖాలా అప్పుచేస్తూఉంటేనే తప్పనాకునినచర్యగడవకుండా ఉంది. వర్తకులు దయతలచి ఆరువియ్య బట్టి గాని, లేకపోతే మనమిప్పుడు కట్టుకొన్న ఈగుడ్డముక్కలకై నా మొగం వాచి పోదుము. ఈ సోదె అంతా ఎందుకు నీదగ్గర వెళ్లబోసు కొంటున్నానంటే, నువ్వు నావివాహం గురించి ప్రసంగం తెచ్చి నాన్న గారిని కొంచెం కదిపి చూడు. నా ఇస్తానికి ఆయన అనుకూలిస్తే సరేసరి; లేకపోతే వెంటనే వేరింటి కాపురం వెళ్లిపోవడానికి నిశ్చయించుకొన్నాను. ఈ గంజీ నీస్తూ వైచోట దొరకక పోవు; పుట్టించిన దేవుడు పూరిమేపుతాడా ? నా పెళ్లి కోసం సామ్యం విషయమైనా నాలుగు చోట్లా ప్రయత్నిస్తూ ఉన్నాను. నాన్న గారు పెట్టుతూ

ఉన్న ఇబ్బంది నీకుకూడా కష్టం అనిపిస్తే నువ్వు వెళ్లిపోరా; ఇద్దరమూ ఉందాం.

కమ—అమ్మ చనిపోయిన తరువాత నాన్నగారు పెడుతూ ఉన్న ఇబ్బంది ఏగడియ కాగడియ ఎక్కువౌతూ ఉన్నమాటనిశ్చయమే; అయినా—

సుంద—అదిగో నాన్నగారి గొంతుక వినిపిస్తూ ఉంది. కొంత దూరంగాపోయి మాటాడుకొందాం; ఏలాగు నాన్నగారి రాలిగుండెను మెత్తపరచడానికి మనకు వీలవుతుందో అందుకు తగిన సాధనా లాలోచింతాం.

[సుందరం, కమల, నిష్క్రమింతురు.]

2 రంగము—[ధనదాసు, రామన్న ప్రవేశింతురు.]

ధన—ఒకే రామన్నగా, దొంగముండాకొడుకా, నా ఇంట్లోనుంచి లేచి పొవ్వుంటే పోక వటవట వాగుతూ మొద్దులాగు కదలవేం? వెధవా, మరిచోరు మూసుక కాళ్లునడిపించు. లే, మరి లే, లే, లే, లే—

రామ—(తనలో) దెయ్యం గానీ పట్టించా! కారం తిన్న కాకిలాగు ఏ మరుస్తున్నాడు! కళ్ళోటకుడంటే కళ్ళోటకుడుకాడు. ముసలితనాన్ని కొన వెర్రెత్తుతుంది కాబోలు!

ధన—ఏమిటి, నోటిలో ఆలాగు గొణుగుకొంటూ ఉన్నావు?

రామ—బాబూ, ధనదాసుగారూ, నాకు తెలియకడుగుతున్నాను: నన్నెందుకీలాగు తగిలేస్తున్నాను?

ధన—తగిలేస్తానా? తగలేస్తానా? వెధవకి కారణాలు కావాలి? వెంటనే పైకిపోతావా? వీపు పెట్ట గొట్టమన్నావా?

రామ—బాబూ, నేనేం తప్పు చేశాను?

ధన— నా యెదుట ఉండడమే తప్పు; తెలిసిందా? పో, మరి పో.

రామ—మా యజమానుడు—

ధన— అదెవడు?

రామ—మీ అబ్బాయి, సుందరంగారు, నన్ను తనకోసం కనిపెట్టుకొని ఉండమని చెప్పి వెళ్లారు.

ధన— అయితే వీధిలోకి వెళ్లి అక్కడ వాడి కోసం కనిపెట్టుకొని ఉండు; అంతేకాని నా ఇంటిలో వద్దు. లే, మరి లే; పో, మరి పో. మొద్దులాగు కదలక నిలబడి ఎక్కడో జరుగుతుందో కనిపెడుతూ ఉన్నావా? తిరవాత దొంగతనం చెయ్యడానికా? నేను చేస్తూ ఉన్న ప్రతిపని దొంగతనంగా కనిపెట్టే దొంగవెధవను నేనింటిలో పెట్టుకొంటానా? దొంగవెధవ కళ్లన్నీ నేనెటు తిరిగితే అటే. ఏమూల నేముందో గుర్తుపెట్టడానికి కాక పోతే ఆదొంగచూపు లెందుకు?

రామ—మీ దగ్గర దొంగతనం చెయ్యడమే? రేచుక్కా పగటిచుక్కా అంటూ కథలలో చెప్పతారే, అలాటి గజదొంగలు దిగివచ్చినా, వట్టిది.. పూతికపుల్ల కూడా భోషాణంలో పెట్టి కప్పతాళం వేసి దానినిదనే బిచానా పరిచి కావలా పడుకుంటారు !

ధన— నా ఇష్టం వచ్చిందెల్లా భోషాణంలో పెట్టి తాళం వేస్తాను; నాఇష్టం వచ్చిన చోట బిచానా పరిచి కావలా పడుకుంటాను. ప్రతి సంగతి కనిపెట్టుతూ వున్న దొంగవెధవవు కాకపోతే, ఏంచేస్తానో, ఎక్కడ పడుకుంటానో ఏలాగు తెలిసింది? (తనలో) భగవంతుడా, చోటలో నేనిప్పుడు సామూదాచి పెట్టిన సంగతివీడుచూడలేదుగదా? (ప్రకా) భోషాణం తాళం వేస్తానే? నీ వీపుమీద వెయ్యాలి కాబోలు లేక పోతే! తాళం వెయ్యక తస్కరణానికి సులువు చేసి పెట్టుమన్నావా?

ఇంతకూ భోషాణంబో ఉన్నది గుడ్డా గుడుసే గనూ వెధవా; నేనింటిలో సొమ్ము దాచిపెట్టి ఉంస్తానని నవ్వు లేని పోని. కథలు కల్పన చెసి అందరితోనూ చెప్పతూ ఉంటావు గదా?

రామ—అయితే మీరు ఇంటిలో సొమ్ము దాచిపెట్టి ఉంచారా, ఏమిటి?

ధన— వెధవా, అది కాదోయి నే నన్నది. హాస్యానికి ను వీలొటిమాటలు పుట్టించావేమో అని యడిగాను.

రామ—మీ దగ్గర సొమ్ముంటే ఏం? లేకపోతే ఏం? అని మాకేమైనా రానా?

ధన— ఆ, ఆ, నాతో మాటకు మాట చెప్పతూ వాదిస్తావా? నీకు సబబులు కావాలా? ఇవిగో, నీ వీపు మీద గుబగుబలు. (గొద్దుచు) వెధవా, ఇంటిలోనుంచి ఇక నడు.

రామ—సరే, ఈలాగే కదూ బాదుతారు. కానియ్యండి ఆలాగే వెళ్తున్నాను.

ధన— వెధవాయా, ఆగవోయి; ఆ తొందరెందుకు? నువ్వేమీ తీసుకు పోవడం లేదుగదా?

రామ—ఏమిటి. తీసుకు పోగలను, నా ఎముకలు?

ధన— తిన్న గా చెప్పకపోతే అవికూడా విరగగలవు? ఏదీ, ఈలారా; నన్ను చూడనియ్యి, నీ చేతులు విప్ప.

రామ—(చేతులు విప్పి) ఇవిగో చూడండి; ఏ మున్నవి రేఖలు తప్ప?

ధన— నే నటకసూద దాచిన రేకలేనా? ఏవి వెధవా, ఎక్కడ దాచావు?

రామ—అవి కావండి, నాచేతిలో రేఖలు; ధనరేఖ లేదు గాని సంతానరేఖలు మహా ఉన్నవండి.

ధన— వెధవా, నీ సాముక్రం ఇప్పుడెవరికి కావాలని వెలిగిస్తున్నావె? చేతి వేళ్లు అణిచి పెట్టావేం? ఎడమెడంగా వుంచు.

రామ—(అట్లు చేసి) ఇవిగోనండి. ఇక గోళ్ల ఇరువులలో ఏమైనా గాఢా
నేమో చూస్తారా?

ధన—వెధవాయలంగారు, నోరు మయ్యించండి. ఏదీ, పాగా గడ్డ విప్ప.

రామ—యజమానుల ఎదుట పాగా విప్పడానికి నేనంత మూర్ఖుడనను
కున్నాగా?

ధన—ఓ! నీ గౌరవం ఏడిసికట్టే ఉంది. పాగాలో ఏదో దాచి పారిపోవ
డానికి ఇవన్నీ దొంగత్తులు. పాగా విప్పతావా? బాగా చిదక
గొట్టమన్నావా?

రామ—మీరే విప్పకోండి, నేనేం అడ్డానా?

ధన—(పాగా చుట్లు విప్పచు) అబ్బా, కొండవీటిచేంతాడంత పాగా లేక
పోతే పంతులాంగానికి తక్కువ కాబోలు! ఏమైనా దొంగలాడి దాచ
డానికి పనికి వస్తుందని ఇంతేసి గంగిరెద్దుపాగాలు కట్టుకుంటారు, నాకు
తెలుసును.

రామ—(తనలో) ఇంత అనుమానం పడుతూ ఉన్నందుకు ఇతడి దగ్గిరే ఏమైనా
దొంగలాడ గలిగితే—

ధన—ఏమిటి?

రామ—ఏమిటి?

ధన—ఏమిటి దొంగలాడడమంటున్నావు?

రామ—ఏమైనా దొంగలాడానేమో అవి ప్రతి దగ్గిరా తడుముతూ ఉన్నా
రనుకున్నాను.

ధన—తడుముతానా? తడిమి చూస్తానా? ఊరుకోక పోతే నవ్వు తడుముకో
వలసి వస్తుంది, ఏవు. ఏవీ, జేబులు చూపించు.

రామ—(తనలో) చీ, నీనారితనం ఉన్న చౌర్యాగ్రులు—

ధన—ఏమిటి? ఏమిటన్నావు?

రామ—ఏమిటన్నాను ?

ధన—పీనారితనం ఉన్న దౌర్భాగ్యులంటూ ఏమో అనబోయావేమిటి ?

రామ—పీనారితనం ఉన్న దౌర్భాగ్యులు పుట్ట కూడదనబోయాను.

ధన—ఎవరి గురించి ఆలాగనబోయావు ?

రామ—పీనారితనం ఉన్న దౌర్భాగ్యుల గురించి.

ధన—పీనారితనం ఉన్న దౌర్భాగ్యులంటే ఎవరు ?

రామ—ఉన్నారలెండి, కాకికంఠిలిచెయ్యి దులపని కటిక ముండా
కొడుకులు.

ధన—అంటే ఏమిటి నీ ఉద్దేశం?

రామ—ఏదో అన్నావు; మీకెందుకా ఘోషంతాను?

ధన—నా ఇష్టం; అడగాలని అడిగాను. చెప్పతావా? చెప్పవా ?

రామ—మిమ్మలిని గానీ అన్నాననుకుంటున్నారా ఏమిటి ?

ధన—నాకు తోచిందేమో నేననుకుంటున్నాను. ఇంతకు ముందటి కబురు
లన్నీ ఎవరినుద్దేశించన్నావు ?

రామ—ఎవరినుద్దేశించి? నా లోపలనున్న మనస్సునుద్దేశించా కబురు
లన్నాను.

ధన—నీపైనున్న వీపుకు మళ్లీ కబురంద గలదు సునూ, భద్రం!

రామ—అయితే పీనారిపెద్దమ్మలను తిట్టుకుంటే అడ్డుతారా ?

ధన—అడ్డదిడ్డంగా కుయ్యకుండా అడ్డుతారు.

రామ—నే నెవరినీ పేరెత్తి తిట్ట లేదు.

ధన—చాలు లే, ఇక చదువు చాలించు.

రామ—పుచ్చకాయలదొంగా అంటే భుజాలు తడుముకోవడమెందుకు?

ధన—భుజాలు తడుముకోవడం కాదురా వెధవా, వీపు తడుముకోవడం.

(చరచును.)

రామ—ఈ తల్లీ నేను తీసుకు పోవాలి. ఇదిగోనండి రెండో జేబు; చూచు
కోండి...సరా;

ధన—ఒరే, ఈ అల్లరంతా ఎందుకు? ఏదీ, ఇచ్చి.

రామ—ఏమిటిచ్చేది?

ధన—నువ్వు దొంగలాడింది.

రామ—నేనేమీ దొంగలాడ లేదు.

ధన—నీ సత్యప్రమాణకంగానేనా.

రామ—సత్య ప్రమాణకంగానే.

ధన—వెధవా, అయితే ఇక పో, గంగలో పడడానికి.

రామ—అహ! ఏం న్యాయంగా ఉంది! దొంగలాడక పోయినందుకు శిక్ష?

ధన—ఒరే, దొంగలాడి చెప్పకుండా ఉంటే పాపం వస్తుంది సుమా! చేసిన

పాపం చెప్పితేనే పోతుంది, ఆలోచించుకో.

(రామన్న నిష్క్రమించును.)

ధన—ఈ దొంగ వెధవంటే నాకు ఒళ్లు భగ్గుమంటుంది; వీడి దొంగమొఖం
చూసే సరికే నా కరకాలిమంటశిరసుకు లేస్తుంది. తోటలో నేను
సొమ్ము దాచడం, వెధవ చూచాడేమో! దగ్గిరఒక్కమారే ఎక్కువ
మొత్తపు సొమ్ముపెట్టుకొని ఉండడంమహాకష్టం; ఉన్నసొమ్మంతా
వడ్డీలకిచ్చుకున్న వాడే భాగ్యవంతుడు. వడ్డీ రాకుండా ఒక గడియైనా
సొమ్ముదగ్గిర పెట్టుకోరాదు; ఆ పూటకర్చుకు కావలసిన సొమ్ముకంటే
ఎక్కువ మొత్తం దగ్గిర ఉండకూడదు. ఈ ఇల్లెల్లా వెదికాను గాని
దాచుకోవడానికి తగిన చోటునాకక్కడా కనిపించింది కాదు. భోసా
ణపెట్టెలన్న మాటే కాని వాటిలో పెట్టి బొత్తిగా లాభం లేదు.
వాటి పనే మొట్టమొదటపట్టిస్తారు, దొంగలు.

(దూరమున సుందరం, కమల, ప్రవేశింతురు.)

ధన—అప్పుల వాళ్లు ఈ వేళ తెచ్చి ఇచ్చిన వెయ్యి రూపాయలూ తోటలూ పాతానన్న మాటేగాని నా మనస్సు బిటుకు బిటుకుమంటూనే ఉంది. వెయ్యి రూపాయలంటే ఏం మజాఖా? (సుందరంను, కమలను, చూచి) అయ్యో! దేవుడా, ఇంకేముంది? నా గుట్టు బట్టబయలయింది. తొందరచేత వెనకా ముందూ చూడకుండా నేను గట్టిగా అనుకున్న మాటలన్నీ ఈ కుర్రనాగమ్మ లిద్దరూ విన్నారు కాబోలు (సుందరం తోను, కమలతోను) ఏం? ఏం వచ్చారు?

సుంద—నాన్న గారూ, ఏమీ లేదు.

ధన—ఇక్కడ మీరెంత సేపై ఉన్నారు?

కమ—ఇప్పుడిప్పుడే వచ్చాం.

ధన—ఏమిటేమిటి విన్నారు?—

సుంద—ఏమిటండి వినడం?

ధన—మాటలు?—

సుంద—ఏం మాటలు? ఎవరన్న మాటలు? ఎవరి గురించి మాటలు;

ధన—ఇప్పుడు నాలో నేననుకున్న మాటలు.

సుంద—మేమేమీ వినలేదు.

ధన—విన్నారు, మీరు విన్నారు; నేనెరుగుదును.

కమ—నాన్న గారూ, మీరు భయపడ వలసిన అవసరం లేదు. మేమొక మాటా విన లేదు.

ధన—అంతా కాక పోయినా కొంతయినా మీరు వినే ఉంటారు; మీ ముఖాల వల్లనే తెలుస్తూఉంది. నేననుకుంటూ ఉన్నది మరేమీ లేదు: ఈ కాలంలో సొమ్ము సంపాదించాలంటే ఎంతో కష్టం; ఒక

వెయ్యి రూపాయిలింటిలో ఉన్నవాడెంతో భాగ్యవంతుడు. ఇదే నేననుకుంటూ ఉన్నది.

సుంద—దగ్గిరసావస్తే మీ మాటలు వినిపిస్తవనే మేం మారంగా ఉన్నాం.

ధన—మీకీ సంగతి ఎందుకు చెప్ప వలసి వచ్చిందంటే, కర్తం చాలాక మీరు నా మాటలు సగం సగం విని, నా దగ్గిరే వెయ్యి రూపాయిలున్నట్టు నేననుకుంటూ ఉన్నానని మీరనుమానపడతారేమో అని నాకు భయం వేసింది.

సుంద—నాన్న గారూ, మీ వ్యవహారపు సంగతులతో జ్యోక్యం కలిగించు కోవడం మా ఆభిప్రాయం కాదు.

ధన—చైవకటాకుం పల్ల ఆ వెయ్యి రూపాయిల్లా నాకుంటేనా—

సుంద—నాన్న గారూ, నేను విన్నదే నిజమైతే—

ధన—అప్పుడు నేను నిజంగా అదృష్టవంతుడనే.

సుంద—నాన్న గారూ, మీ దగ్గిర—

ధన—ఆహా! నా దగ్గిర వెయ్యి రూపాయిలుంటే ఇక లేనిదేమిటి?

సుంద—నాన్న గారూ, ఆ మాత్రం—

ధన—ఆ మాత్రం ఉంటే కోట్లున్నంత ఫలం.

సుంద—నాన్న గారూ, మీరు—

ధన—అంత సొమ్ముంటే, కరువుకాలమని ఇప్పుడేడుస్తూ ఉన్నట్టు అప్పు డేడవనక్కర లేదు.

సుంద—నాన్న గారూ, ఆలాగంటారేం? మీరేడవ వలసిన అవసరమేమిటి?

మీకు స్థితిగతులలో ఏవిధమైన లోపమూ లేదని అందరికీ తెలిసిన హంశమే.

ధన—ఏమిటి! ఏవేధవన్నాడు? ఆలాటి మాటలు పుట్టించిన వాళ్లు పచ్చి

అబద్ధాల కోరులు; అవి వైకి చాటే వాళ్లు వట్టిపుండాకోరులు. నోటికి శుద్ధి బుద్ధి వద్దా?

కమ—నాన్న గారూ, కోపపడకండి.

ధన—కోపపడతానా? పడిచూస్తానా? నా కడుపున పుట్టిన పిల్లలే నాకు శత్రువులై ఈలాటి లేనిపోనిమాటలు చాటుతుంటే, ఇక వైవాళ్లనన వలసినదేముంది?

సుంద—మా స్థితిగతులకు లోపం లేదన్నవాళ్లు మీకు శత్రువులా?

ధన—అవును, శత్రువులే. నా గర్భంలో పుట్టిన మీరే ఆలాగంటే నా గర్భ శత్రువులవుతారు. మీరీలాటి మాటలాడుతూ ఉండడం ఒకటి, ఏమో భాగ్యవంతులు లాగు సొమ్ము తగలబెట్టుతూ ఉండడం ఒకటి, ఈ రెండూ చూచి ఎప్పుడో మన ఇంట దొంగలు పడి, నేను బంగారు పిచ్చుక నన్న నమ్మకంతో నాగొంతుకకాస్తా నులిపేస్తారు.

సుంద—నాన్న గారూ, నేను సొమ్ము తగల బెట్టుతూ ఉన్నానన్నారు, ఏమిటా తగలబెట్టడం?

ధన—ఏమిటా? నువ్వు వీధిలోకి వెళ్లేటప్పుడు చేసే పోకు ఏరాజుకొడుకు చేస్తున్నాడు? వాసననూసలట! సెంటుబుడ్లట! టాయిలెట్టు సబ్బులట! ఎందుకో? ఒంటి మన్ను బీరకాయ పీచుతో పోయినట్టు ఏ సబ్బుతో పోతుంది? ఆ వైని నువ్వు కట్టుకొంటున్న బట్టలో? ఒక మల్లు పంచెలేమిటి? ఒక నేలం వోణీలేమిటి? ఒక జేబురుమా మిటి? ఒక ఫెల్టుకేపులేమిటి? కట్టుకోవడానికొక ముతక గావంచా, కప్పుకోవడానికొక ముతక గావంచా, చాలవూ? వీటి మన్నిక ఆ మల్లుపంచెలకూ కుల్లపంచెలకూ చస్తే వస్తుందా? నిన్న నిన్న నే మీ చెల్లెలిని కోపపడ్డాను, పైటగాగరాలూ పింజలరవికెలూ మానమని. నీ సొగుసు ఆడవాళ్ల సొగుసుకంటే కూడా మించిపోతూ

ఉంది. నీ మెరుగులు సానిదాన్నికైనా ఉండవు. ఏం పాపిట దిద్దులు ! ఏం మొగం రుద్దులు ! మేమెరగం బాబూ, ఈ పద్దులు ! నీ దుస్తులు ఒక కుటుంబానికాస్తా. నీ పోకు నాకు పోకని లక్షమార్లు నా చెప్పాను. నువ్వేం మహారాజుకొడుకువా, ఇంత ఫోపకు కావాలనడానికి ? నన్ను చెడమాపుకున్నావు ; నా ఇల్లు గుల్ల చేస్తున్నావు.

సుంద—మీ ఇల్లు గుల్ల చేస్తున్నానా ? అదేలాగు ?

ధన—ఏలాగో నాకేం తెలుసుకు ? గుల్ల చెయ్యక పోతే, నీ పాను పోకు లన్నిటికీ సామెక్కుడనుంచి వస్తూ ఉంది ?

సుంద—సామ్మా ? నేను పేకాట ఆడి గెలుస్తూ ఉంటాను. ఆ గెలుపు సామెక్కు బట్టల కర్చుకి పనికి వస్తూ ఉంటుంది.

ధన—ఏం దూబర ! నువ్వు పేకాటలో గెలిచినప్పుడు ఆ గెలుపు సామ్మా పాదుపు చేసి వడ్డీకి వెయ్యాలి. అలాగైతే, అది నీకు తరవాతకువ యోగిస్తుంది. మాట వరసకడగుతూ ఉన్నాను ; గొంతుకకురిపోసు కొన్నట్టు ఈ నెక్ టై ఎందుకు, డబ్బిచ్చి తద్దినం కొనితెచ్చుకోవడం గాని ? ఈలాగు దూబరగా డబ్బు తగలబెట్టుకొని ఆపైని ఘోరకార్యాలకు దిగితే, అప్పుడు గవర్న మెంటువారే ఉచితంగా నెక్ టై తగిలిస్తారు. ఆ పైని ఈ కాలరెందుకు ? ఇది లేకపోతే కంసాలిశనం లాగు మెడ నిలవదా ఏమిటి ? వట్టి నేక్ టైలూ కాలర్లకే, నీకు ఏటికి పాలిక రూపాయిల కంటే తక్కువ పడడం లేదు. నూటికి నెలకు రెండు రూపాయిల వడ్డీ చొప్పున పాలికకూ ఏటికి ఆరు రూపాయిల వడ్డీ వస్తుంది. వడ్డీకి వడ్డీ కట్టితే అయిదేళ్ల కెల్లా, అసలసలు లాగుండగా వడ్డీ నల్లబై ఎనిమిది రూపాయిల మూడణాల తొమ్మిదిపైసల ఒకటోళికి కొంచెం ఎక్కువే వస్తుంది.

సుంద—లెక్క కట్టినట్టు చెప్పారే.

ధన—ఇక ఈ ప్రసంగం చాలించి ఇంకొక సంగతి గురించి మాటలాడదాం.

(సుందరం, కమల ఒకరికొకరు సంజ్ఞలు చేసికొందురు.)

ధన—(తనలో) నా జేబులు లడిమి ఏమైనా ఉంటే దొంగలాడడానికి కాబోలు వీళ్లు సంజ్ఞలు చేసుకుంటున్నారు! (ప్రకాశముగా) ఏమిటా సంజ్ఞలు?

కమ—మాలో ఎవరు మీతో మొదట మాటాడడమో తెలియక తటపటా యిస్తున్నాం; ఇద్దరమూ మాటాడ వలసే ఉంది.

ధన—నేను కూడా మా ఇద్దరితోనూ ఒక సంగతి చెప్ప వలసే ఉంది.

సుంద—నాన్న గారూ, మేం మీతో వివాహం విషయమై మాటలాడాలనుకుంటున్నాం.

ధన—నేనూ మీతో వివాహం విషయమయ్యే మాటలాడాలనుకుంటున్నాను.

కమ—ఆ—

ధన—అదేమిటమ్మాయి, ఆలాగన్నావు? వివాహమన్న మాట వినడానికి భయమా? వివాహానికే భయమా?

సుంద—వివాహమంటే మేం భయపడేదీ లేనదీ మీలోనే ఉంటుంది. మాకు ఇద్దరం కాని సంబంధం ఏదైనా—

ధన—ఆ భయం మీకు వద్దు. ఏం చేస్తే మీ ఇద్దరికీ మేలో నాకు తెలుసును. నేను చెయ్యడానికి నిశ్చయించినదేదీ మీకయిష్టమై ఉండదు. మొదటి నుంచి మొదలు పెట్టి చెప్పతాను, వినండి. అబ్బాయి, మన పొరుగున కాపురం ఉన్న రాధనే చిన్నదానిని నువ్వెరుగుదువా?

సుంద—ఎరుగుదును.

ధన—అమ్మాయి, నువ్వో?

కమ—నేనూ విన్నానా చిన్న దానిని గురించి.

ధన—అబ్బాయీ, మరిచెప్ప: ఆ పిల్ల నీకంటికేలాగు కనబడ్డది?

సుంద—నాన్న గారూ, ఆమె మహాలక్ష్మణమైన పిల్ల.

ధన—మొఖం ఏలాగుంది?

సుంద—ఎప్పుడూ నవ్వుతూ కలకలలాడుతూ ఉంటుంది.

ధన—గుణం ఏలాటిదనిపించింది?

సుంద—వినయం, శాంతం, పాత్రిత్యం, ఆచిన్న దాని మొగాన్న తాండవిస్తూ

ఉన్నవి.

ధన—ఆలాటి పిల్ల సంబంధానికి తగినదేనా?

సుంద—తప్పకుండా తగినదే.

ధన—ఎవరైనా కోరుకో తగ్గ భార్యనా?

సుంద—అందుకు సందేహ మెందుకు?

ధన—సంసాగం పొదుపుగా, క్లుప్తంగా వాడుకొ నే ఇల్లారే అవుతుందా?

సుంద—తప్పకుండా అవుతుంది.

ధన—ఆలాటి భార్యను వివాహం చేసుకొనే వాడి సౌఖ్యానికి లోటంటూ ఉంటుందా?

సుంద—సుతలామూ ఉండదు.

ధన—అయితే ఒక్కచిక్కు మాత్రం ఉంది: కొంచెమూ ఆ స్త్రీపా స్త్రీ లేనిపిల్లకదా, ఏలాగు పెళ్లి చేసుకోవడం?

సుంద—ఇన్ని లక్షణాలున్న ఇల్లాల దొరుకుతూ ఉన్నప్పుడు, ఆ స్త్రీ కోసం ఎవరు చూస్తారు? ఆ చిన్నదాని సత్ప్రవర్తన కంటే ఆ స్త్రీమిటి?

ధన—అదేమన్న మాట? తగిన కట్నం కానుకా దొరకక పోతే అందుకు బదిలీగా ఏమైనా పిల్ల తరఫువారినుంచి రాబట్ట వలసి ఉంటుంది.

సుంద—తప్పకుండా రాబట్టండి.

ధన—అబ్బాయీ, ఈ విషయంలో అన్నీ నాకు తోచినట్టే నీకూ తోచడం బహు సంతోషంగా ఉంది. ఆచిన్న దాని వినయమూ, శాంతమూ, పొదులూ చూచి నామనస్సుకు ఇష్టం కలిగింది. తగిన కట్నం మాత్రం ఉంటే చాలు, తప్పకుండా వెళ్లి చేసుకుంటాను.

సుంద—ఏమిటి?

ధన—ఏమిటేమిటి?

సుంద—మీరు తప్పకుండా ఏమిటి చేసుకుంటానన్నారా?

ధన—ఏమిటికాదు, రాధను చేసుకుంటానన్నాను?

సుంద—ఎవరు? మీరా? మీరా?

ధన—అవును, నేను, నేను; నా కేత్యమిస్తే నే, నాకు కొమ్మిస్తే ను; నేను. ఇదే మిటి, ఈ వికారపు ప్రశ్నలన్నీనా?

సుంద—నాకు కొంచెం తల తిరుగుతూ ఉంది. పోయి, కొంచెం నేపు పడుకోవాలి.

ధన—గబగబ కంటింటిలోకి వెళ్లి ఒక చెంబుడు చల్లని మంచినీళ్లు తాగు. చల్లనీళ్లు. తలనొప్పికి దివ్యషధం; సోడానీళ్లనీ నిమ్మనీళ్లనీ తాగితే నజ్జు చేస్తుంది.

(సుందరం నిష్క్రమించును.)

ధన—అడుగో, వెళ్తున్నాడండీ ఆడారి వెద్దెమ్మ! బట్టలబండారమే కాని పట్టుమని పదినిమిషాలు నిలబడి ఉండలేడు; ఒక పూటలిండి మాని ఉండలేడు. అమ్మాయీ, ఇదీ నాకోసం కుదుర్చుకున్న సంబంధం. మీ అన్న కోసం కూడా ఒక సంబంధం చూచాను. మనలో మారు మనువులు చెల్లుతవి గదా? ఒక వెధవ మనిషి ఉంది, పాలికేళ్లది; మీ అన్నకంటే

అట్టే వెద్దది కాదు. ఆ మనిషిని మీ అన్నకు చేస్తాను. నిన్ను ముసలయ్యగారికిస్తాను.

కమ—ముసలి ముసలయ్యగారికా?

ధన—అవును; ఆయన కాలం గడిపిన వాడు; అనుభవజ్ఞుడు; లేనిపోని పోకిళ్లకు పోని వాడు. ఆయనకింకా ఏభయ్యోపడి సామ్రా, సంచలనో మూలుగుతూ ఉంది.

కమ—నాన్నగారూ, నన్ను తీమించండి; నాకు పెళ్లి చేసుకోవాలని లేదు.

ధన—అమ్మాయిగారూ, నా ముద్దులమ్మాయిగారూ, నన్ను మీరు తీమించండి; మీకు పెళ్లి చెయ్యాలని నాకుంది.

కమ—నాన్నగారూ, నన్ను కటాక్షించండి.

ధన—అమ్మాయిగారూ, నన్ను కటాక్షించండి.

కమ—ముసలయ్యగారంటే నాకు చాలా గౌరవమే కాని, ఆయనను నేను పెళ్లి మాత్రం ఆడను.

ధన—ముసలయ్యగారంటే నాకు చాలా గౌరవం కాబట్టి నిన్నాయనకు ఈ రాత్రికే ప్రధానం చేస్తాను.

కమ—ఈ రాత్రికేనా?

ధన—ఈ రాత్రికే.

కమ—నాన్నగారూ, నావల్ల కాదు.

ధన—అమ్మాయిగారూ, మీ వల్లనవుతుంది.

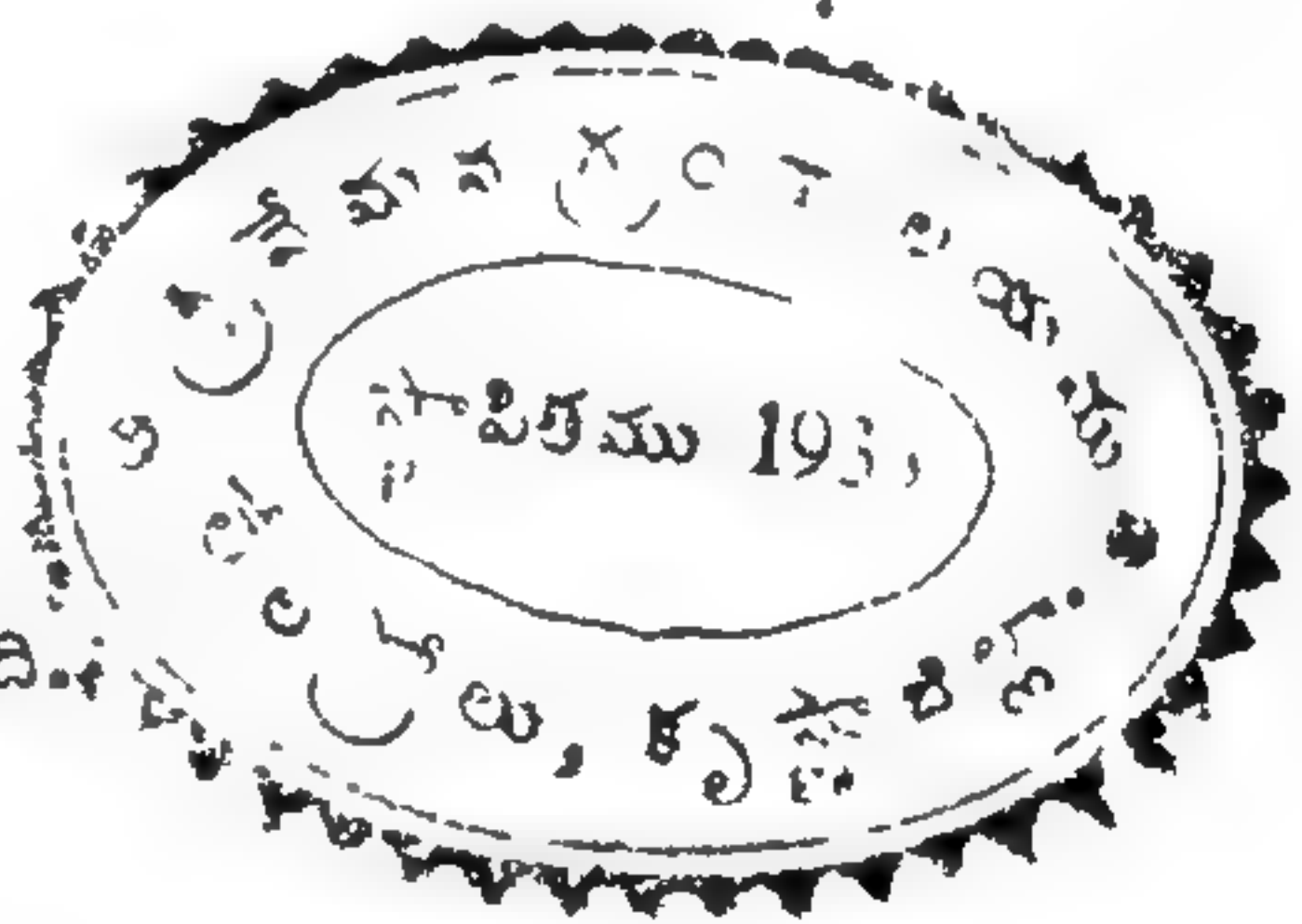
కమ—కాదు.

ధన—అవుతుంది.

కమ—కాదంటుంటే.

ధన—అవుతుందంటుంటే.

కమ—ఈలాటి విషయంలో మీరు నన్ను బలవంతం పెట్టరు.



ధన—ఈలాటి విషయంలోనే తప్పకుండా బలవంతం పెద్దారు.

కమ—నాగొంతుకు కోసుకొంటా ను గాని ఆలాంటి ముసలివాడిని ముడిపెట్టు
కొంటానా?

ధన—గొంతుకా కోసుకోవు; ఆముసలివాడిని ముడి పెట్టుకొంటావు. అన్నా!
పెంకెతనం! నవ్వుతుంటే కొవ్వుతున్నావు. కూతురు తండ్రిని ధిక్కరించి
ఈలాగు మాటలాడడం ఎక్కడైనా ఉందా?

కమ—తండ్రి కూతురికి ఈలాటి సంబంధం కుదర్చడం మాత్రం ఎక్కడైనా
ఉందా?

ధన—ఈ సంబంధానికి వచ్చిన వంకేమిటి? ఎవరైనా వింటే బంగారురాజు
లాటి సంబంధం అంటారు.

కమ—ఈ సంబంధానికి లేని వంకేమిటి? ఎవరైనా వింటే కాకేముక్కుకు
దొండపండు కట్టబోయినట్టుందంటారు.

ధన—అడుగో, నా గుమస్తా బలరాం వస్తున్నాడు. అతడిని మధ్యవర్తి చేసు
కొని తగువు తీర్చుకుందాం.

కమ—నా అభ్యంతరమేమీ లేదు.

ధన—అతడేలాగు తగువు చెప్పితే ఆలాగొప్పకుంటావా?

కమ—ఓ, ఆయనకేది న్యాయమని తోస్తుందో అది నేనొప్పుకుంటాను.

ధన—సరే.

(బలరాం ప్రవేశించును.)

ధన—ఓయీ బలరాం, మా తగువు తీర్చడానికి నిన్ను మధ్యవర్తిగా పేర్కొన్న
కొన్నాం. నేను చెప్పింది న్యాయంగా ఉందా? అమ్మాయి చెప్పింది
న్యాయంగా ఉందా?

బల—తప్పకుండా మీరు చెప్పిందే న్యాయం.

కమ—మేం ఎందు విషయమై మాటలాడుతున్నామో మీకు కొంచెమైనా తెలుసునా?

బల—లేదు గాని నాన్న గారు చెప్పిన దానిలో అన్యాయం కూడానా? నాన్న గారు కేవలం న్యాయమూర్తులే.

ధన—తగువేమిటో చెప్పతాను విను, బలరాం. ఈరాత్రి దీనికి ప్రధానం చెయ్యాలని నిశ్చయించాను. నేనెంచిన వరుడు చాలామంచివాడూ, చాలాగొప్పవాడూను; కంటికి వెళ్ళినా అంతకంటే మంచి మొగుడు దొరకడు. ఆలాంటి మొగుడు దొరుకుతూ ఉంటే చంకలు గుద్దు కోవడానికి బదులు నాకు వద్దో అంటూ కూర్చుంది ఈ బుద్ధి లేని మొద్దు పిల్ల! నువ్వేమంటావు?

బల—నేనేమంటానా?

ధన—అవును.

బల—ఏమా? ఏమా?

ధన—అవును, చెప్పు.

బల—సంగతిసందర్భాలన్నీ ఆలోచిస్తే మీ అభిప్రాయమే నా అభిప్రాయం. మీరన్న దానిలో పొగపాటుండడానికి వీలులేదు. అయినా అమ్మాయి చెప్పినదిన్నీ బొత్తిగా పొకపాటని కొట్టివెయ్యలేం.

ధన—అదేలాగు? ముసలయ్య గారి సంబంధం మహాగొప్ప సంబంధం. ఆయన గొప్పింటి వాడు; పెద్దింటి వాడు. లక్షాధికారి; కోటీశ్వరుడు. పోకిరీ తనం లేదు. మొదటిభార్య తాలూకు పిల్లలు లేరు. ఇంతకంటే మంచి సంబంధం తలకిండలా తపస్సు చేసినా దొరుకుతుందా?

బల—నిశ్చయం. అయినా అమ్మాయి నీం చెప్పవచ్చునంటే, మీరు బొత్తిగా తొందరపడుతున్నారనిన్నీ, ఈ సంబంధం తనకిష్టమయే వరకూ కొంచెమైనా మీరు వ్యవధి ఇయ్య వలసి ఉంటుందనిన్నీ—

ధన—వ్యవధియ్యడం ఏలాగు? ఈ సంబంధం కాస్తా తప్పిపోతే ఇక చేతులు కాలిన తరవాత ఆకులకు దేవులాడినట్టుంటుంది. మరి ఏవోటా కలగని లాభం నాకొకటి దీనిలో కలుగుతూ ఉంది. కట్నం లేకుండా అయిన పిల్లదానిని నెల్లి చేసుకోవడానికొప్పుకున్నాడు.

బల—కట్నం లేకుండానా?

ధన—అవును, కట్నం లేకుండా.

బల—అయితే మరి నేను నోరెత్త లేను. అంతకంటే మరి ముఖ్యమైన హంశమే లేదు. ఆ ఒక్క కారణానికే అమ్మాయి తప్పకుండా ఒప్పు కోవలసిఉంటుంది.

ధన—అందువల్ల నాకెంత సామ్మ మిగులుతుంది?

బల—అందుకు సందేహమేమిటి? ఈలాంటి తిరుగులేని కారణముంటూ ఉండగా, ఇక కాదనడానికి ఎవరికి నోరు వస్తుంది? ఒకవేళ మాట వరసకు అమ్మాయి ఈలాగంటే అనవచ్చును: ఏమిటంటే, వివాహమంటే కాయగూరల బేరంకాదు; వధూవరుల యావజ్జన్మసౌఖ్యమూ చూచి చెయ్యవలసి ఉంటుంది; ఇంత ముఖ్యమైన విషయంలో సాధక బాధకాలన్నీ చూచుకోకుండా తల్లిదండ్రులు కొందరపడడం న్యాయంకాదు—

ధన—కట్నం లేకుండానే?

బల—కట్నం లేకుండానే కాబట్టి ఆ సంగతులెత్తుకోనే అక్కరలేదు. అయితే కొంతకొంతమంది ఏమంటారంటే, ఈలాంటి విషయాలలో కూతురు మనస్సు కూడా కొంచెం కనిపెట్ట వలసిన బాధ్యత తండ్రికుంటుందనిన్నీ, వధూవరులకు వయస్సులో విస్తారం లేదా ఉంటే ఆలాంటి వివాహం నానా అనర్థాలకూ మూలమవుతుందనిన్నీ—

ధన—కట్నం లేకుండానే?

బల—కట్నం లేకుండానే కాబట్టి ఆ మాటలేమీ అనడానికి వీలులేదు. కట్నం లేకుండానే? ఆలాటి కారణం ఎవరు తోపివెయ్య గలరు?

ధన—(తనలో) ఆహా! తోటలో కుక్కరుస్తున్నట్టుంది. సామ్యుకోసం దొంగలు వచ్చారేమో! (ప్రకాశముగా) బలరాం, ఇదిగో ఇప్పుడే వస్తాను; వెళ్లిపోకు.

(ధనదాసు నిష్క్రమించును.)

కమ—మీరు మా నాన్నగారితో అన్న మాటలన్నీ మీ మనసారా ఆడిన మాటలేనా?

బల—మనసారా ఆడినవి కావు, నాలుకారా ఆడినవి. ఇన్ని చొంగమాటలాడడంచేత నిజంగా నాలుకారే పోతూ ఉంది. మీ నాన్నగారు నందంటే నందంటూ పందంటేపందంటూ ఉంటే తప్ప ఆయనకు చిరాకు పుట్టి నా మీద కోపం తెచ్చుకుంటారు; ఆ మీద మరి తోపిపడరు. మీ నాన్నగారు చెప్పిన దానికి విరుద్ధంగా వాదిస్తూ కూర్చున్నామంటే కార్యం మొదటికే వికటిస్తుంది. కొంతమంది మనుష్యులు ఉన్న మాటంటే ఉలికిపడుతూ తిన్నటి దారిలోకి ఎప్పటికీ రారు. వాళ్లవునన్నదానిని కాదని ఆ తరవాత చూడాలి వాళ్లతమాషా! కళ్లెం గానీ నోట్లో నెట్టబోతే గుర్రం ఏలాగు చేస్తుందో అలాగు గింజుకొంటారు, తన్నుకొంటారు, కరవబోతారు, నైకి లేవబోతారు; అంతే గాని తిన్నటి రస్తాలోకి రారు. ఆలాటి వాళ్లను తట్టి తానీపు చెయ్యడానికొకటే పద్ధతి: వాళ్లవునన్నది కాదనకపోవడమే. అందుచేతే “కట్నంలేకుండా” అని నేను మాటిమాటికీ ముక్తాయించ వలసి వచ్చింది.

కమ—అయితే ఈ ప్రధానం గురించి ఏమంటారు?

బల—ఇది తప్పించడానికేదో సాధనోపాయం వెదుకుదాం

కమ—రాత్రికే జరగనై ఉన్నదానికేం సాధనోపాయం?

బల—ప్రస్తుతం మట్టుకు ప్రధానమాగడానికి కడుపునొప్పో కాలునొప్పో తెచ్చుకో.

కమ—వైద్యుడిని పిలిస్తే టక్కుని పోల్చుకొంటాడే?

బల—ఆ భయం అక్కర లేదు. రోగం అంటే ఏమిటో వైద్యులకు తెలుసు ననుకొన్నావా ఏం? వట్టిమాట. ఇదిగో, చెప్పతాను: ఇది వేదవాక్యంగా నమ్ము. నీ ఇష్టంవచ్చిన రోగం అని నువ్వు బొంకు; వెంటనే, ఆ రోగం ఎందుకు వచ్చిందో కావలసిన్న కారణాలు వైద్యులు ప్లోకాలతో కూడా ఏకరువుపెట్టి చెప్పతారు.

(దూరమున ధనదాసు ప్రవేశించును.)

ధన—(తనలో) వట్టి భయమే పడ్డాను. సామ్రాజ్యం ఉంది.

బల—ప్రధానం తప్పించడమే ప్రధానమైతే ఆలాటి టక్కు. లేదు, నామీద నీకు మోహం పూర్తిగా ఉండి నన్ను కృతార్థుడినే చెయ్యదలిస్తే ఈ సాయంకాలమే మనం చాటుగా పెళ్లి చేసుకొందాం. అందుకు తగిన బండ్లబస్తులన్నీ చెయ్యగలను. ముహూర్తం కూడా ఉంది. శుభస్య శీఘ్రమన్నాడు. కమలా, కమలవదనా, కమలనయనా,—(ధనదాసును చూచి) తెలిసిందా? కమలా, నాయనగారి మాట వినడం కూతురికి విధి. తండ్రి కుదిర్చిన మొగుడు ఏలాటివాడని అడగడానికైనా కూతురికి అధికారం లేదు. కట్నం లేకుండా కార్యం జరిగేటంత ముఖ్యమైన లాభం కలుగుతూ ఉన్నప్పుడు పెళ్లికొడుకు ముసలివాడు కానీ, ముతకవాడు కానీ, కుంటివాడు కానీ, గుడ్డివాడు కానీ, చెడుగువాడు కానీ, సెబ్బరవాడు కానీ, ఆడపిల్ల ఒప్పుకోవలసే ఉంటుంది.

ధన—అహ! ఎంత చక్కగా చెప్పావు!

బల—ధనదాసుగారూ, మీ స్థానే ఆమ్మాయిని నేను కొంచెం కూకలు వేస్తున్నాను; తీయించండి.

ధన—నాకేమీ కోపంలేదు. ఇంకా సంతోషంగా ఉంది. దానిని నీదగ్గర కూర్చోపెట్టుకొని తలవాచెట్టు చీవాట్లు పెట్టు. కమలా, వింటున్నావా? కావలిస్తే చాటుగా ఎవరినైనా ముడిపెట్టుకొంటావేమో ముడిపెట్టుకో, చూదాం. నీ మీద సాకున్న అధికారమంతా ఈ బలరాంకు నేనిచ్చివేశాను. అతడు చెప్పినట్టేలా విను.

బల—అమ్మాయి, వారాలాగు చెప్పిన తరవాత ఇక నేనేం చెప్పినా నువ్వు విసక తీరదు గదా?

(కమల నిష్క్రమించును.)

బల—అయ్యా ధనదాసుగారూ, నేనూ అమ్మాయి వెంట వెళ్లి ఆమె మనస్సు మతి కొంచెం విరచడానికి ప్రయత్నిస్తాను.

ధన—వెళ్లు, తప్పకుండా వెళ్లు; నువ్వు నాకంతో మేలుచేసినట్టు తలస్తాను.

బల—అమ్మాయిని కొంచెం నొక్కిపెట్టే ఉంచాలి; లేకపోతే శ్రుతి మించి రాగాన్ని పడుతుంది.

ధన—నీ ఇష్టం వచ్చినట్టేలా చెయ్యి. ఏలాగు తిప్పకుంటావో, నీదే భాగం.

బల—మీరేమీ చింతపెట్టుకోకండి. నేను నయభయాలూ ఏలాగో వశపరుచు కొంటాను. రాత్రి ప్రధానానికే కాదు; సాయంకాలం పెళ్లికే ఒప్పిస్తాను.

ధన—కానీ, మరివెళ్లు. ఇంతలో ఒక్క మారు నేను ఊళ్లోకి వెళ్లి వస్తాను.

బల—(కమల వెళ్లిన వైపు వెళ్లి ధనదాసు వినునట్లు గట్టిగా) అమ్మాయి, వింటున్నావా? లోకంలో ధనం లాటిది మరొకటి లేదు. ధనం

మూలం ఇదం జగత్తని అందుకే అంటారు. ధనం విలువ తెలిసిన దయ
గల తండ్రి నీకు దొరకడం నీ పురాకృతవిశేషం. లోకమంటే ఆయనకు
తెలిసినట్టు మరొకరికి తెలియదు. కట్నం లేకుండా పెళ్లాడుతానని
సంబంధం వచ్చినప్పుడు, ఆపైని మరే లాభం కోసమూ చూడ కూడదు.
అన్ని లాభాలూ దానిలోనే ఇమిడి ఉన్నవి. రూపంలేక పోయినా,
ఈడెక్కువైనా, కులం తక్కువైనా, మర్యాద లోపమైనా, తెలివి
శూన్యమైనా సరే. “కట్నం లేకుండా” అన్న సెక్క ముక్కా ఇన్ని
లోపాలనూ కమ్ముతుంది. (నిష్క్రమించును.)

ధన—ఆహా ! ఇవి కేవలమూ దివ్యవాక్కులే. ఈలాటి సేవకుడు దొరికిన
వాడిదే అదృష్టం. (నిష్క్రమించును.)

II అంకము.

I రంగము—(సుందరం, రామన్న, ప్రవేశింతురు.)

సుంద—ఒరేవు రామన్నా, దొంగవెళవా, ఇలా రా. ఇంత సేపూ ఎక్కడ దాగుడుమూతలాడుతున్నావు? నేను నీతో ఏమని చెప్పాను? నువ్వేం చేశావు?

రామ—సుందరం బాబూ, నా తప్పేమీ లేదు. మీరు చెప్పినట్టు మీకోసం లోపటే కనిపెట్టుకొని ఉండగా, మీ నాన్నగారు అగ్గిరాముడు లాగు వచ్చి రెండు గలీతాలిచ్చి నన్ను మెడ పట్టుకొని పైకి గంటారు. లోపట ఉన్నందుకు వారొక వాయింపు వాయించారా, లోపట లేనందుకు ఇక మీరు కానియ్యండి. అవును, దురువువెయ్యడానికి కాకపోతే నాకరీవాళ్లకు వీపులుండి ఏం ప్రయోజనం?

సుంద—ఒరే, దానికేం గాని మన వ్యవహారం ఏలాగు నడుస్తూ ఉంది? అంత కంతకూ చిక్కులెక్కువవుతున్నవి. మా నాన్నగారే నాకు పోటీ తగులుతున్నట్టు ఇప్పుడే తెలిసింది.

రామ—ఏమిటి, మీ నాన్నగారికి నిజంగా మోహమేనా? ధనదాసుగారికే మోహమా?

సుంద—అవునురా, అలాగే కనిపిస్తూ ఉంది. ఈ సంగతి ఆయన ముఖతానే విన్నాను. అప్పుడు నాకు కలిగిన ఆశ్చర్యం పైకి కనబడకుండా ఇముడ్చుకోవడం ఎంతో కష్టమయిందిరా.

రామ—ఆయనేమిటి, మోహమేమిటి? మోహంతో ఆయనకేం సంబంధం? ఏమిటాయన ఉద్దేశం? ఎవరేమనుకుంటారో అన్న భయమైనా అక్క

ర లేనా ఏమిటి ఆయనకు? ఆయనలాటి వాళ్లకూ మోహాననూ ఎక్కడి కెక్కడ?

సుంద—ఒరే రామన్నా, నా ప్రారబ్ధం కొద్దీ ఆయనకీ మోహం కలిగిందిరా.

రామ—అయితే సుందరం బాబూ, నాకు తెలియకదుగుతాను, గాని మీకా చీన్నదాని మీద మోహమున్నట్టు మీ నాన్నగారికి చెప్పేయ లేక పోయారా? ఎందుకీ ముసుకులో గుడ్డలాట?

సుంద—ఒరే, నా మోహం వెల్లడి చేసే పక్షానికి ఆయన బాగ్రత పడిపోయి మరి మన అటలు సాగనియ్యరు. ఈలాగు మూతముప్పిడిగా కాలక్షేపం చేస్తేనే మనకేదో అవకాశం చిక్క వచ్చును. అది ఆలాగుం దనీ. నవ్వు వెళ్ళిన పనేమయింది? అప్పెక్కడైనా పుట్టిందా?

రామ—బాబూ, అప్పు చేసే వాళ్లకంటే దుగదృష్టకుంతులుండబోరు సు మండీ. అప్పులవాళ్ల చేతులలో పడ్డ వాళ్లూ యమమాతల్ చేతులలో పడ్డ వాళ్లూ ఒక్కటే మోస్తరు.

సుంద—అప్పు పుట్టిందా, లేదా?

రామ—ఎందుకు పుట్టదు? మనకు మధ్యవర్తిగా కుదురుకున్న కామయ్యసెట్టి ఉన్నాడే, అతడు మంచి చురుకైనవాడు, పట్టుదల గలవాడు; ఊరెల్లా గాలించి అప్పు పుట్టించాడు.

సుంద—నేను కోరిన వెయ్యిరూపాయల అప్పు దొరుకుతుందా?

రామ—దొరుకుతుందిగాని కొంచెం వరతులు మట్టుకున్నవి. వాటికి మీరూ ప్పుకుంటే వ్యవహారం వైసలు చేస్తారంట.

సుంద—మనకప్పిచ్చే అసలసామీని కలుసుకొని నవ్వు మాటలాడావా?

రామ—అబ్బేబ్బే! ఈలాటి వ్యవహారాలు మధ్యవర్తి ద్వారా పరిష్కరించు కోవడమే గాని, అసలు మనశ్శయలు అకరువరకూ వైకి గారు. అంత

వరకూ అంతా గుంభనగా జరగ వలసిందే. మీ పేరు వెల్లడి కావడం మీ కంత ఇష్టం లేదో, అంత కంటే ఇష్టం లేదు అతడికతడి పేరు వెల్లడి కావడం. పరతులకు మీరొప్పుకుంటే మిమ్మలినీ అతడినీ ఈవేళ ముఖాముఖీ చెయ్యడం జరుగుతుందట. అప్పుడు మీరు మోతుబరులవుచో కారో మీనోటే అతడు వినడానికి వీలు కలుగుతుంది. మీ శాస్త్ర గారి పేరు వినడమే తరవాయి గాని, ఆ ఉత్తరక్షణంలో ఎంత సొమ్ము బడితే అంత ఇస్తాడని నా నమ్మకం.

సుంద—మా అమ్మ చనిపోయింది కాబట్టి ఆవిడ ఆస్తిలో నాకు రావలసిన భాగం కూడా ఉంది. దాని అయివేజు చూచుకొనయినా ఇయ్యవచ్చును.

రామ—బాబూ, వ్యవహారం పరిష్కారం కాకముందు ఆ పరతులు మీకిష్టమవుతవో కావో కనుకోవాలని మధ్యవర్తి వాటిని రాసుక వచ్చాడు; వింటారా? చదువుతాను.

సుంద—చదువు.

రామ—“అప్పు పుచ్చుకుంటూ ఉన్న అసామికి మైనారిటీ దాటి ఉండవలెను. ముందుకతడికి హక్కుపడే ఆస్తి గొప్పదై ఉండవలెను; స్థిరాస్తి కావలెను; తంటాలూ తసనాలూ లేనిదై ఉండవలెను; ఇప్పటికి దానిమీద తణఖా ఏదీ ఉండ కూడదు. ఇవన్నీ సరీగా ఉన్నట్టు అప్పిచ్చే అసామికి నమ్మకం కలిగితే, అప్పుడాయన కుదిర్చే తగు మనుష్యుల ఎదుట పత్రం రాయవలెను.”

సుంద—ఇంత వరకూ న్యాయంగానే ఉంది.

రామ—“అప్పిచ్చే అసామి అన్యాయపు సొమ్ము కాసపడే వాడు కాదు కాబట్టి నెలకు నూటికి రూపాయి వడ్డీకంటే ఎక్కువ పుచ్చుకోవడపు ఉద్దేశం లేదు.”

సుంద—నూటికి రూపాయేనా? ఇది ధర్తవడ్డే. మనం ఏడవ వలసిన అవసరం ఏమీ లేదు.

రామ—నిజమే. వైనివినండి: “అయితే ఈ అప్పిచ్చే అసామీ దగ్గర ప్రస్తుతం వైకం లేక సోపడంచేత వేరే చోట నూటికి నెలకు మూడు రూపాయిల వడ్డీ చొప్పున అప్పు లేవలసి వచ్చింది. ఆ వడ్డీ కూడా మీద చెప్పిన రూపాయి వడ్డీతోనూ కలపడం న్యాయం గనక మొత్తం మీద నెలకు నూటికి నాలుగు రూపాయిల చొప్పున వడ్డీ ఇయ్యవలెను.”

సుంద—కహవ్వా! మంచి ధర్తవడ్డే! మారువాడీ వడ్డీని మించి పోతూ ఉండే.

రామ—నిజమే, నేనూ అదే అన్నాను. కాబట్టి మీరు ముందే లోతుపాతులు బాగా చూచుకొని మరీ వ్యవహారంలో కాలు పెట్టండి.

సుంద—ఏమిటి చూచుకొనేది? సామ్మంటే గాని కథ నడవదు. ఏం పరతులు కోరినా చచ్చినట్టాప్పుకో వలసిందే.

రామ—ఈలాగనే నేనూ అన్నాను.

సుంద—ఇంకా ఏవైనా పరతులున్నవా?

రామ—ఇంకొక చిన్న పరతుంది, వినండి: “కావలసిన వెయ్యి రూపాయిలలో ఆరు వందల రూపాయిలు మాత్రమే కుదిరినవి. తక్కిన నాలుగు వందల మింజుమలే ఈ దిగువ ఉదహరించిన జాబితాలోని సామానులు పుచ్చుకో వలసి ఉంటుంది. ఆ సామానులకు బజారు ధరల కంటే చాలా తక్కువ ధరలు వెయ్యడమయినది.”

సుంద—ఈ ఘోషంతా ఏమిటి?

రామ—ఇదిగో జాబితా చదువుతాను, వినండి: ఒకటో పద్దు—పేకు కర్ర పందిరిమాలు పట్టె మంచం; తూలుగుడ్డ టాపు; దోమ తెర;

నాలుగెత్తు రాళ్లు. రెండో పద్దు—కేన్వాసు గుడ్డ వేసిన నాలుగు మడత కుర్చీలు ; బెత్తపల్లిక అల్లిన రెండు పెద్ద కుర్చీలు, చేతులున్నవి ; అయిదు బెంటువుడ్డు కుర్చీలు.”

సుంద—ఈ చెత్తంతా నన్నేం చేసుకోమంటాడు? నాకు రిమ్మెత్తకొంటూ వస్తుంది.

రామ—ఇంకా వినండి: “మూడో పద్దు — రవివర్మ బొమ్మలు, పెద్ద సైజువి, మోహిని; గంగావతరణం; విశ్వామిత్ర మేనక; అద్దాలు బద్దలయినవి గాని చట్టాలు దిట్టంగానే ఉన్నవి. నాలుగో పద్దు—పెద్ద రాతబల్ల, మారుజాతి కర్రది, నాలుగు సారుగులున్నవి.”

సుంద—అహహ! ఇవన్నీ నా నెత్తి మీద పెట్టుకొని నేనేం చేసేది?

రామ—ఇక కొంచెం ఓపిక పెట్టి వినండి: అయిదో పద్దు—పెద్ద అద్దాలు, బీరువా, ఆరరలున్నది. ఆరో పద్దు—జోడుగుళ్ల బారు తుపాకీ ఒకటి.”

సుంద—అది కూడా ఎందుకు? నా గుండెకెక్కు పెట్టుకొని కొట్టుకొమ్మ నా? నాకు వెర్రెత్తుతూ ఉంది.

రామ—ఉండండి; కావచ్చింది. “షిషో పద్దు—ఒక వీణ, దాదాపుగా అన్ని తీగలూ ఉన్నది. ఎనిమిదో పద్దు—చదరంగపు బల్ల బలమూ; దంతంతో చెసినవి. తొమ్మిదో పద్దు—పులి చర్మం ఒకటి, లేడి చర్మం ఒకటి. పదో పద్దు—చూరకత్తి, దంతం పిడీ, వెండి కట్టూ, పట్టు ఒరూ, వీటితో ఉన్నది.”

సుంద—గొంతుక కోసుకోవడానికి కాబోలు! అయిందీ? చివరిని ముష్టి చెంబూకటి కలిపాడేమో చూడు.

రామ—“పై సామానాలన్నిటికీ అసలు ధర అధమం ఆరు వందల రూపాయలు అయినా చవక బారున నాలుగు వందలకు కొట్టి వెయ్యడమయింది.”

సుంద—మంచి చవక బారే! వీడి సిగా తరగా! చండాలుడు! దుర్మార్గుడు! ఎక్కడైనా ఇంత అన్యాయపు దోపుడుందా? నూటికి నెలకు

నాలుగేసి రూపాయిల వడ్డీ తెమ్మనడం చాలక, ఇంకా ఈ చెత్తం తా నాలుగు వందలకు నా నెత్తిని వేసి పులుముతాడా? అవన్నీ కలిపి అమాంబాపతులూ రెండువందలయినా చెయ్యవు. అయినా, ఏం చెయ్యను? దేవుడా అని ఒప్పుకో వలసిందే. వెధవ నా అవ సరం చూచి ఆడలాడుతున్నాడు. శుద్ధజ్వరం తప్ప మరేమీ లేనియ దు కాబోలు మంగలివెధవకు!

రామ—బాబూ, కోపగించనంటే మనవి చేస్తాను: చిప్ప చేతికి గావడానికి తగిన ఏర్పాట్లన్నీ చేసుకుంటూ ఉన్నారు; అప్పులు చెయ్యడం, ఎక్కువ ధరలను కొనడం, తక్కువ ధరలకమ్మడం, నీటిలో గేదెను పెట్టి బేరం చెయ్యడం—

సుంద—నన్నేం చెయ్యమంటావు? తండ్రుల పీనారితనానికేడుస్తూ కొడుకు లనుభవించ వలసిన అవస్థే ఇది. తండ్రులెప్పుడు చస్తారా అని కొడుకు లెదురు చూడడంలో ఇక వింతేముంది?

రామ—బాబూ, అది మాత్రం నిజం. మీ నాన్నగారి పిసినిగొట్టుతనం చూస్తే ఎంత మంచి వాళ్లకయినా చెడు కోర్కెలు పుట్టక మానవు. నా మట్టుకు నాకు ఎర్రపాగాలంటే ఎంతో భయం. నాతోడివాళ్లం దరూ ఖైదులోకి వెళ్లడానికి తగిన మార్గాలు చూచుకుంటూఉంటే నేను మాత్రం ఆదారి తొక్కుకుండా కబడ్డారీగానే ఉంటాను. ఆ లాటి వాడను నాకు కూడా మీ నాన్నగారి పిసినిగొట్టుతనాన్ని చూచినప్పుడెల్లా, వీలయితే ఆయన సొమ్మేమైనా దొంగలాడాలనే ఉంటుంది. చేస్తే మట్టుకు పాపంరాదు; పుణ్యమే వస్తుంది.

సుంద—ఏదీ, ఆ జాబితా ఈలాగు తే; మరొక్కమారు చూస్తాను.

(సుందరం, రామన్న నిష్క్రమింతురు.)

2 రంగము—(ధనదాసు, కామయ్య సెట్టి, ప్రవేశింతురు.)

కామ—అవునండీ, నేను చెప్పినచిన్నవాడికి సొమ్ము చాలా జూరూ. ఏకా
డికై నా అతడికిప్పుడు కొంత సొమ్ము చేత పడితేనే కాని తీరదు.
అందుచేత మీషరతులన్నిటికీ ఒప్పుకుంటాడు.

ధన—అయితే కామయ్య సెట్టిగారూ, మరొక్క మారడుగుతున్నాను: ఈ
వ్యవహారంలో మరేమీ తంటాలూ దావాలూ రావు గదా? మీరు చె
ప్పతూ ఉన్న చిన్నవాడి సేరేమిటో, ఊరేమిటో, అతడి తండ్రెవరో,
ఆస్థెంతో, మీకు తెలుసునా?

కామ—అవేవీ నిశ్చయంగా చెప్ప లేనని అప్పుడే మనవి చేసుకున్నాను కదూ?
అతడికి నాకూ నిన్న గాక మొన్ననే పరిచయం కలిగింది. అతడి ముఖ
తానే మీరన్నీ సంగతులూ తెలుసుకో వచ్చును. అతడెవరో మీకు
బోధ పడ్డ తరువాత మీరేమీ అడు చెప్పరని అతడి నాకరు నాతో
అన్నాడు. నేను చెప్ప గలిగినదెంతమటుకంటే, అతడు మంచి మో
తుబరి కుటుంబంలో వాడు; అతడి తల్లి పోయింది; తండ్రి కూడా
ఆ సరంజాములోనే ఉన్నాడు; ఆరేడు నెలల లోపుగానే పర
మపదం వేంచేయిస్తాడట.

ధన—అలాగే? చూచారా కామయ్య సెట్టిగారూ, నైవాల్లు పాపం చిక్కు
లలో ఉన్నప్పుడు మన చేతనైన సహాయం చెయ్యడం మనకు విధి. “పరో
పకారాగ్రామిదం శరీర,” మన్నాడు.

కామ—అవునండీ.

(సుందరం, రామన్న, దూరమున ప్రవేశింతురు.)

రామ—ఇదేమిటండోయి సుందరం బాబూ, మన మధ్యవర్తి కామయ్యసెట్టి మీ నాన్నగారితో మాటలాడుతున్నాడు?

కామ—ఏమండోయి సుందరంగారూ, రండి; మంచినమయానికే దయచేశారు. మేం ఇక్కడంటామని మీకేలాగు తెలిసింది? అయ్యా ధనదాసుగారూ, మీ పేరూ ఊరూ వీళ్లతో నేను చెప్పాననుకో గలరు. అలాటిదేదీ ఒరగ లేదు. అయినా ఇప్పుడు వచ్చిన ఉపద్రవమేమీ లేదు. వీరు మంచినమ్మకమైన మనుష్యులు. మీరు మరే ఆలస్యం లేకుండా వ్యవహారం ఇప్పుడే పైసలు చేసుకో వచ్చును.

ధన—ఏమిటి?—

కామ—ఇదిగోనండి, ఈ సుందరంగారికే వెయ్యి రూపాయల అప్పు కావాలి. ధన—ఏమిటి పోకిరి వెధవా, నువ్వేనా ఈలాగు సొమ్ము తగలబెట్టుతూ ఉన్నవాడవు?

సుంద—ఏమిటి నాన్నగారూ, మీరేనా సిగ్గు లేక ఈలాటి వడ్డీ వ్యాపారాలు చేస్తున్నవాళ్లు?

(కామయ్యసెట్టి పారిపోవును. రామన్న మూలనక్కి దాగుండును.)

ధన—ఈ లాటి పాడప్పులు చేసి పాడవుతూ ఉన్న పాడగట్టవు నువ్వేనటోయి?

సుంద—ఈ లాటి అడ్డదిడ్డపు వడ్డీలకాసపడ్డ దొడ్డవారు మీరేనటండీ?

ధన—ఇక నాకు ముఖం చూపించడానికి నీకు సిగ్గులేదా?

సుంద—ఇక నాకు ముఖం చూపించడానికి మీకు సిగ్గులేదా?

ధన—ఈ లాటి దూబర కర్చులు చేస్తూ, సొమ్మంతా తగలబెట్టుతూ, తల్లి దండ్రులు చెమటూడ్చి పోగుచేసిన అస్తి ఎగిరించి వేయడానికి తయారు పడుతూ ఉన్నావు గదా, ఎవరైనా వింటే ఏమంటారు?

సుంద—ఈ లాటి అన్యాయవ్యాపారాలు చేస్తూ, దమ్మిడి కోసం అడ్డమాని గడ్డి కరుస్తూ, ఏమారువాడిలా ఎరగని ఎక్కువ వడ్డీ పుచ్చుకొని సం సారుల కొంపలు మాపుతూ, రవ్వ రట్టూ లేని మన కుటుంబపు పేరూ ప్రతిష్ఠా పాడుచేసి సట్టేటిలో కలుపుతూ ఉన్నారు గదా, ఎవరైనా వింటే ఏమంటారు?

ధన—చీ, పోకిరీ నాగమ్మా, పో, నా ఎడటనుంచి లేచి పో.

సుంద—నాన్న గారూ, సొమ్మవసరముండి ఎక్కువ వడ్డీకప్పు తెచ్చుకొన్న వాడిదెచ్చు తప్పా? సొమ్మవసరం లేనిదీ ఎక్కువ వడ్డీకప్పిచ్చిన వాడిదెచ్చు తప్పా? మీరే చెప్పండి.

ధన—సొమ్మవసరముందా? ఏం కర్చుకు? వంద మూట్టోళ్ల చొప్పున నేను కర్చుకొన్నాను, భద్రం! నోరెత్తకపో.

(సుందరం నిష్క్రమించును.)

ధన—ఈలాగు జరగడం మొత్తం మీద నాకస్తే విచారం అనిపించడం లేదు. ఇక ముందు వీడి చర్య జాగ్రతగా కనిపెట్ట వలసి ఉంటుందని ఇందు మూలంగా అయినా నాకు బోధపడింది.

(పాప ప్రవేశించును.)

ధన—ఏం పాపా, వచ్చావా? ఇదిగో ఇప్పుడే వస్తాను, ఉండు. (తనలో) తోటలో సొమ్మ జాగ్రతగా ఉండేమా చూచి రావాలి. (నిష్క్రమించును.)

రామ—(పైకి వచ్చి పాపను చూడకుండా) ఆహా! ఓహో! మంచి గమ్మ
తే! ఆహా! ఓహో!...మరొక గమ్మతేమంటే, ఈ ధనదానెక్క
డో అనేక బాపతుల సామానులు దాచి ఉంచాను; జాబితాలో

ఒక వస్తువూ నాకంట ఎప్పుడూ పడ లేదు.

పాప—ఓహో! మా రామన్న బావేనా? ఏం బావా, ఇక్కడున్నావు?

రామ—ఓహో! పాపా? నువ్వీ లాగు వచ్చావేం?

పాప—ఏం వచ్చానా? ప్రతి చోటికీ ఎందుకు వెళ్తానో ఇక్కడికీ అందుకే
వచ్చాను. నై.వాళ్ల వ్యవహారాలలో బోక్యం కలుగజేసుకోవడం,
వీళ్లూ వాళ్లూ అసకుండా అందరి పనులూ చక్కబెట్టడం; నాకు భగ
వంతుడు. ప్రసాదించిన రవ్వంత తెలివీ-తేజా నాకు లాభించేటట్టు విని
యోగించుకోవడం,—ఇవే గదా నేనెక్కడికి వెళ్లినా చేసే పనులు?
కూటి కోసం కోటి విద్యలన్నాడు. ఒకరికి టోపీ వెయ్యకుండా పొట్ట
పోసుకోవడం ఏలాగు? వాడి తల వీడికీ, వీడి తల వాడికీ, మార్చక
పోతే నా లాటి బీదరాలికి కాలక్షేపం ఏలాగవుతుంది?

రామ—ఈ ఇంటి యజమానుడితో నీకేమైనా పని ఉందా ఏం?

పాప—ఉంది బావా. ఈయన కోసం చిన్న వ్యవహారం కుదిర్చి పెట్టుతూ
ఉన్నాను. అది గాని బండోబస్తు చేస్తే ఈయన తప్పకుండా నాకొక
తృణం ముట్ట జెప్పతాడు.

రామ—రుణం ముట్ట జెప్పాలి గాని తృణం ముట్ట జెప్పడం వట్టిది. ఇతడి
దగ్గర గానీ ఒక చిల్లిగవ్వయినా నువ్వు బెల్లించి లాగ గలిగితే నీది
కుశాగ్రబుద్ధే. నాలుక పెరుకుకొంటానన్నా కొత్త కాసు చేత పెట్టని
కోతిపిడికిలి కొండముచ్చీ గృహస్థు!

పాప—అయి ఉండ వచ్చును బావా. కాని కొన్ని కొన్ని విషయాలలో
ఏలాటి రాతిగుండెవాడికైనా మనస్సు కరగక వీలు లేదు.

రామ—ఊ ! అలాగే, ఆ పప్పుడకదిక్కడ. కామయ్య దగ్గరేనా కయిక
యిటు? ధనదాసంట్టే ఏలాటి వాడో! ఎరగక పోవడం చేత ఈలాటి
వెరిమొర్ర ఊహలు ఊహిస్తున్నావు. లోకంలో ఉన్న చిక్కని
మనుష్యులందరిలోనూ చిక్కని వాని ధనదాసు; రాలి కంటే
చిక్కన ! ఇనుం కంటే చిక్కన ! లోకంలో ఉన్న గట్టి గుండె
లన్నిటిలోనూ గట్టి గుండె ధనదాసుది; రాలి కంటే గట్టి ! ఇనుం
కంటే గట్టి ! ఎవరూ ఎరగకీ ఎప్పుడూ చెయ్యని ఎక్కవ మేలు
చేసినా సరే, ఒక ఎర్రని ఏగానయినా ఇతని చేతిలోనుంచి వెగిలి
వైకి రాదు. నీకు పొగడిక . కావాలా? గౌరవం కావాలా? దయ
కావాలా? స్నేహం కావాలా? ఓ, నీ చిత్తం; వాటికి వేటికీ కాసం
తైనా అభ్యంతరం లేదు. సామూహికహారం, ఆ మాటే ఎత్త కూడ
దు; అక్కడే వస్తుంది చిక్కు. ఎక్కడైనా బావ గాని వంగ
పెరటి దగ్గర మాత్రం బావ కాడు; రాలిని పిడిచిన్నా నీరు పడ వచ్చు
నుగాని, ఇతడిని పిడిస్తే ఒక వైసా అయినా పడదు. ఒకరికి “ఇ
య్యడం” అంటే ఇతడురి పెట్టుకుంటాడు. సలహా అయినా సరే
ఇస్తాననడు; కావలిస్తే సలహా అప్పిస్తానంటాడు.

పాప—అదంతా కాదనను. అయినా బూలా వేసి సోమ్మ లాగే విద్యంటూ
ఒకటుంది. అందులో నన్ను మించిన చెయ్యి లేదు; ఆ విద్య నాకా
మూలాగ్రంథం వచ్చును. బూలా వెయ్యడం వెయ్యడం అంటే వేరే
కొని తేనక్కర లేదు. దానిలో రహస్యం ఇదీ: ఏం పొగడితే మన
స్సు పొంగుతుందో ఆ సంగతి కనిపెట్టి, అందుకు తగినట్లుగా స్తోత్ర
పాఠాలు గుక్క తిరగకుండా వల్లిస్తే ఏలాటి వాడీ దగ్గరైనా
పోచిక పారుతుంది.

రామ—నీ విద్యంతా ఇక్కడమాత్రం బూడిదెలో పోసిన పన్నీరవుతుంది.
నీ స్తోత్రపాఠాలు ఇతడి ముందు చెవిటి ఎద్దుట శంఖుదినట్టు. తేలు

తవి. ఇదే నీకు నాకూపందెం: నువ్వుతలపాతుకున్నా సరే సామ్య విషయంలో ఇతగాడి మనస్సు మెత్త పరచలేవు. సామ్యుడిగినప్పు డితడు ఏ కటికవాడికీ లేని కటికతనతో కటకటలాడిస్తూ ప్రాణాలు కటకట కొరుకుకు తింటాడు. అకలితో కళ్ళు పేలి చస్తున్నాసరే, ఒక కబళం అన్నం పెట్టడు: ఒక కాస్త గంజిదుక్క నోటిలో పోయ్య డు. ఇన్ని మాటలెందుకు? పేరూ, ప్రతిష్ఠా, పరువూ, మర్యాదా, గౌరవం, ఘరానా, వీటి అన్నిటి కంటే కూడా ఇతడికెక్కువ కావ లసింది సామ్యే! సామ్యే ఇతడికి చుట్టాలూ, పక్కాలూ, ఆలూ, బిడ్డలూ, దేవుడూ, దేవ్యమూ, అంతా ఇతడికి సామ్యే! సామ్యు తెమ్మని ఎవరై నా అడిగినప్పుడు, ఇతడికి ఎగువ ప్రాణాలు ఎగు వనే పోతవి! సామ్యుడిగితే ఇతడిని పక్కలో బల్లెలతో పొడిచినట్టు, కడుపులో కత్తి పెట్టి కలికినట్టు, గుండెలో గునపాలు పెట్టి గూటా యించినట్టు. ఇంకా—అదిగో, అతడు మళ్ళీ వస్తున్నాడు, నేను వెళ్తాను. (నిష్క్రమించును.)

(ధనదాసు ప్రవేశించును.)

ధన—(తనలో) తోటలో సామ్యు బాగ్రతగా నే ఉంది. (ప్రకాశము గా) పాపా, ఉన్నావా?

పాప—అహా! ఏం చక్కగా ఉన్నారు బాబూ! నీరు పట్టి మీ ముఖం నిగ నిగలాడుతూ ఉంది.

ధన—ఎవరిది, నాముఖమా?

పాప—మీ ముఖం ఇంత నిగారింపుగా ఉండడం ఇంతవ ముందు నేనెప్పుడూ చూడలేదు.

ధన—హాస్యమాడుతున్నావా? నిజమేనా?

పాప—యావనం ఇప్పుడిప్పుడే అంకురిస్తూ ఉన్నట్టు కనిపిస్తున్నారు. పాలిక
ఏళ్లవాళ్లు ఎంతో మంది మీ కంటే కాలం ముగ్ధిసవాళ్ల లాగు కన
బడడం వాకళ్ళారా చూచాను.

ధన—అయినా పాపా, చెప్పుతే నమ్ముతావో లేదో, వాకిప్పుడరవై ఏళ్లు
గడిచాయి; డెబ్బయ్యోపడి.

పాప—అరవైయా? అయితే మాత్రం? అందువల్ల మీకు చెక్కెక్కడ చెది
రింది? ఒకవడలడం ఉందా? సడలడం ఉందా? పన్ను కదిలించా?
కన్ను చెదిరిందా? మనుష్యుల ఆయుష్కాలం నూటా ఇరవై: అందు
చేత మీకిప్పుడు నడిప్రాయం; సంపూర్ణయావనం.

ధన—నిజమే కాని మరొక ఇరవై ఏళ్లు తక్కువుండడం ఒక ఫర్వాలాది
కాదనుకుంటాను.

పాప—అలాగంటావేం బాబూ? ఇరవై ఏళ్లు తక్కువ కోరుకోవడం ఎందుకు,
అన్యాయంగా? కాయ శరీరం కావడంచేత నూరేళ్లయినా మీపటు
త్వం తగ్గదు గదా?

ధన—నీకు నిజంగానే అలాగు తోస్తుందా?

పాప—సందేహం ఏమిటి? మీ ముఖం చూచే సరికే అలాగు స్పష్టంగా తో
స్తుంది. ఏదీ, కొంచెం తల ఎత్తండి. ఆహా! చూచారా, మీనొసలు
మీద నాలుగు మడతలూ ఎంతస్ఫుటంగా ఉన్నవో! మడతకు పాలి
క చొప్పున మీకు నూరేళ్ల కేమి దోకరా లేదు.

ధన—ఈ మడతల గురించి నీకు బాగా తెలుసునా ఏమిటి?

పాప—మడతల సంగతి నాకు తెలియక పోతే మరెవరికి తెలుసును? ఏదీ,
చెయ్యి చూపించండి. ఆహా! జైపోతులాగు ఈ మూలమంచి ఆ మూ
లకు ఏలాగు పాకుకుంటూ పోయిందో!

ధన—ఏమిటి? ఎక్కడ?

పాప—ఇదిగో, ఆయుస్సురేఖ; చూడడం లేకూ ఏంత ఉందో?

ధన—ఉంటే ఏమిటి?

పాప—ఏమిటా? ఇంతకు ముందు నూరేళ్లనా అన్నాను? నాటా ఇరవైకి ఒక్కటయినా తక్కువైతే నాచెవి కదపా ఇస్తాను.

ధన—నిజంగా నేనా?

పాప—నిజమో అబద్ధమో నాకు తెలియదు గాని ఆనూటాఇరవై ఏళ్లయిన తన వాతయినా మిమ్మలిని గుండేసి కొట్టి చంపాలి గాని సత్తువ చాలక చావు రాదు. మునిమనమల మునిమనమలను కూడా ఎత్తుతారు.

ధన—అంత ఆయుర్దాయం ఉండేం నాకు? అవును గాని పాపా, మన వ్యవహారం ఏం చేశావు? కాయా? పండా?

పాప—వేరే అడగాలా బాబూ? నేను పట్టడమున్నూ, పండు కాకపోవడమున్నూ? అందులో సంబంధాలు కుదర్చడం అంటే నాకు పెట్టిన పేరు; కొట్టిన పిండి; ఉగ్గతో రంగరించి పోసిన కులవిద్య. ఏ మొగవాడికీ ఏ అడదానికీ అయినా సరే, మూడు మిటకాయలలోకల్లా ముడి పెట్ట గలిగే ఇంద్రజాలమహేంద్రజాలాలెరుగుదును నేను! చివరికి మాసకమ్మకూ సన్యాసివాడికీ అయినా సరే ఏదో టక్కు టమారా గజకణ్ణ గోకణ్ణవిద్యలు ప్రయోగించి సంతానం చేసే అద్భుతశక్తి ఉంది నా దగ్గర! ఇక మీ వ్యవహారం ఒక లెక్కా? దీనిలో చిక్కన్న ఉంటే లేదు; కప్టమన్న కబురే లేదు. మీరు చెప్పిన పిల్లదానినీ, ఆవిడ తల్లినీ, నేను బాగా ఖరీదుగుదును. వాళ్లతో మీ పుట్టుపూర్వోత్తరాలన్నీ పూస గుచ్చినట్టు చెప్పాను. నీధి గుమ్మం దగ్గర తలచిక్కు విప్పకుంటూ రాధ నిలబడడం; ఆ పిల్లను మీరు చూచి మోహపడడం, పెళ్లి

చేసుకొవాలని మీకు బుద్ధి పుట్టడం,—ఈ మొదలైన యావత్తు సంగతులూ సకృచ్ఛంగా తల్లితో చెప్పాను.

ధన—ఆపడేమంది ?

పాప.—ఏమంటుంది? సంతోషంతో చంకలు గుద్దుకొంటూ ఒప్పుకుంది. మీ కొడుకు కమలను ముసలయ్యగారికి ఈ రాత్రి ప్రధానం చేస్తారు కాబట్టి రాధను ఒక మారు పంపించ వలసిందని మీరు కోరినట్లుగా చెప్పాను. ఆవిడ మరే అడూ చెప్పకుండా వెంటనే పిల్లదానిని నా వెంట పంపడానికొప్పుకుంది.

ధన—హాచావా పాపా, ముసలయ్యగారికి ఈ రాత్రి నేనేలానూ భోజనం పెట్టక తీరదు. రాధను కూడా పిలిచేశామా అంటే, పనిలో పని తేలిపోతుంది, కర్చులో కర్చు కలిసి వస్తుంది. మళ్ళీ తరవాత వేరే భోజనం పెట్టకక్కర లేదు.

పాప.—అవును; మీరు చేసిన ఆలోచన దివ్యంగా ఉంది. చీకటి పడే లోపుగా ముందుగానే రాధనొక మారు తీసుక వస్తాను. ఆ తరవాత తిరిగి ఇంటికి వెళ్లి ప్రధానానికీ భోజనానికీ రాత్రి పడ్డ మీదట వస్తుందట.

ధన—అలాగే కానీ. కావల్సి నా జండి ఎరువిస్తాను; దాని మీద ఎక్కి ఆమె ఇంటికి వెళ్ల వచ్చును.

పాప.—ఓ, చక్కగా ఉంది.

ధన—అన్నట్టు పాపా, అడగ మరచాను. పిల్లదానికేం కట్టుమిస్తుందో తల్లి నడిగావా? ఈలాటి సంబంధం దొరుకుతూ ఉన్నప్పుడు ఏదో కొంచెం కడుపు కట్టుకొనయినా కొంత కట్నం ఇయ్య వలసి ఉంటుందని ఆవిడకు నవ్వు బోధపడిచావా? కొద్దో గొప్పో కట్నం లేకుండా పిల్లదానిని ఉత్తనే ఎవరైనా పెళ్లాడుతారేమో నువ్వే ఆలోచించు.

పాప—కొద్దో గొప్పో ఏం? ఆ చిన్నది మీకు సంవత్సరానికి అయిదు వందల రూపాయలకు తక్కువ కాని ఆస్తి తెస్తుంది.

ధన— సంవత్సరానికి అయిదు వందల రూపాయలకు తక్కువ కాకుండానా?

పాప—అవును; ఏలాగో వినండి: పిల్ల చిన్నతనంలో చిరుతిండి అదీ నేర్చుకున్నది కాదు; గంజీ, అన్నమూ, చింతపండు పిక్కా—వీటితో ఎన్నాళ్లయినా కాలక్షేపం చెయ్య గలదు. చేపలనీ, మాంసాలనీ, ఊర్పులనీ వార్పులనీ, తాలింపులనీ, పేలింపులనీ, బూరెలనీ, గారెలనీ, క్షీరాన్నాలనీ, పరమాన్నాలనీ, ఇవన్నీ ఉంటే గాని ముద్ద దిగదని కూర్చో వలసినది కాదు. ఈ విధంగా ఏడాదికి ఒక వంద రూపాయలయినా మిగులుస్తుంది. ఆ పైని వన్నెలూ చిన్నెలూ కావలసిన పిల్ల కాదు. జల్తారు చీరలు తెమ్మనీ, జరీ వోణీలు తెమ్మనీ, బనారసు చీరలు కావాలనీ, పట్టు రవికలు కావాలనీ, పుష్కరాగాల దుడ్డులు తెచ్చి పెట్టుమనీ, పుడుచేరీ గాలుసులు తెచ్చి పెట్టుమనీ, కట్టు కాసుల పేర్లు కొనిపెట్టుమనీ, కమ్మరపటా మొలతాళ్లు కొనిపెట్టుమనీ, పట్టు పట్టుకు కూర్చుని ప్రాణాలు కొరకదు. ఈ రూపంగా మీకు మరొక మూడు వందలు ఏడాదికి మిగులుస్తుంది. ఆ మీద చిన్నతనం నుంచీ ఒళ్లు వంచి కష్టజీవిగా పెరిగిన పిల్ల కాబట్టి ఇంటిలో మరి వేరే నొకర్లూ చాకర్లూ పెట్టుకోనక్కర లేదు. పాచి పనులు చేసేదీ, నీళ్లు తెచ్చేదీ, వంట వండేదీ, వీళ్లనందరినీ మానిపించ వచ్చును. వీళ్లందరికీ ఏడాదికి ఏం లేదన్నా ఒక వంద రూపాయలు కాక తప్పవు. ఈ విధంగా ఒక వంద మిగులుస్తుంది. తిండిలో వందా, బట్టలూ నగలలో మూడు వందలూ, నొకర్లలో వందా, కలిపి వెరసి అయిదు వందలూ ఆయినవా, లేదా?

ధన—ఇదంతా లాభం కాదని నేననను గాని, ఈ వట్టి లెక్కలతో సంతోషించడమేనా! లేక, ఇప్పుడు నా చేతిలో ఏమైనా లెక్క పడడమంటూ ఉందా?

పాప—ఇవన్నీ వట్టి లెక్కలా? మీతో కాపురం చేసే భార్య జడజంభం లేకుండా సంసాగపక్షింగా కాలక్షేపం చేస్తూ, పంచభక్త్యు పగమా న్నాలు కోరనిదీ, నగలూ నాణేల కోసం తంటాలు పెట్టనిదీ, ఇంటి పనులు చెయ్యడంలో ఒళ్ళు దాచుకోనిదీ, కావడం వట్టి లెక్క కిందే కట్టి వేశారా?

ధన—వట్టి లెక్క కాకపోతే ఆ పిల్ల ఫలానా ఫలానా కర్చులు పెట్టదు కాబట్టి అవన్నీ కలిపి కట్నం అనుకొస్తుంటే అది గట్టి లెక్క ఏలాగ వుతుంది? చేతిలో పడ్డ సొమ్ముకే గదా రసీదివ్వడం? పడనిదీ పడదని నేనేలాగ నేది? ఇది ఉత్తుత కట్నం లాగుంది. దీనితో నేనేలాగు సంతోషిస్తాను?

పాప—మీకు మరి కట్నం రాదని నేను చెప్పడం లేదు. వాళ్లకేదో ఊరి దగ్గర కొన్ని భూములున్నవట. అవి మీకు కాకపోతే ఇక ఎవళ్ళకు స్వాధీనపడతవి?

ధన—ఆభూముల సంగతేమిటో జాగ్రత్తగా చూడాలి. కాని పాసా, ఒక్క విషయం గురించి నాకు కొంచెం అనుమానంగా ఉంది. చిన్న పిల్ల గదా ఆమె? చిన్న పిల్లలకు సాధారణంగా వాళ్లకు ఈదుబోడైన చిన్న వాళ్ల మీదే గదా మనస్సు ఉంటుంది? అలాంటి వాళ్ల స్నేహానికి గదా వాళ్లు సాధారణంగా ఆశపడతారు? నా ఈదు వాడిమీద ఆచిన్న దానికి ఇవ్వం పుట్టదేమో? ఈసంబంధం చేసుకోవడంచేత మాకుటుంబంలో అక్కరకుమాలిన చిక్కులేమైనా వస్తవేమో, తరవాత?

పాప—అయితే బాబూ, మీరా చిన్నదాని స్వభావం తిన్నగా కనిపెట్టనే లేదు. తక్కిన కన్యకల కన్యరికీ లేని వింతైన గుణం ఆ చిన్నదానికుంది. అదేం చిత్రమో గాని, ఈ పిల్లకు పడుచువాళ్ళంటే పరమాసహ్యం! ఎంతసేపూ ముసలివాళ్ళంటేనే ముచ్చట!

ధన—అలాగే?

పాప—ఆ చిన్నది ఈ విషయమై ఎప్పుడైనా ప్రసంగిస్తుండగా మీరు నింటే బోధపడుతుంది. పడుచు మొగవాళ్ళు కంటబడితే తల కంటగించుకొంటుంది! పండు గడ్డంతో కంటికి నజరుగా కనిపించే ముసలివాడిని చూడడమంటే బ్రహ్మానందం! ఎంత ముసలివాడైతే ఆ చిన్నదాని కంటికి అంత నవసంస్కరుడు! ఇదిగో, ఇప్పుడే చెప్పతున్నాను బాబూ, మీజాగ్రతకోసం; బాగా జ్ఞాపకం ఉంచుకోండి: తలవెండ్రుకలకు రంగు వేసుకోవడం మొదలైన సాఫ్టీవో పడి, తక్కువ వయస్సు వాళ్ళలాగు కనిపించాలని ప్రయత్నించ గలరు; అధమం అర్హత వీళ్ళు ఉన్న వరుడైతేనే తప్ప, ఆ పిల్ల పెళ్ళి చేసుకోదు. ఇంకా ఆరు నెలలైనా కాలేదు, ఒక సంబంధం ఈలాగే చెడిపోయింది. పెళ్లిపీటలమీద కూర్చున్నప్పుడు వెండికొడుకుకి సులోచనాలు లేకపోవడం కనిపెట్టి, అతడికి ఎంత ఈడని బోగట్టా చేసిందీపిల్ల; ఏదైతే తల్లని ఎవరో చెప్పారు; అరవై ఏళ్ళు నిండని మొగుడిని నేను పెళ్ళాడుతానా అని ఆచిన్నది లేచిపోయిందట! తరవాత ఎందరెన్ని విధాల చెప్పినా ససేమిరా అని కూర్చుందట!

ధన—ఆమాత్రం తక్కువకే మానుకొందా?

పాప—అరవై ఏళ్ళు నిండని మొగుడితో ఏం సౌఖ్యమని అడుగుతుందా చిన్నది. సులోచనాలు పెట్టుకొనే ముసలివాళ్ళను చూస్తే ఆపిల్లకు సూర్య చంద్రులను చూచినట్టుంటుంది.

ధన—ఈసంగతులేవీ నేనింతకు ముందు విననే లేదు.

పాప—ఆ పిల్లకు ఈ విషయమై ఎంత పట్టుదల ఉందో చూస్తేనే తప్ప తిన్నగా మీకు బోధపడనే బోధపడదు. చాబూ, ఆపిల్ల గదిలో కొన్ని కొన్ని పటాలున్నవి; 'ఆపటాలు ఏలాటివనుకొన్నారు? ఒక దుష్యంతుడి బొమ్మనీ, ఒక జిజ్ఞాసుడి బొమ్మనీ, ఒక కృష్ణుడి బొమ్మనీ ఈ లాటివి పెట్టుకొన్నదనుకొన్నారా ఏమిటి? ఆలాటివి మందుకై నా లేవు. ముసలి దశరథుడూ, నెద్దకాలపు భీష్మచార్యులూ, వంగిపోయిన వశిష్టా, పండు గడ్డాల పరాశరుడూ,—ఈలాటి వాళ్ల పటాలే ఉన్నవన్నీను!

ధన—వహవ్వా ! మంచి భేషగా ఉండే ! నేనీలాగని కలలోనూ అనుకోలేదు. ఆ చిన్నదాని ఇష్టం ఈలాటిదని వినడం నాకంతో కులాసాగా ఉంది. అవును, నిజమే ; నేనాడదానన్నై ఉంటే, నేనూ పడుచు మొగవాళ్లను మోహించక పోయి ఉండును.

పాప—నిశ్చయమే. ఏం పను ఉందని చూచి మోహించాలి పడుచు మొగవాళ్లను? తక్కువూ, తారువూ, నిక్కువూ, నీల్వూ, నిక్కుదిక్కులు చూస్తూ, తిప్పకుంటూ, కోర చూపులతో, బోర విరుపులతో, వయ్యారపు నడకలతో, వన్నెచిన్నెలతో, గాడిదెల లాగు సగిలిస్తారు; పల్లెగిలిస్తారు; చూచే సరికి నా మనస్సు భగభగ రగిలిసారు. ఈ లాటి వికారాలు చూస్తే ఏ ఆడదానికి ఇష్టం పుడుతుంది ? ఎందుకు పుడుతుంది?

ధన—అవును, నాకూ బోధపడడం లేదు. అయినా కొంత మంది ఆడంగులు ఈలాటి పడుచు రంగేళాలను చూచి రంగుపడి దేవులాడి చస్తారు, ఏం చిత్రమో !

పాప—ఆలాగు రంగు పడేవాళ్ళు, మతీ శ్రుతి లేని వాళ్ళయి ఉండాలి. కంచు కాగడా వెలిగించి వెదికినా పడుచు నాగమ్మలకు రసికత్వమన్న మాట ఉంటుందా ? గేరాలు దువ్వుకొని కొవ్వొత్తేత పకపక నవ్వుతూ కె

వ్వున కేర్చే యావనపు గాడిదెలకు మొగతనం అన్నది కోస్తే ఉంటుందా ? ఆలాటి ఆదారి పేడిమూలి పాడగట్టలను : పై త్తి చూడడానికి ఏ తగిన ఆడది ఒప్పుకుంటుంది ?

ధన—ఇవే సరీగా నేను రోజుకూ ఘోష పెట్టుతూ ఉన్న సంగతులు. ఆడవాళ్ళ లాగు పాపిటలు దిద్దుకొని, పేడి మూలి మీది మూడు వెంట్రుకలూ ముడిపెట్టి ముడిపెట్టి మోటికలలోనుంచి ఎక్కలాగుకొని, కాగితాలు పెట్టి వంచిన గిరజాలో కత్తిరించి సాఫుగా దువ్విస పింఛాలో కదిలి పోతవని గడియ గడియకూ సరుదుకుంటూ, ఢెళ్ళ ఢెళ్ళలాడుతూ ఉన్న ఇస్త్రీ కమ్మజులు పాడవుతవేమో అన్న భయంచేత ముందుకు వంగలేక చేతులు కదపలేక కీలుబొమ్మల లాగు,—వాః ! ఏం పొంగు ! ఏం పొంగు ! ఏం పొంగు ! ఏం పొంగు !

పాప—అవును బాబూ, ఎర్రగా బుర్రగా ఉండగానే సరా ? ఆకుర్ర కుంకలకు మీతో ఎక్కడి కెక్కడ సామ్యం ? నక్కెక్కడ ? దేవలోకమెక్కడ ? మీలాటి వాళ్ళు మొగవాళ్ళనిపిస్తారు; మిమ్మలిని చూస్తే కళ్ళు నిండుతవి. ఆడవాళ్ళకు హాషకు పుట్టించాలినంటే ఈలాగుండాని ; ఈలాగు ముస్తాబు కావాలి.

ధన—అయితే నేనందకాడినే కదూ ?

పాప—నింపాదిగా అడుగుతారు. అందకాళ్లా ? 'అందకాడ్లి బంగారు మారులా' ? మీ అందం మనమిది అందానికి వంకలు దిద్దుతుంది. ముక్కేం లోపమా ? మొగమేం లోపమా ? మూడు లోకాలూ గాలించి వెదికినా మీ ఇంపు సొంపులూ, మీ నీటు గోటులూ, మీ కులుకు బెళుకులూ మరెవ్వరి దగ్గిరా లేవు. ఏది బాబూ, ఒక్కమారు తిరగండి. వాః ! 'గురివింద గింజం త ఎర్రన, కదురంత తిన్నన,' అని కథలలో చెప్పుతారు లెండి; ఆ మాట మీకు సరీగా సరిపడుతుంది. ఏదండి బాబూ, ఒక్కమారు నడుస్తారా ? వహవ్వా ! ఏం వగ ! ఏం వద్దిక ! ఏం వయ్యారం ! గజ

గమనం, హంసగమనం, వీటిని చూస్తే ఇక వమనమవుతుంది. బాబూ, నేను ముసలిదాననైపోయాను గాని లేక పోతే మిమ్మలిని చూచి గుగ్గిళ్లు మింగి ఉండును.

ధన—గుగ్గిళ్లా?

పాప—కాదు, కాదు ; గుక్కిళ్లు. గొందరచేత మాట తడబడింది. బాబూ, అంతటి సాగును మీది. ఆ పైని మీ పటుత్వమో ?

ధన—పాపా, గొప్ప చెప్పకోవడం కాదు గాని, పదుచువాళ్ల కంటే నాకు పటుత్వముంది. ఒక్క ఉబ్బినే దఫదఫాలను కనబడి కుళ్లు దగ్గులు దగ్గుస్తూ కూర్చో బెడుతుంది.

పాప—అదొక లోపం అనుకున్నారా ఏమిటి? దగ్గు మీ కెంతో శోభస్కరంగా ఉంటుంది.

ధన—అయితే పాపా, రాధ ఇంకా నన్ను చూచినట్టా, చూడనట్టా? నేను వీధి లోకి వెళ్తుతూ ఉన్నప్పుడు ఆపిల్ల కళ్లు నామీద పడే ఉండాలే?

పాప—ఇంకా మిమ్మలినా చిన్నది చూడలేదు కాని, మీ ప్రసంగం ఆపిల్ల దగ్గర ఎన్నో మార్లు వచ్చింది. మీరేలాగుంటారో ఆ సంగతంతా తూచా తప్పకుండా వణించి చెప్పాను. మీ సొగసెంతో, వయసెంతో, గుణాలేలాటివో, ఒక్కటి విడిచిపెట్ట లేదు. మీ లాటి మొగుడు నా కడం బంగారు పువ్వులతో పూజ చేసి పుట్టడమని బోధపరిచాను.

ధన—మంచి పని చేశావు. నువ్వు చేసిన మేలు నేనాజన్మమూ మరచి పోను

పాప—బాబూ, ఒక్క మనవి: బాబూ, చిన్నదావా ఒకటి ఉంది. కర్చులకు కొంచెం పైసా ఉంటే గాని దావా గెలిచేపట్టు కనబడదు. (ధనదాసు మొగము ముడుచుకొనును.) బాబూ ఈ కొద్ది సహాయమూ చేస్తే మీకు మహా పుణ్యం ఉంటుంది. ఇంతకంటే ఎక్కువ కోర వలసిన దాన

ను కాను. మిమ్మలిని చూడడం ఎప్పుడెప్పుడని తొందరగా ఉంది ఆ చిన్నదానికి. (ధనదాసు సంతోషముతో చూచును.) ఆహా! మిమ్మలిని చూడగానే ఆపిల్ల తప్పకుండా పోకు పడుతుంది. యీ రెండు లాగు పొంగి ఉండక సాపుగా నడుచుగా ఉన్న మీ బుట్టలు చూచే సరికి, మొగ్గులు వేస్తుంది ఆ పిల్ల మనస్సు. అన్నిటి కంటే ముఖ్యంగా నడనెత్తి వరకూ ఎగబాకి నున్న గా ఉన్న మీ నుదురు చూచే సరికి వెర్రెత్తి ఆచిన్నది మీ పై బడి పాకులాడక మానదు.

ధన—ఆహా ! పాపా, నీ మాటలు వింటూ ఉంటే నా భుజాలు పొంగు తూ ఉన్నవి.

పాప—నేను చెప్పింది నిజం బాబూ; చాలా ముఖ్యమైనది ఈ గానా. (ధనదాసు మరల మొగము ముడుచుకొనును.) దావా పోయిందంటే ఇక నా పని గోవిందా. ఏమాత్రం సొమ్మున్నా తేలి పోతాను. మిమ్మలిని గురించి చెప్పుతూ ఉన్నప్పుడు ఆపిల్లకు నీమానందం! (ధనదాసు మరల సంతోషముతో చూచును.) మీ సుగుణాలన్నీ వర్ణించి చెప్పే సరికి సంతోషంచేత ఆపిల్ల మొగం ఇంతయింది. పెళ్లి ఎంతలో అవుతుందా అని తొందర పుట్టేటంత మోహం కలిగించాను.

ధన—పాపా, నాకు చాలా సంతోషంగా ఉంది, నా మాట నమ్ము.

పాప—బాబూ, నే నడిగిన ఈ చిన్న సహాయం కటాక్షించి చేసి పెట్టండి. (ధనదాసు మరల మొగము ముడుచుకొనును.) నా ఇల్లు నిలవబెట్టిన వారవుతారు. జన్మజన్మలకూ మీ పేరు చెప్పుకుంటాను. దీపం వెలిగించి మీకే ముందు దండం పెట్టుకొంటాను.

ధన—పాపా, పోవాలి ; కొంచెం గాత పని ఉంది.

పాప—బాబూ, ఇంత కంటే మీరు నాకు చెయ్య గలిగిన సహాయం మరేమీ లేదు.

ధన—రాధ కోసం బండి సిద్ధంగా ఉన్నాను.

పాప—బాబూ, ఎంతో ఆవశ్యకం లేనిదీ ఒళ్లు చంపుకొని మిమ్మలిసీలాగు అడిగి ఉండను.

ధన—రాత్రికి భోజనాలు పెందలాడే అయేటట్టు బందోబస్తు చేస్తాను, ఎవరికీ జబ్బులు రాకుండా.—

పాప—బాబు, బాబూ, మీ పుణ్యం ఉంటుంది. మీ కాళ్లు పట్టుకుంటాను. మీరు తప్ప నాకు గతి లేదు. బాబూ, నిజం చెప్పతున్నాను: సంతోషమంటే—

ధన—పాపా, గోవారి, ఎవరో పిలుస్తున్నాను. తరవాత కలుసుకుందాం లే. (నిష్క్రమించును.)

పాప—చీ, ముసలి ముండాకొడుకా, నీ నోటిలో పుండు పుట్ట! చీ, పీసినీగొట్టు గాడిదె కొడుకా, నిన్ను పెద్దమ్మవారు పెళ్లన విరుచుక తిని వెళ్ళా! ఎన్ని ఆయలు వేసి లాలన చేసి కదిపి చూచినా కంగాడు కాడు పీడ గాడిదె కొడుకు? అయినా పెళ్లి కుదర్చడం మానడానికి కీలు లేదు. ఇటునుంచి కాక పోతే, అటునుంచయినా నాకు కట్నం రావడం తప్పదు. (నిష్క్రమించును.)



111 అంకము.

[ధనదాసు, సుందరం, కమల, బలరాం, జగ్గన్న, కన్నయ్య, సోములు, చీపురు పట్టుకొని గౌరి ప్రవేశింతురు.]

ధన—ఇదిగో, మీరందరూ ఈలాగు రండి. మీలో ఎవరెవరు ఏమేం చెయ్యవలసి ఉంటుందో చెప్పతాను, జాగ్రత్తగా వినండి. ఇదిగో గౌరీ, నువ్వు ఇలా రా; నీ సరిగతి మొదట చెప్పతాను. (చీపురు చూచి) ఆయుధం పట్టుకొని యుద్ధసన్నద్ధురాలవయే వచ్చావూ? మంచిది. నువ్వు చెయ్యవలసిన పనేమిటంటే, ఉన్న సామానంతా శుభ్రంగా తోమడం. ఈలాగన్నాను గదా అని, పాత్రసామాను నేలను బెట్టి అదే అరగ దియ్యకుమా. ఇంకా నీ పనేమిటంటే, భోజనాల వేళప్పుడు పంచ పాత్రలన్నీ నీ దగ్గరుంచుకొని, కావలసినవిన్నూ ఉండు. దానిలో ఒక టైనా పోయిందంటే నీది పూచీ; నీ జీతంలో నుంచి దాని ఖరీదు పట్టిస్తాను.

జగ్గ—(తనలో) ఆహా! మంచి గడుసు కిత్తే.

ధన—గౌరీ, ఇక నువ్వు వెళ్లి పో వచ్చును. [గౌరి నిష్క్రమించును.] కన్నయ్య, సోములూ, మీరిద్దరూ ఇలా రండి. వడ్డన పూచీ అంతా మీది. అయితే ఒకటి: అడగనిదే మాత్రం ఎప్పుడూ ఎవరికీ వడ్డించకండి. కొంత కొంత మంది నౌకరులేం చేస్తారంటే, అడగక ముందే వెళ్ళి ఇది తినమనీ అని తినమనీ బలవంతం చేసి వద్దు వద్దంటూ ఉంటే విస్తర్ల మీద దిమ్మరించి పోతారు; అడగాలని బుద్ధి పుట్టని వాళ్లనయినా పది మారులూపి అడిగేటట్టు బుద్ధి పుట్టిస్తారు. మీరు

మాత్రం ఆలాగు చెయ్యకండి. పది సాయలైనా పిలవకుండా పలకకే పలకకండి. తీరా పలికినప్పుడు చప్పున మంచితీర్థం పట్టుకు వెళ్ళండి. అలాంటే మొగమాటం పడి, ఆ మంచి తీర్థం పుచ్చుకొని లేచిపోతారు.

జగ్గ—(తనలో) అవును; అట్టే తింటే ఆజీర్ణం చేస్తుంది.

కన్న—బాబూ, ఈ కంపు గుడ్డలు విప్పేసి, చాకింట పడినకు మీరు లెప్పించిన బట్టలు కట్టుకొమ్మంటారా?

ధన—బంధువులు భావడం చూడగానే ఆలాగే కట్టుకుందురు గాని. కట్టుకొన్న తరవాత మహా జాగ్రతగా ఉండాలి సుమండీ, అవి చిరిగి పోగలవు.

సోము—బాబూ, ఇదిగో నాకోసం పుచ్చుకున్న ఈ కుడిచినీకి ముందు వైపున కెద్ద సిరా మచ్చ ఉంది.

కన్న—బాబూ, నన్ను కట్టుకొమ్మన్న ఈ గావంచాను దెయ్యమంత చిరు గుంది. మీ ఎదుట అనూడదు గాని, అది కట్టుకుంటే వెనక పక్క—

ధన—కన్నయ్యా, ఎప్పుడూ వీపు జాగ్రతగా గోడ వైపే ఉంచి ముఖమే చూపిస్తూ ఉండు. సోములూ, సిరా మచ్చ కనిపించకుండా నువ్వు ప్రతీదీ వెనక పక్క నుంచే అందిస్తూ ఉండు. [కన్నయ్యా, సోములూ, విక్రమింతురు.] ఆమ్మాయి కమలా, నువ్వు చెయ్య వలసిన పనేమిటంటే, భోజనాలయి పోయిన తరవాత విస్తళ్లలో ఏమేం ఉండిపోతవో చూచి, అందులో ఎరిగిలి తగలని వాటిని తీసి జాగ్రత చెయ్యి. ఎ.గిలి తగిలిన వాటిలో కడిగి వెయ్యడానికి పీలున్న వాటిని కడిగి వేసి మంచి పదార్థాలతో కలిపి వెయ్యి. మిగిలిన వాటిని నొక స్థానా చాకర్లకూ పెట్టు. ఈ లాటి పనులెల్లా ఇంటిలో ఆడపిల్లలు చక్కబెట్టుకో వలసిందే. ఇంతలో నేను వెళ్లి చేసుకో బోతూ ఉన్న

చిన్నది వస్తుంది. ఆ చిన్నదానికి గౌరవం అదీ నువ్వు చెయ్య వలసి ఉంటుంది. తెలిసిందా?

కమ—తెలిసింది, నాన్న గారూ. (నిష్క్రమించును.)

ధన—ఇక నా పోకేలా కుమారరత్నం గారూ, మీరు వినండి. ఈ పొద్దుటి తమ అవకతవక చర్య కటాక్షించి తుమిస్తూ ఉన్నాను. మీ సవతి తల్లి వస్తుంది. ఆవిడ వచ్చినప్పుడు చూలి విరవడం, మొగం ఇట్టే పెట్టడం, ఇవేవీ చెయ్యకుండా తగిన గౌరవం చెయ్యాలి, జాగ్రత్త.

సుంద—మూతి విరుస్తానా! మొగం ఇట్టే పెట్టానా? ఆలాగేందుకు చేస్తాను

ధన—ఎందుకేం? అబ్బా! నేనెరగను కాబోలు, సవతి తల్లులు వస్తాంటే మారట పిల్లలు చేసే అభావ చేష్టలూ! మూతిబిగింపులూ! కొరకొర చూపులూను! పొద్దుట నువ్వు చేసిన అపరాధం నేను తుమించడమే నీకు కావలిస్తే ఈలాటి అడ్డదిడ్డపు చేష్టలేవీ చెయ్యక ఆవిడయెడల నయవినయాలతో ప్రవర్తించాలి.

సుంద—నాన్న గారూ, నిజం చెప్ప వలసి వస్తే మట్టుకు, ఆ చిన్నది నాకు సవతి తల్లి కావడం నా కేమాత్రమూ భునస్కరించడం లేదు. అయినా ఆమె యెడల తగిన ప్రేమా, ఆదరం, చూపించడంలో మట్టుకు నేనేమాత్రం లోపం చెయ్యనని మీరక్షరాలా నమ్మ వచ్చును.

ధన—అదెంత కాదు ; ఆలాగే కానియ్యి. అంత మట్టుకయినా జాగ్రత్తగా మసలుకో.

సుంద—అందులో నా లోపం ఏమీ ఉండదని మీరే కనిపెట్టుదురు గాని.

ధన—బుద్ధిమంతుడవైతే ఆలాగే చేస్తావు. (సుందరం నిష్క్రమించును.)

బరిరాం, ఇక నీతో మాటలాడ వలసి ఉంది. ఇదిగో, ఈ జగ్గన్న ఒక్కడు మిగిలి పోయాడు. వీడితో చెప్ప వలసినది మొట్టమొదట కానిచ్చి తరవాత నీతో మాటలాడుతాను. ఒకే జగ్గన్నా—

జగ్గ-చాబు, బాబూ, ఉండండి. మీ బండివాడితోనా మీ వంటపుట్టితోనా మీరిప్పుడు మాటలాడుతూ ఉంది? ఆరెండు ఉద్యోగాలూ చెలాయిస్తున్న వాడను నేనొక్కడనే కనూ?

ధన-ఆ ఇద్దరితోనూ మాటలాడ వలసి ఉంది.

జగ్గ-ఆ ఇద్దరిలో ఎవరితో ముందు?

ధన-వంటపుట్టితో.

జగ్గ-అయితే ఒక్క గడియ ఆగండి. (గబగబ లాఛీ, పాగా, విప్పి గాఢంగా వైమోద వేసికొని నిలువబడును.)

ధన-ఇంకామిటి ఈ వాళకమంతాను?

జగ్గ-ఇప్పుడు మీ వంటపుట్టి మీ ఎదుట నిలబడున్నాడు. ఏం చెప్ప వలసి ఉందో చెప్పండి.

ధన-జగ్గన్నా, ఈ రాత్రి కొందరు బంధువులను భోజనాలకు పిలిచాను.

జగ్గ-(తనలో) ఏమాశ్చర్యం! ఇదేనో లోకోత్పాతమే.

ధన-మంచి వంటలు తయారు చెయ్య గలవా?

జగ్గ-ఓ, నలపాకం, భీమపాకం, మంచి పొర్ర్యేటట్టు చేస్తాను. తగినంత సాము మాత్రం ఇయ్యాలి.

ధన-సామా? మంచి కుమ్మే. ఎప్పుడూ సామ్మేనా? సాము సాముత్త సాస్తున్న పాట తప్ప ఇంకొక మాట ఎవరూ కాబోలు! నాలుక మీద నాట్యమాడుతూ ఉన్నట్టు ఎప్పుడూ సామ్మే! కలలోనూ సామ్మే! కలవరింపులోనూ సామ్మే! గాఢనిద్రలోనూ సామ్మే!

జగ్గ-(తనలో) సామ్మంటే శోక మొస్తుందయ్యా నాకు!

బల-జగ్గన్నా, సాము తగినంత ఉంటే మంచి వంటలు చెయ్య గలవా? ఏం మతి లేని మాట! తగినంత సామ్మంటే అడముండ చేస్తుంది, నీనే

చేమిటుంది? మూలనున్న ముసలమ్మను చెయ్యమన్నా చేస్తుంది, నీ చాకచక్య మేమిటుంది? ఎద్దుమొద్దు వెంగళప్పయినా చేస్తాడు, నీ ప్రయోజకత్వ మేమిటుంది? ఈ మాత్రపు భాగ్యానికేనా భీమపాకం, నలపాకం, అంటూ బిగురులు పలుకుతున్నావు? నలుడేం చేసేవాడు? ఆ వేళకు దొరికిన ఆహా, అలమూ, గడ్డి, గాదా, మన్నా, మశాసమూ, పొయ్యి మీదికెక్కించి దించే సరికి, అని పంచభక్త్యపరమాన్నాల కింద తేలి గుమగుమలాడుతూ ఆరు నెలలై అన్నహితవు తప్పిన వాడి నయినా ఆవురావురని ఆకలితో లేచి కూర్చునేటట్టు చేసేవి. ఎక్కువ సొమ్ముంటే గాని తగిన వంటలు కావని ఇక ఏలాగంటావు?

జగ్గ—అయితే తక్కువ సొమ్ముతో తగిన వంటలవుతవా?

బల—ఓ, తప్పకుండా అవుతవి.

జగ్గ—అయ్యా గుమస్తా గారూ, నలుడేం చేసేవాడో, భీముడేం చేసేవాడో, ఆ సులువులేవీ నాకు తెలియవు. మీకు తెలిస్తే కాస్త అనుగ్రహించి చెప్పండి. అంతే కాదు; ఆహా అలమే వేస్తారో, సిరిగినాదమూ జీలకర్ర వేస్తారో, మీరే వేసి ఈ వంటపుట్టి పనీ మీరే పూనుకోండి. తగుదునమ్మా అని, అయిన దానిలోకీ కాని దానిలోకీ మీరే అడ్డుగా వస్తూ ఉంటారు.

ధన—ఆ, ఆ! అక్కడికి చదువు చాలించి, ఏమేం వండ వలసి ఉంటుందో చెప్పు.

జగ్గ—అదిగో, గుమస్తా గారినే అడగండి. తక్కువ సొమ్ముతో తగిన వంటలు చెయ్యిస్తారట గదా ఆయన?

ధన—ఒరే జగ్గన్నా, వినబడుతూ ఉందా? నిన్నే అడిగాను. జవాబు చెప్ప వలసిన వాడవు నువ్వే.

జగ్గ—అయితే భోజనానికెందరుంటారు?

ధన—ఎనిమిది పదిమందంటారు. అయినా అయిదుగురికే ప్రయత్నం చెయ్యి.
అయిదుగురికి సరి పడ్డది పదిమందికి మాత్రం సరిపడక పోతుందా?

బల—అది నిశ్చయమే.

జగ్గ—కానీండి! నాకేం పోయింది? రెండు సేర్ల బియ్యం ఉండాలి; పావుసేరు కందిపప్పు; సేరు సెనగపప్పు; అరవీసె పంచదార;—

ధన—పట్నానికంతటికీ సంతర్పణనుకున్నావా ఏమిటి?

జగ్గ—రెండు కోడిపెట్టలు;—

ధన—(జగ్గన్నోటికడ్డుగా చెయ్యి పెట్టి) అయ్యో! దుర్మార్గుడా, నన్ను చెడిపేస్తావా ఏమిటి?

జగ్గ—పాలు;—

ధన—(మరల జగ్గన్నోరు మూసి) ఇంకానా?

బల—జగ్గన్నా, ఎవరినీ బ్రతకనియ్యాలని లేదా ఏమిటి! కడుశెక్కా మెక్కించి అందరికీ అజీర్ణపు సంకటం తెస్తేనే కాని నీకు నిద్ర పట్టదు కాబోలు! కడుపు కా స కా...శూ ఉంటేనే ఒంటికి మంచిదని వైద్యులు చెప్పతారు. కావలిస్తే ఆరోగ్యశాస్త్రం చదివి చూడు.

ధన—అవును, బలరాం చెప్పినదానిలో చిన్న మెత్తయినా అబద్ధం లేదు.

బల—జగ్గన్నా, ఇంకా విను: విస్తరి నిండా చెయ్యాడడానికి బాగా లేకుండా పదార్థాలు కుమ్మరించే నువ్వు నీలాటి వాళ్లూ అమాంతంగా మనుష్యుల ప్రాణాలు తీస్తున్నారన్న మాట. అతి సర్వత్ర వర్షయే తున్నాడు. భోజనాల దగ్గర అతి బొత్తిగా పనికి రాదు. మనం ఎవరినైనా భోజనాలకు పిలిచివప్పుడు మనం చెయ్య వలసిన విధేమంటే, ఒక రిసీ గొంతుక మొయ్య కూరుకోనియ్య రాదు. ఒక వేగు కాలుతూ ఉండగానే ప్రతివాళ్లూ లేచి పోయేటట్టు చూడాలి. వేమన్న చెప్పిన

వేదంబో ఏమనుంది? “తిండికొరకె బ్రదికి యుండంగ బోకురా, బ్రదుకు కొరకె తిండి గదర వేమ” అనిగదా!

ధన—మహావ్యా! ఎంత భేషుగా చెప్పాడండీ? ఏదీ బలరాం, ఒక్క మారు ఇలా రా. చివరను నువ్వు చదివిన పద్యానికి నిన్ను కాగిలించుకోవా లని ఉంది నాకు. ఆహా! ఏం చక్కని పద్యం! అక్షరలక్షలియ్య వచ్చును, ఎవళ్లయినా డబ్బున్న వాళ్ళు. ఏదీ, ఏలాగా పద్యం? “తిండి కొరకె బ్రదికియుండగదర” అనా? అబ్బేబ్బే! ఆలాగు కాడే; ఏదీ బలరాం, మళ్లీ చదువు.

బల—“తిండి కొరకె బ్రదికి యుండంగ బోకురా, బ్రదుకు కొరకె తిండి గదర వేమ.”

ధన—అవును; జగ్గన్నా, వింటున్నావా? తిండి కొరకు బ్రదుకు కాదు, బ్రదుకు కొరకే తిండి. బలరాం, వేమన్నా ఈ పద్యం చెప్పిన మహానుభావుడు? కవీశ్వరుడంటే ఈ లాంటి వాడు గాని, “గారెలు బూరెలిడ్డెన” అంటూ ఒక కన్నన్న గాడూ, “కలమాన్నంబు ఘృతంబు పాముస” అంటూ మరొక తొన్నన్న గాడూ చెప్పారండీ కవిత్వం! వాళ్ల మొఖం కవిత్వం లాగే ఉంది. ఆ పద్యాలు చదువుతూ ఉన్నప్పుడే వస్తుంది కడుపు నొప్పి. బలరాం, ఈపద్యం నాకు రాసి వెట్టు; మా భోజనాల గది గుమ్మం మీద చూచేవాళ్లకందరకూ కనిపించేటట్టు పెద్దక్షరా లతో మసిబొగ్గు వెట్టి రాస్తాను.

బల—తప్పకుండా రాసిస్తాను. ఇక రాత్రి భోజనాల మాట గదా! అది నా పూచీ మీద వదిలి వెట్టండి. అన్ని ఏర్పాటులూ చేయిస్తాను; అంతా మీ మనస్సుకు సమాధానం అయేటట్టు చేస్తాను.

ధన—అలాగే చెయ్యి.

జగ్గ—అలాగే కానియ్యిండి. నాకు కష్టమే తప్పి పోయింది

ధన—బలరాం, నాకేంతోస్తుందంటే, కడుపు నిండేవీ, కర్చెచ్చు కానివీ,
కాస్త తినే సరికి మొగసాటు వేసేవీ, ఈ లాటివే జాగ్రత పెట్టించు.
బొబ్బమ్మ, కర్ర, పెండ్లమూ, మాదిఫలపు దుంపలూ,—

బల—అవేవో ఆపాట్లన్నీ నేను పడతాను గదూ. ఆ చింత మీకేగూ వద్దు.

ధన—జగ్గన్నా, మరి నువ్వు మన బండి దులిపి, గడ్డి వెయ్యాలి.

జగ్గ—బాబు బాబూ, ఆగండి ఒక్క గడియ. ఇప్పుడు బండివాడితో గదా
మాటలాడుతున్నారు? (గబగబ లాల్చి తొడుగుకొని పాగా చుట్టుకొని)
ఏమిటీ అన్నారు?

ధన—మన బండి దులిపి గడ్డి వెయ్యాలి; ఆపైని ఎడ్లు సిద్ధం చెయ్యాలి.

జగ్గ—ఎడ్లా? అవి కదలడానికి తగిన స్థితిలో ఉంటేనా? బొత్తిగా జబ్బు
చేసి పడిపోయినవి. పడిపోవడమంటే గడ్డి మీదనుకో గలరు. వట్టి నేల
మీదే అవి పడి ఉన్నవి. మీరు వాటిచేత చెయ్యించిన ఏకాదశి శుష్క
పవాసాలు ఫలించి, “గడ్డింత లేకా ముడ్డంత ఎండీ వేంచేసేనే ఎడ్లు
దేవలోకం” అన్న స్థితిలోకి వచ్చినవి. వట్టి శవాలు; అస్థిపంజరాలు;
అనాథప్రేతాలు. ఉప్పుని ఊరితే ఎగిరి పోతవి; తోస్తే తొంబడి దిక్కుల
తూలి పోతవి.

ధన—పాపం! వాటికట్టే పని లేక పోవడం చేత ఆలాగు జబ్బు పడి
పోయినవి.

జగ్గ—లంఖణాలతో జబ్బు కుదురుతుందా బాబూ? చెయ్యడానికి పని తక్కు
వని తినడానికి మేత తగ్గించడం ఎక్కడిన్యాయం? కావలిస్తే కష్టమూ
ఎక్కువ పెట్టి మేతా ఎక్కువ వెయ్య రాదా? అవి బక్కిల్లాగు
చిక్కి పోతూ ఉండడం చూస్తే నాకేడుపు వస్తూ ఉంటుంది. నా
ఎడ్లంటే నాకు ప్రాణం. కడు పిగిరి అవి బాధ పడుతూ ఉంటే నేను

బాధ పడుతూ ఉన్నట్టే అనిపిస్తుంది. నా కడుపు కట్టుకొని నాకు పోసే గంజీ కడుగులో రోజుకూ వాటికి కొంచెం పోస్తూ ఉన్నాను. ఈ లాటి స్థితిలో బాబూ, వాటిని కనికరం లేకుండా బండి కేలాగు పుయ్యడం?

ధన—రాధ ఇంటి వరకే గదా వెళ్లడం ? ఏమాత్రం దూరం?

జగ్గ—బాబూ, నన్ను చంపేసింది గాని వాటిని నా చేతులతో నేనై పుయ్య లేను. ఇప్పటి వాటి స్థితిలో పాటు వాటిని కొరడాతో కొట్టడం కూడా జరిగిందా, గోరుచుట్టుమీద రోకటి పోతే. వాటి కాళ్ళే అవి ఈడ్చ లేవు; బండి కూడా ఏలా గీడవగలవు?

బల—ధనదాసుగారూ, మన పొరుగునున్న లచ్చన్నను బండి తోలడానికి పిలుస్తాను. అతడు మనకు వంటలో కూడా సహాయం చెయ్యి వలసి ఉంటుంది.

జగ్గ—అలాగే కానియ్యండి. కావలిస్తే అవి ఇంకొకరి చేతుల మీద చావ నియ్యండి; నా కాపాపం వద్దు బాబూ.

బల—జగ్గన్న గారిది పాపం! మహా జాలి గుండె సుమండీ.

జగ్గ—గుమస్తా గారు పాపం! పొక్కులు చిక్కడం ఏమీ ఎగగరు సుమండీ.

ధన—నోరు ముయ్యక పోతే వీపు బద్దలవుతుంది సుమండీ.

జగ్గ—బాబూ, మీరేమంటే దానికెల్లా “రామాభిరామా” అంటూ మిమ్మల్నిని చేస్తూ ఉన్న ముఖస్తోత్రాలు వినడం నాకేమీ కిట్టకుండా ఉంది. బియ్యం, పప్పు, ఉప్పు, చింతపండ్లూ, నూనె, ఆముదం, గిన్నే, ముంతా, మంచం, కుంచం, వల్లకాడూ, వసినపురం, అన్నీ తనవయినట్టే ఇతగాడు చూస్తూ ఉండడం మీ మెప్పు సంపాదించడానికే. ఈ ఆశ్రయం చూస్తే మీకేదో సుడి పెట్టేటట్టే కనిపిస్తూ ఉంది.

ఈ నటనలూ, ఈ నక్కవినయాలూ, ఈ నాలిముచ్చతనాలూ చూస్తే నాకు ఒళ్లు మండుకు వస్తూ ఉంది. అతివినయం ధూర్త లక్షణమని నమ్మండి. ఇతగాదు భళాభళి అని వెనక తాళం నాయి స్తుంటే ఏదో అడుతూ ఉన్నారే కాని మీ లోపాలు మీకు తెలియకుండా ఉన్నవి. లోకులు మిమ్మలిని గురించి ఏమనుకుంటూ ఉన్నారో మీరెరగకుండా ఉన్నారు. ఆమాటలు ఎన్నప్పడెల్లా నాకేడుపు వస్తూ ఉంటుంది. ఎన్ని మాటలన్నా, మీ మీద నాకభిమానం పోదు. నాకు ప్రేమన్నదే ఉంటే మొదట నాయెట్లమీద; ఆపైని మీమీద; అంతే తప్ప లోకంలో మరెవ్వరిమీదా లేదు.

ధన—అయితే జగన్నా, వినాలని అడుగుతూ ఉన్నారు. లోకులు నన్ను గురించి ఏమనుకుంటూ ఉన్నారు?

జగ్గ—బాబూ, మీరు కోపం తెచ్చుకోనని అభయహస్తం ఇస్తే చెప్పతాను.

ధన—అబ్బే! భయం లేదు, చెప్పు.

జగ్గ—నాకు వద్దు బాబూ, మీకు తప్పకుండా కోపం వస్తుంది. నన్ను క్షమించండి.

ధన—జగన్నా, నామాట నమ్ము: నేను కోపం తెచ్చుకోను. ఉన్న సంగతి చెప్పావు గదా అని ఇంకా సంతోషిస్తాను. లోకులు నా గురించి ఏమనుకుంటూ ఉన్నారో వినాలని మహా ఉంది.

జగ్గ—మీరంత పటు పట్టి అడుగుతూ ఉన్నారు కాబట్టి నేను విన్నది విన్నటు చెప్పతాను, మరి వినండి: మిమ్మలిని చూచి ప్రతీవాళ్లూ నవ్వడమే; మీ బ్రదుకే నవ్వులాటయి పోయింది. మీ నౌకరం మే మెక్కడైనా కనిపించడం భయం, మీ మీద పెట్టి మమ్మలిని వెక్కిరిస్తారు; వెకాసికాలు చేస్తారు; వేళాకోళాలాడతారు. మీ గురించి

ఏదో ఒకటి అంటూ పర్లు వెళ్లబెట్టితేనే తప్ప వాళ్లకు ఉండే పట్టును. మీ పీనారితనం గురించి ఎన్నెన్నో కథలు కల్పించి చెప్పుకొని పక్కలెగర వేసుకొంటూ పదారుశ్శూ కనిపించేటట్టు పకాపక నవ్వుతారు. మీరు కొత్త పంచాంగాలు రాయిస్తారనీ, అందులో ఏకాదశిలూ మొదలైన ఉపవాసపు దినాలెక్కువుంటవనీ, ఆ రోజులలో ఇంటిలో ఒకరికీ ఒక పడచ అన్నం పడి వెయ్యక ఇగర గడ్తారనీ, ఒక కథ! పండుగ పబ్బాలు వస్తవనగా మీరు నాకరీవాళ్లతో ఏవో చీలికయ్యాలు పెట్టుకొని కూర్చుంటారట! ఆ విధంగా వాళ్లతోటా ఇయ్య వలసిన కట్నాలూ కానుకలూ ఎగవేస్తుంటారట! ఇదొక కథ! పొరుగువాళ్ల పిల్లి మీ ఇంటిలో మాంసం దుమ్మొకటి ఎత్తుకుపోతే దాని మీద మీరు దావా తెచ్చారని షరొక కథ! మీ ఎడ్లకు వేసిన ఉలవలు మీరే ఒకనాటి రాత్రి దొంగలాడుతూ ఉండగా మీ బండివాడు,—అనగా నాకు పూర్వమందున్న వాడు;—చీకటిలో గుర్తు పట్టలేక మిన్నలిని గొడ్డను బాదినట్టు బాదినాడనీ, మీరు కిక్కుమెక్కుమనకుండా ఊరుకున్నారనీ ఇంకొక కథ! ఈలాగు ఈ కథలన్నీ చెప్పుకు వెళ్లితే ఒక పెద్ద భారతమవుతుంది. మేమెక్కడికి వెళ్లినా ఇవే ముచ్చటలు. తలమీద వెండ్రుకలు లేకుండా మిన్నలిని ఎక్కడికక్కడికీ ఏకేస్తున్నారు. అనుంవాడి పెళ్లం వాడెల్లా వదినన్నట్టుంది మీ బ్రదుకు. ఎవరి నోట్లో చూచినా మీరే; ఏదయినా అవకతవక సామ్యం చెప్పవలసివస్తే మీపేరే. మీ సంగతెత్తే సరికి ప్రతీ వాళ్లూ మీరు కొసురుతారనీ, కొడుకుతారనీ, గొరిగిన చోటనే గొరుగుతారనీ, పీడలనీ, పీనారులనీ, పిసినిగొట్టులనీ, లోభులనీ, లుబ్ధులనీ, లుబ్ధాగ్రేసరచక్రవర్తులనీ నానాదుర్భాషలూ ఆడడమే కదా?

సన—(జగ్గన్నను కొట్టుచు) చచ్చుమొగానివి; చవల వెధవవు; చవట నాగమ్మవు; చమరుకాళ్ల పెద్దమ్మవు; చాకలి గాడిదెవు.

జగ్గ—అదిగో, నాకు తెలుసును, ఈలాగు తేలుతుందని. నేను మొదటనే చెప్ప లేదూ, నిజం చెప్పితే మీకు కోపం వస్తుందని? మీరు నమ్మారు కాదు.

ధన—వెధవా, మాటా మప్పితం లేకుండా నోటికి వచ్చినట్లెల్లా వేలితే కలిగి శాస్త్రీ ఇదే. నోరా, నోరా, నొల్లుకొమ్మంటే వీపా, వీపా, పుచ్చుకొమ్మంటుంది. (నిష్క్రమించును.)

బల—(నవ్వుచు) ఏం జగ్గన్నా, న్యాయంగా ఉన్నదన్నట్టు చెప్పడం ఎంత లాభించిందో చూచావా?

జగ్గ—వెళ్లు వెళ్లు వయ్యా. ముందు వచ్చిన చెవుల కంటే వెనక వచ్చిన కొమ్ములు వాడన్నట్టు నిన్న గాక మొన్న వచ్చి ఏమిటో మహా అధికారం ఉన్న వాడి లాగు మాటలాడుతున్నావు. లాభిస్తే లాభిస్తుంది, మానేస్తే మానేస్తుంది; నీకెందుకా ఊసంతా? నీ వీపు పగిలేటప్పుడు కావలి నవ్వు; ఇప్పుడు నవ్వితే నేనొప్పుకోను.

బల—జగ్గన్నా, నీవు న్యాయం ఉంటుంది. ఉడుకుకొని కోపం; తెచ్చుకోకు.

జగ్గ—(తనలో). ఆ! కొంచెం వెనకకు తగ్గుతున్నాడు. ఇప్పుడు కొంచెం డాబు చెలాయద్దాం. భయపడి లొంగిపోయాడా, బాబూ, అప్పుడు చూడండి నాతమాసా! ఒక్క తడాఖా తీస్తాను. (ప్రకాశముగా) ఇదిగో, పదారు పళ్లూ నైకి పారజాపీ నవ్వుతున్నావు. భద్రం సుమా! నవ్వు నాలుగు విధాల చెరుపు. నాకిప్పుడేమీ నవ్వులాటగా లేదు. నా కట్టే కోపం వచ్చిందంటే నీ నవ్వులన్నీ పువ్వులు కాగలవు సుమా. (వేలితో బెదిరించుచు బలరాంను ఒకమూలకు త్రోసికొని వెళ్లును.)

బల—అంతాగ్రహించకు మరి. శాంతం భోషి డీ అన్నాడు.

జగ్గ—శాంతం గీతం నై మంగ్తా.

బల—ఏమిటి నీ ఉద్దేశం? ఎందుకీ చిరు బుస్సు.

జగ్గ—నన్ను చిరుబుస్సుంటావా? నువ్వేచిరు! నువ్వేబుస్సు; నీ బాబు బుస్సు;
నీ తాత బుస్సు; నీ ముత్తాత బుస్సుబుస్సు.

బల—జగ్గన్నా,—

జగ్గ—జగ్గన్నా లేదు; పొయి బుగ్గన్నా లేదు; నా పేరు జగన్నాధరావు నాయు
డుగారు. నీ నోరు తిన్నగా తిరగదా ఏం? కర్ర తిరగవేస్తే అదే తిరు
గుతుంది.

బల—కర్రంటూ పేలావేమిటి? (వేలితో బెదిరించుచు జగ్గన్నను రెండవమూ
లకు త్రోసికొని వెళ్లును.)

జగ్గ—అబ్బే! కర్రన్న మాట నేనెత్త లేదే. కర్రావాల్లింట పెంకులు తిరగ
వేస్తారన్నాను.

బల—ఓయీ డాబురాముడా, అడ్డదిడ్డంగా పేలావంటే చెమ్మాలెక్కగొట్టాను
సుమా.

జగ్గ—అవును బాబూ, ఎక్క-గొట్ట వలసినదేనండి.

బల—ఇంతకూ, చెయ్యి చేసుకొందామంటే నా సమానఫాయావాడవు కావు
వంటపుట్టి వెధవవు.

జగ్గ—అవునండి మహాప్రభూ, పిచ్చుక మీద బ్రహ్మయుధం కూడదండి.

బల—నా సంగతి నీకింకా తిన్నగా బోధపడ లేదు.

జగ్గ—పడిందండి మహారాజా, బోధపడింది.

బల—కర్ర తిరగ వేస్తావే?

జగ్గ—అలాగన లేదండి మహాప్రభో. అన్నా, హాస్యానికే; తుమించండి
మహారాజా.

బబ—ఆసికమే? నాతోనేనా ఆసికం? ఇదిగో పరాసికం. (గట్టిగా గూబలు నులిపి నిష్క్రమించును.)

జగ్గ—దీనప్తు సిగా తరగా! నిజమాడితే నిష్ఠురమేనురోయి. లాభం అనుకొన్నాను; లాభం అక్షురాలా గూబలలోకి వచ్చింది. ఇక ముందికి నిజమాడితే మాదిగరాముడే సరి. మా యజమానుడు నన్ను కొట్టాడంటే అది సబబుగానే ఉంది గాని ఈ గుమస్తాగాడు నన్ను కొట్టి దానికి ఏం అధికారం ఉంది? వీలైతే కసి తీర్చుకోకపోతానా?

(రాధ, పాప, ప్రవేశింతురు.)

పాప—ఎవరోయి అక్కడ? నాయుడుగా రింట దగ్గరున్నారా?

జగ్గ—ఉన్నారు, తప్పకుండా ఉన్నారు. (నీపు తడుముకొనుచు) ఉండడం లో అడలేసి మరీ ఉన్నారు.

పాప—మేం వచ్చామని ఒక్కమారు చెప్పుతావా? [జగ్గన్న నిష్క్రమించును.

రాధ—ఆహా! వాపా, నాకు బితుకుగా ఉంది; కాళ్లు గజగజలాడుతూ ఉన్నవి.

పాప—అదెందుకు? బితుకు పడ వలసిన అవసరం నీ కేం వచ్చింది?

రాధ—అయ్యో! ఎందుకని మళ్లీ అడుగుతావా? నన్ను కలకాలమూ కష్ట పడమంటూ కట్టిపెట్టా లనుకుంటున్నారు గదా, ఒక అరవై వీళ్ల వరదకు? ఆ వరదను చూడడమంటే బితుకుగా ఉంటుందా, ఉండదా? నువ్వే చెప్పు.

పాప—అవునవును, నాకు తెలుసును. ఈ వరుడిప్పుడు నీకు వరద లాగే కనిపిస్తాడు. కోరుకొమ్మంటే నువ్విప్పుడు ధనదాసును కోరుకోవు. ఇంతకు ముందు నువ్వు నాతో అందకాడంటూ వర్ణనచేసి చెప్పావే, ఆ పదుమవాడి మీద ఉంది నీకిప్పుడెంత నేపూ చునస్సు.

రాధ—నిజమే పాపా, కాదని కష్టడం ఎందుకు? ఆయన మా ఇంటికే అప్ప
టప్పట వచ్చారు లే. ఆయన అందమూ చందమూ చూచి నాకాయన
మీద మనస్సు నిలిచిందన్నమాట వాస్తవమే.

పాప—అతడెవరో నీకేం తెలుసునా?

రాధ—తెలియదు. నాకు తెలిసినదెంతమట్టుకంటే, ముద్దరాళ్లను మోహ
సముద్రంలో ముంచ వలసిన మోహనాంగుడెవ్వరంటే ఆయనే. పూర్వ
కాలంలో సీతా, దమయంతీ, వీళ్లకున్నట్టు నాకూ స్వయంవరం ఉన్న
ట్టయితే ఆ నవమన్మథుడి కంతాన్నే నేను పూల హారం వేసి ఉండును.
ఆయన సుందరాకారం తలచుకొంటూ ఉండడంచేత ఇప్పుడు నాకు
బలవంతంగా కట్టబెట్టబోతూ ఉన్న ముసలి కొండముచ్చు అనాకారం
మీద మరీ అసహ్యం వేస్తూ ఉంది.

పాప—అవునవును; నువ్వు చెప్పిన లాటి పోకేలాలందరూ కంటికింపుగానే
కనబడతారు; చెవికింపుగా కరులులా చెప్ప గలరు. కాని వాళ్లలో
చాలామంది పైసా పరకా ఉన్నవాళ్లు కారు; వాళ్ల కొంపలన్నీ
కొట్టినా తట్టేడు పెంకులు రాలవు. ఆ లాటి వాళ్లను కట్టుకొని కూటికీ
గుడ్డకూ బాధపడుతూ ఉండడం కంటే ఏం కోరితే అవన్నీ తెచ్చి
వెట్టుతూ ఉన్న మహారాజు లాటి ముసలి మొగుడిని వెళ్లాడడం
నయం కాదా? ముసలి మొగుళ్లను కట్టుకోవడంలో ఏమీ కష్టాలు
లేవని నేననను; కొంచెం కంటికి ముక్కుకూ హితవు కాదని నేనూ
విస్వసుంటాను. అయితే కష్టి ఫలీఅన్నాడు. ఈ మొగుడితో కాపురం
ఎన్నాళ్లు? మూన్నాళ్ల ముచ్చటే కదూ? కాస్త కళ్లు మూసుక ఓపిక ప
ట్టావంటే ఇంకెలా ఆ ముసలివాడి గుడుగుడు ప్రాణమూ గుటు
క్కుమంటుందా; అప్పుడు నీ ఇష్టం, నీ రాజా, కట్టుకోవమ్మా నీ
మనసుకు వచ్చిన మన్మథమొలక లాటి మొగుడని; నిన్నెవరూ అనే
వాళ్లుండరు.

రాధ—అయ్యో! పాపా, ఏం పాపం వచ్చింది? మనం సుఖపడడానికి ఇంకొ

కర చావు కోరుకోవాలా? మనం ఇన్ని ఊహలూ ఊహిస్తున్నాం గాని అన్నీ అనుకున్నట్టు జరుగుతేవా? మనం చావమంటే చస్తారా, బ్రతుకమంటే బ్రతుకుతారా?

పాప—అదేమన్న మాట? ఆతడతిత్వంలో వచ్చి అస్తంతా నీ ఆధీనం చేస్తాడన్న నమ్మకం మీదే ఈ పెళ్లి. కావలిస్తే వెళ్లి మరతులలో అని ఎక్కిద్దాం. మూడు నెలలూ ఈలోపుగా ఆతడు ప్రపంచయాత్ర పరిసమాప్తి చెయ్యక ఇంకా ఉట్టి కట్టుక ఊగులాడుతూ నూరుచుంటే అని కేవలం అన్యాయమే. అదిగో, అతడూ వస్తున్నాడు.

(ధనదాసు ప్రవేశించును.)

ధన—(రాధతో) కన్యకారత్నమా, కళ్లకు నోడు వెట్టుకొని వచ్చానని కోప గించుకోకునూ. నూరు మెరుపు తీగెల లాగు నిగనిగ మెరుస్తూ చూపును చెదిర్చే నీ దివ్యమంగళవిగ్రహం వట్టి లోచనాలతో,— అందులోనూ నా పాడు లోచనాలతో,—చూడడానికి వీలు లేదు కాబట్టి ఈ సులోచనాలు వెట్టుకొన్నాను. ఆకాశం మీద ఉన్న చుక్కలను చూడ నలసి వచ్చినప్పుడు అద్దపు బిళ్లలలో నుంచి చూస్తారు; ఎక్కడా లేని చక్కని చుక్కలలో కెల్లా చక్కని చుక్కలు కాబట్టి నిన్ను అద్దపు బిళ్లలలో నుంచే చూడాలి. ఏం పాపా, ఈ చుక్క, నా మోహం పుటిక్క, రతి చేతి కర్పూరపు ముక్క, మన్మథుడి శృంగార వనంలోని సంపెంగ మొక్క, నాచేతిలో పడ బోయే లెక్క, ఒక్క మాటయినా పలకదు? కరుణతో తన కడకంటి చూపులు నామీద చిలకదు?

పాప—(ధనదాసుతో) మీ రసికత్వాన్ని చూచి చెంబేరు పడి పోయింది;

చిన్నపిల్ల గదా? మొదటిలో ఏలాగూ కొంచెం సిగ్గు, ఇష్టం ఉన్నా మనస్సుదాచడమూ, ఇవన్నీ ఉండక పోతవా?

ధన—(పాపతో) అవును, నువ్వు చెప్పింది నిజమే. (రాధతో) చిన్నదానా, చిన్ని పలుకుల మైనా, పన్నీటి సోనా, నేను కన్ను వేసిన ఖజానా, అదిగో మన అమ్మాయి వస్తూ ఉంది, చిట్టి పొట్టి కొత్త తల్లిని దర్శనం చెయ్యాలని.

(కమల ప్రవేశించును.)

రాధ—(కమలతో) అమ్మాయి, నిన్ను చూడడానికి ఇంతకు ముందే రా వలసి ఉండేను. రాక పోయినందుకు క్షమించు.

కమ—(రాధతో) అబ్బే! అదేమన్న మాట? వచ్చి చూడ వలసిన బాధ్యత నాదే. చివరికి, నేను ముందు వచ్చి చూడడం జరిగింది కాదు గదా అని నాకు సిగ్గుగా ఉంది.

ధన—(రాధతో) చూచావా, ఎంత ఏపరి పిల్లో? కుక్క గొడుగులు ఒక్క రోజుకే ఎదిగి పోతవి లే.

రాధ—(పాపతో మెల్లగా) ఏం అసందర్భపు మనిషి! కూతురినే ఈ లాగ నడమా?

ధన—(పాపతో) నా చిలుకపలుకుల చిన్నెలాడి ఏమంటుంది? నా కులుకు బెళుకుల పన్నెలాడి ఏమంటుంది?

పాప—(ధనదాసుతో) మీ సరసానికి సందర్భానికి సంతోషిస్తూ ఉంది.

ధన—(రాధతో) నా సన్నజాజుల తోటా, నా బంగారు కోటా, నా తొల్ల పేటా, నా వరాల మూటా, నా “కానంద మానంద మాయేనే!”
(గంతును.)

రాధ—(పాపతో మెల్లగా) వాళకం బాగానే ఉంది.

ధన—(రాధతో) ఇంతీ, చేమంతీ, నా మల్లిపువ్వుల బంతీ, నా రూపాల దొంతీ, నా రూపాయిల దొంతీ,—(గంతును.)

రాధ—(పాపతో మెల్లగా) ఏం దెయ్యం నునిపే! నాకు భయం వేస్తూ ఉంది.

ధన—(రాధతో) ముద్దుగుమ్మా, అమృతంపు చెమ్మా, నే పట్టుకొ నే కొమ్మా, నా పెట్టో పడే సొమ్మా, “లెయ్యరె బొమ్మా, నీ మొగుడి తోటి సమ్మా!”

(గంతును.)

రాధ—(పాపతో మెల్లగా) ఈ అమ్మవారి వేషం మరి నేను చూడ లేను.

(సుందరం, బలరాం, వెనుకను నడుచుచు సోములును

ప్రవేశింతురు.)

ధన—ఇదుగో, మన అబ్బాయి వస్తూ ఉన్నాడు, చిట్టి పాట్టి కొత్త తల్లిని దర్శనం చెయ్యాలని.

రాధ—(గతుక్కుమని పాపతో మెల్లగా) పాపా, ఇదేమిటే ఈ వింత? కథలలో చెప్పకొనే అద్భుతాల లాగుండే! నేను నీతో ఇంతసేం ముందు చెప్పానే, ఆయ నే ఈయన.

పాప—(రాధతో మెల్లగా) ఏమిటి? ఆహా! ఏం ఆశ్చర్యం!

ధన—(రాధతో మెల్లగా) సుందరీమణీ, మన పిల్లలు ఇంత పెద్దవాళ్లు గదా అని అద్భుతంగా చూస్తూ ఉన్నట్టున్నావు? వీళ్ల ఇద్దరినీ పైకి తగిలి వేసే ఆలోచనలోనే ఉన్నాను లే.

సుంద—(రాధతో) అమ్మాయీ,—

ధన—‘అమ్మాయీ’ ఏమిటి, నీ మొఖం? ‘అమ్మా’ అని పిలు.

సుంద—(రాధతో) అమ్మాయీ, ఈలాగు జరుగుతుందని నేనెప్పుడూ అనుకో లేదు. ఇది కేవలమూ అకస్మాత్తుగా జరిగిందని నమ్ము. మా నాన్న గారు ఈ ఉదయమే తమ ఉద్దేశం నాతో చెప్పారు.

ధన—(తనలో) సవరితల్లి రావడమంటే ఎంత అయిష్టం! ముందుగా తెలిస్తే ఏం చేస్తాడో?



రాధ—(సుందరంతో) ఇదికేవలమూ అకస్మాత్తుగా జరిగిందని నేనూ అన

వలసే ఉంది. నాకు ఇప్పటిప్పటి వరకూ ఏమీ తెలియనే తెలియదు.

ధన—(తనలో) పాపం! వాడి మోటు మాటలకు ఈలాటి అసందర్భపు జవాబు

చెప్ప వలసి వచ్చింది.

సుంద—(రాధతో) మా ఇంటికి నువ్వు రావడమనేది నాకు చాలా సంతో

షమే కాని, మాకు మారటతల్లిగా నువ్వు ఉండడమనేది మాత్రం నాకు

ఏ మాత్రమూ మనస్కరించడం లేదు. నన్నేం చేసినా సరే గాని,

అందుకు మాత్రం నేనొప్పుకోను. ఈలాగన్నందుకు నన్ను క్షమించు.

కొందరికి నే నంటూఉన్న మాటలు కంటసంగా ఉండ వచ్చును. నువ్వు

మట్టుకు నా ఉద్దేశం తిన్నగా తెలుసుకోగల పని నా నవ్వుకం. ఈ

వివాహం నాకు ప్రాణసోకటే అని నమ్ము. నేనంటే ఎవరినో నీకు

తెలిసింది కాబట్టి, ఇక నువ్వే ఆలోచించుకో వచ్చును, ఈ పెళ్లి వల్ల

నాకెన్ని విధాలా ఎంత నష్టమో. నా ఇష్టమే సాగే పక్షానికి, ఈ

పెళ్లి నా ప్రాణం పోయినా జరగనియ్యను.

ధన—(తనలో) ఏం పెంకెతనంగానూ పెడసరంగానూ పేలాడు! ఏమనుకుం

టుందో పాపం?

రాధ—(సుందరంతో) నేను చెప్ప వలసిన జవాబేమిటంటే, నా ఉద్దేశమూ

చాదాపుగా ఆలాగే ఉంది. నేను మీకు మారట తల్లిని కావడం మీ

కెంత కష్టమో, మీరు నాకు మారట పిల్లలు కావడం నాకూ అంత

కష్టంగానే ఉంటుంది. నా ప్రయత్నాన్ని పురస్కరించుకొని ఈ

చిక్కేమీ రాలేదని ముమ్మాటికీ నమ్మ పలెను. నా మూలంగా మీకు

కొంచెమయినా ఆయాసం కలగడం నా ఉద్దేశం కాదు. నాకు వల్ల

తప్పి వచ్చే గండకత్తెర ఏదైనా మెడమీద పడితే నే తప్ప, మీకింత

అయిష్టమైన పెళ్లికి నేనై ఒప్పుకోను.

ధన—(తనలో) పాపం! అంతకంటే మరేం చెప్పగలదు? చెప్పుచుక కొట్టినట్టు చెప్పింది. కుక్కకాటుకు చెప్పదెబ్బే పుండు. (రాధతో ప్రకాశముగా) కన్యకారత్నమా, మన అబ్బాయి పెంకె పేలాపనను తుమించు. వాడు శుద్ధ ఎద్దుమొద్దు స్వరూపం; అన వలసిందేమిటో, అన రానిదేమిటో ఆ విచక్షణ కూడా లేదు.

రాధ—అబ్బే! నాకేమీ కోపం రాలేదు, నవ్వుండి. ఇంత బాహటంగా మన స్సులో ఉన్న ఊహలన్నీ పైకి చెప్పినందుకు కావలిస్తే సంకోషంగా ఉంది. ఇంతకంటే వేరు మోస్తరుగా మాటలాడి ఉంటేనే ఇంకా నాకు కోపం వచ్చి ఉండును.

ధన—ఆ! ఆలాగు వెక్కిరించి గడ్డి పెట్టు, ఇకనైనా బుద్ధి వస్తుందేమో.

కాలక్రమేణా వీడి మతి తిరగ వచ్చు ననుకొంటాను.

సుంద—నాన్నగారూ, కాలక్రమేణ కాదు గదా జన్మజన్మాలక్ష్మీ నామతి

తిరగ వలసింది కాదు. అది నిశ్చయమని ముమ్మాటికీ నవ్వుండి.

ధన—ఎక్కడయినా ఈ లాటి పెంకెతనం ఉందా? చదవ వెయ్యగా ఉన్న మతి

పోతూ ఉంది కాబోలు!

సుంద—నాన్నగారూ, అయితే మనస్సులో ఉన్నదొకటి, పైకనేదొకటి

కావడం మీకిష్టమేనా?

ధన—అదిగో, ఇంకానా? ఎడదిడ్డమంటే పెడదిడ్డ మంటూ, ఎంత సేపు?

సుంద—నాన్నగారూ, మీరు నిర్బంధ పెట్టుతూ ఉన్నారు కాబట్టి మీ మాట

తోసి వెయ్యడమెందుకు? అమ్మాయీ, మా నాన్నగారికిష్టమయేట

ట్టు వారి స్థానే నీతో కొంత సేపు ప్రసంగిస్తాను. నీలాటి త్రిభువనసుం

దరిని ఇంతకు ముందు నేనెప్పుడూ చూడ లేదు. నీకు సేవ చెయ్యడం

కంటే ఎక్కువ సంతోషకార్యం మరేదీ లోకంలో ఉండ బోదు.

నిన్ను పెళ్లాడడమనగా త్రిలోకాధిపత్యం పొందడం, దేవేంద్రభోగం అనుభవించడం, స్వర్గం అరచేతిలోకి రావడం,—అంతకంటే కోరుకో వలసిన ఎక్కువ పదవే మరి లేదు. నువ్వు నా సోత్తువని ఎవడనుకుంటాడో వాడికి నవనిధు లెందుకు, చింతామణిందుకు, కాస్తుభమాణిక్యమెందుకు? నిన్ను ముద్దు పెట్టుకొనే భాగ్యం—

ధన—ఆ, ఆ, అట్టే, అట్టే! కొంచెం పస్తాయించు.

సుంద—నాన్న గారూ, మీరనమన్నారని మీ తరఫున ఈ మాటలన్నీ అంటున్నాను.

ధన—నా తరఫూ తురుఫూ ఎందుకు? నాకు నాలుక ఉందే; నానోరు పడిపోలేదే. ఇది మధ్యవర్తి ద్వారా పరిష్కరించుకో వలసిన వ్యవహారం కాదు. అందులోనూ నీలాటి అవకతవక మధ్యవర్తి?— సోములూ, చాప తే.

పాప—బాబూ! ఇక మేం సెలవు పుచ్చుకొని తిరిగి త్వరలో వస్తాం.

ధన—సోములూ, బండి కట్టించు.

సోము—చిత్తం. (వెనుకనుంచియే జవాబు చెప్పి నిష్క్రమించును.)

ధన—కన్యకామణి, మాటల సందడిని నీకు ఫలహారం కోసం ఏమైనా తెప్పించడం మరిచి పోయాను; తీసుకుంటాను. ఇప్పుడు తెప్పించాలంటే అలస్యమై పోతుంది.

సుంద—నాన్న గారూ, అందు విషయమై నేను బందోబస్తు చేశాను. బజారుకు పంపించి మీపద్దు మీద ఒక డజను సపోటా పళ్లు, ఒక గెల చక్రకేళీలూ, ఒక సేరు ఆవుపాలూ తెప్పించాను.

ధన—(బలరాంతో రహస్యంగా) ఏమిటి బలరాం, ఇదంతానూ?

బల—(ధనదాసుతో రహస్యంగా) నాకూ బోధపడడం లేదు. అబ్బాయి గా
మతి పోయింది కాబోలు!

సుంద—నాన్న గారూ, ఇవి చాలవేమో అని కాబోలు బలరాంతో ఆలో
చిస్తున్నారు. అమ్మాయీ, ఏ లోపం వచ్చినా గడుపుకొనే పూచీ నీది.
రాధ—ఇవన్నీ అవసరమే లేదు.

సుంద—అమ్మాయీ, మానాన్న గారి వేలికున్న ఉంగరం చూచావా? ఈ
వజ్రపు పొడి ఎంత తళతళలాడుతుందో!

రాధ—అవును, దానికి మంచి తళుకున్నట్టే ఉంది!

సుంద—ఇదిగో, దగ్గిరసా చూడు. (ధనదాసు వేలి నుండి ఉంగరము లీసి
రాధ కిచ్చును.)

రాధ—(పుచ్చుకొని) మంచి పసందుగా ఉంది. కాంతి చాలా మెచ్చు.
(ధనదాసుకు మరల ఇయ్య బోవును.)

సుంద—(అడ్డు వచ్చి) అది రత్నం; నవ్వు స్త్రీరత్నానిని. అది నీ వేలివే
ఉండ దగినది. అది నీకు మా నాన్న గారిచ్చిన కానుక.

ధన—నేను—?

సుంద—నాన్న గారూ, ఇది ఈ అమ్మాయిని ఉంచుకొమ్మనే గదూమి ఉద్దేశం?

ధన—(సుందరంతో రహస్యంగా) ఏమిటి?

సుంద—(గట్టిగా) అవునవును, నాన్న గారూ, మిమ్మలిని వేరే అడగనవసరం
లేదు. అమ్మాయీ, చూచావా, నిన్ను బలవంతంచేసి ఒప్పించుచుని
మా నాన్న గారు ఏలాగు సంజ్ఞలు చేస్తున్నారో?

రాధ—వద్దు, నాకిది వద్దు.

సుంద—వద్దంటే వల్ల కాదు. మా నాన్న గారు ఇది తిరిగీ పుచ్చుకోరు.

ధన—(తనలో) నా ఒళ్లు మండుతూ ఉంది. తాకట్టు వస్తువు వైకి తీసి పెట్టు కోవడం నాదే తప్ప. బుద్ధి గడ్డి తిని పెట్టుకున్నాను. సోకు చెలాయించ బోయాను. ఈ కుంకాషి వెధవ నన్నేడిపిస్తూ ఉన్నాడు. దేవుడా, ఏం గతి?

రాధ—ఇంత విలువైనది నేనేలాగు పుచ్చుకొనేది? ఇందండి. (ధనదాసుకు ఇయ్య బోవును.)

సుంద—(అడ్డువచ్చి) వెల లేని మాణిక్యానివి నువ్వు. నీ ఎదుట దీని విలువే మాత్రం? ఉంచు.

రాధ—నా మాట వినండి.

సుంద—నామాట నువ్వు విను.

ధన—(తనలో) ఇయ్యనియ్యడు కాబోలు దుర్భాగపు వెధవ!

సుంద—నువ్వు పుచ్చుకోకుండా తంటాలు పెడుతున్నావని మా నాన్న గారు చూడు, ఏలాగు ఇబ్బంది పడుతున్నారో!

ధన—(సుందరంతో రహస్యంగా) చీ, దొమ్మరి వెధవా!

సుంద—(గట్టిగా) ఉండండి, చెప్పుతాను. అమ్మాయీ, చూచావా, ఎంత తొందర పడుతున్నారో?

ధన—(సుందరంతో రహస్యంగా) చీ, దూబరి వెధవా!

సుంద—(గట్టిగా) నాన్న గారూ నా తప్పేముంది, నన్ను కోపపడతారు?

నేను చెబుతూనే ఉన్నాను. ఆ పిల్లే లిక్క పట్టు పెట్టుకు కూర్చుంది.

ధన—(సుందరంతో రహస్యంగా) చీ, దున్నపోతు వెధవా!

సుంద—(గట్టిగా) అమ్మాయీ, మధ్య నిన్నుంచి నన్ను కొంపడుతున్నారు.

ఈలాగు నన్ను తిట్టించడం న్యాయమేనా? పుచ్చుకో.

ఈచిన్నది మీ కోడలా అంటే ఏమని చెప్పేది? అందుచేత నేను చేసు
కోవడం మానివేసి, తిరా సంబంధం అడగడం జరిగింది కాబట్టి, నీకే
ఈ పిల్లదానిని వివాహం చేసి నిజంగా నాకోడలిని చేసుకుందామా
అని ఆలోచన పుట్టింది. ఆ పిల్లంటే నీకసహ్య మంటూ ఉన్నావు
కాబట్టి మరందుకు వీలులేదు.

సుంద—నాకు వెళ్లి చెయ్యాలనుకున్నారా?

ధన—అవును.

సుంద—రాధనా?

ధన—అవును, రాధనే.

సుంద—ఆపిల్ల నాకు నచ్చ లేదన్న మాట నిశ్చయమే కాని, మీ ఆళ్ళ
శిరసావహించడం నాకు విధి కాబట్టి, ఏలాగో మనస్సు సమాధాన
పరుచుకొని వెళ్లి చేసుకొని మిమ్మలిని సంకోష పరుస్తాను.

ధన—నన్ను సంకోష పరుస్తావా? అబ్బేబ్బే! నేనంత బేసబబు మనిషినను
కున్నావా ఏమిటి? నిన్ను నేనేమాత్రమూ నిర్బంధ పెట్ట వలసిన
వాడను కాను.

సుంద—అలాగు కాదు; నామనస్సు ఆ చిన్నదానినిదికేలాగయినా
కష్టపడి తిప్పుకుంటాను.

ధన—ఆ కష్టమెందుకు పాపం! నీకు? ఇష్టంలేని వెళ్లివు చేస్తే నష్టాలువస్తవి.

సుంద—నాన్న గారూ, మొట్ట మొదటే ఏలాగు పుట్టుకు వస్తుంది ఇష్టం?
'వెళ్ళి మొదట, ప్రేమ విదట,' అన్నది సామెత లాటిదే.

ధన—అలాగు కళ్ళి మూసుకొని దిగడం ఎప్పుడూ పొరపాటే. వెళ్లి చేసు
కుంటే ప్రేమపుట్టక పోతుందా అన్న నమ్మకంమీద తీరం వెళ్ళిడిన

తరవాత, ఒక వేళ పుట్టక పోతేనో? అప్పుడెన్నెన్ని చిక్కులు వస్తవి? కొంచెమైనా మొదట ఇష్టమున్నదంటే ఇంకా అంత చెప్పకు. నీకు కేవల మూ అసహ్యమే అంటూ ఉన్నావే, ఇక ఏలాగు? నీకు క్వాస్తాకాక పోతే క్వాస్తయినా ప్రేమ ఉంటే తప్పకుండా నీకే వెళ్లిచేసి ఉండును. ఇక తప్పని సరిగా నేనే వెళ్లాడవలెను.

సుంద—నాన్న గారూ, అలాగంటున్నారు కాబట్టి ఇక దాపరికం ఎందుకు? మా గుట్టు మీతో చెప్పేస్తాను, వినండి. అసహ్యం, గిసహ్యం, అంటూ చెప్పానే అవన్నీ వట్టి బొల్లిమాటలు. నెల రోజుల కిందటే ఈ పిల్లదానిని నేను చూడడం తటస్థించింది. అప్పటి నుంచీ మోహం చేత నేను పడుతూ ఉన్న బాధ భగవంతుడికే తెలియాలి. ఆపిల్లను నాకేలాగైనా వెళ్లి చెయ్యమని మిమ్మలిని అడగాని కూడా నిశ్చయించుకున్నాను. ఇంతటిలో మారే ఆ పిల్లను వెళ్లాడుతారని చెప్పడం చేత, ఏం గతి భగవంతుడా అని కరచరణాదులాడక కూర్చున్నాను.

ధన—ఆచిన్నదాని ఇంటికప్పుడైనా వెళ్లావా?

సుంద—వెళ్లాను.

ధన—చాలా మార్లా?

సుంద—మాకు పరిచయమైన నెల రోజులూ ఈ మధ్యా చాలా మార్లే.

ధన—నువ్వు రావడం ఆ పిల్లకు ఇష్టమున్నట్టే కనపడ్డదా?

సుంద—చాలా ఇష్టమున్నట్టు కనపడ్డది. అయితే నేనంటే ఎవరో, అది మాత్రం ఆపిల్ల ఎరగదు. అందుచేతనే ఈ వేళ నన్ను మాచే సరికి అంత గతుక్కుమన్నది.

ధన—నీకు తన మీద మోహం ఉందనీ, నువ్వు తనను పెళ్ళి చేసుకోవాలనుకుంటున్నావనీ, ఆపిల్లతో ఎప్పుడైనా చెప్పావా?

సుంద—చెప్పాను. పిల్లతో చెప్పడమే కాకుండా, తల్లితో కూడా ఈ సంగతి కొంచెం ప్రస్తావించాను.

ధన—తల్లెమైనా ఒప్పుదల కనబరిచించా ?

సుంద—పిల్ల ఒప్పుదల ఉంటే తల్లి అడ్డేటట్టు కనబడలేదు.

ధన—చిన్నదానికి నీమీద తగినంత మోహముందా ?

సుంద—చూపులబట్టి చేష్టలబట్టి ఆలోచిస్తే తప్పకుండా ఉన్నదనేతోస్తుంది.

ధన—(తనలో) నా కిట్టింపు మాటలచేత వీడి గుట్టుంతా బట్ట బయలయింది.

ఈ సంగతి ముందుగా తెలియడమే మంచిది. (ప్రకాశముగా) ఇమగోనోయి అబ్బాయి, నేను చెప్పబోయే సంగతి కొంచెం కబడ్డానీగా మాత్రం విను. కష్టమని ఆలోచించక కాస్త శ్రమ పడి రాధ మీద నీకున్న రవ్వంత ప్రేమా ఓగమింగుకో, తెలిసిందా ? ఆ పిల్లను నేను పెళ్లాడ బోతూ ఉన్నాను కాబట్టి ఆవైపు నువ్విక కన్నయినా ఎత్తడానికి వీలులేదు. అచ్చికలూ బుచ్చికలూ అసలే వర్జ్యం. నీకోసం ఒక భార్యను కుదిర్చాను ; త్వరలో పెళ్లికూడా చేస్తాను.

సుంద—అయితే నాన్న గారూ, బెల్లించి నా గుట్టుచుట్టంతా ఈలాగు ఎక్కలాగడం మీకు న్యాయమేనా ? సరే, వ్యవహారం ఇంత వరకూ వచ్చింది కాబట్టి ఇక మొగమాటం ఎందుకు ? చల్లకు వచ్చి ముంత దాచడమేం ? రాధ మీద మోహం అటు నూర్చుడిటు పొడిచినా సరే నేను మానను, మానను, ముమ్మాటికీ మానను. త్రినేత్రుడు దిగి వచ్చినా, నా మోహం తప్పించ లేడని నమ్మండి. మీతో పోటీ తగిలి మీకు రాధ దక్కకుండా చెయ్యడానికి ఏమేం పాట్లు పడ వల

ఉందో అవన్నీ పడే తీరుతాను. నా బొందిలో ప్రాణాలుండగా ఆ పిల్ల మీపాలుకాదు. తల్లి మెడలు విరిచి మీరు సంబంధానికి ఒప్పిస్తానంటారేమో, అందుకు తగిన కిస్సా ఏవో నాకూ ఉండక పోదు.

ధన—హాత్ ! ఆకతాయి వెధవా, పెద్ద కుండలకే ఎసరు. పెట్ట దలచు కున్నావా ?

సుంద—మీరే చిన్న కుండలకెసరు పెట్ట దలచుకున్నారు.

ధన—వెంక వెధవా, నీకు పిన్న తరువూ పెద్ద తరువూ కూడా లేదా? తండ్రి నన్ను గౌరవిం లేదా ?

సుంద—కొన్ని కొన్ని సంగతులలో పిల్లలు త్రండులను మన్నించాలన్న శాస్త్రం లేదు ; ఆలాటి వాటిలో మోహం ఒకటి.

ధన—పేలుగాయ వెధవా, ఈ పెళ్లి కాదు గాని పేహ వారి పిల్లను పెళ్లి చేస్తానుండు.

సుంద—మీ బెదిరింపులకు బెడకనండోయి. ఆ ఈడు గడిచింది.

ధన—అయితే రాధను నాకు విడిచి పెడతావా ? లేదా ?

సుంద—నా ప్రాణం విడుస్తానుగాని రాధను విడవను.

ధన—ఎవడురా అక్కడ ? తే త్వరగా జత్తాం—

(జగ్గిన్న పరుగున ప్రవేశించుచు.)

జగ్గ—ఆగండి, బాబూ, ఆగండి. ఏమిటి ఈ గంధి ? ఎవరై నా వింటే ఏమనుకుంటారు?

సుంద—ఏమైనా సరే. ప్రాణం నొప్పి పెట్టిన తరువాత ఎవరూనుకుంటారు ? కలిస్తే రాజూ బంటూ ఒకటే.

జగ్గ—సుందరం బాబూ, తొందర పడకండి.

ధన—రాలుడుగాయ వెధవకు కళ్లు వెత్తి మీదికి వచ్చాయి. యతంజే
ప్రతటూ ఎంత పెడసరంగా పేలుతాడో!

జగ్గ—ధనదాసు బాబూ, కోప పడకండి.

సుంద—ఏమైనా కానీ. తెగించినవాడికి లెడ్డే లింగం. నిలుపుకుంటే నే
వెద్దరికం.

జగ్గ—(సుందరంతో) ఏమిటి, తండ్రి నేనా ఈమాటలు?

ధన—వెధవని వీపు పెట్టేటట్టు తంతాను.

జగ్గ—(ధనదాసుతో) ఏమిటి, కొడుకు నేనా? నన్నంటే వేరు సంగతి.

ధన—ఒరే జగ్గన్నా, నిన్ను మధ్యవర్తిని చేస్తాను. చూడు, న్యాయం నా
పక్షం ఉంది

జగ్గ—అలాగేనండి. (సుందరంతో) బాబూ, మీరు దూరంగా వెళ్లండి.

ధన—ఒరేవు ఒక చిన్నదుందిరా. ఆపిల్లను నేను మోపించి పెళ్లాడ
దలచుకొన్నానురా. పిల్లకూ తల్లికీ సమాధానమేనునా. ఈ లాంటి
విషయంలో ఈ గుంట వెధవ నా ఎదటికి తణుకూ బణుకూ
నేకుండా వచ్చి అంటాడూ : తన కా పిల్లమీద మోహం ఉందట !
తా నే పెళ్లాడుతాడట ! చూడు, ఎంత విపరీతమో !

జగ్గ—అబ్బాయి గారిది చాలా పొరపాటు.

ధన—పెళ్లాం కోసం తండ్రితో కొడుకు పోటీ తగలడం కంటే అసందర్భం
ఉంటుందా ? నాకు మోహముందని తెలియగానే వాడాలాటి టింహ
వదిలుకో వలసిందా, కాదా ?

జగ్గ—మీరు చెప్పింది సబబుగా ఉంది. మీరిక్కడే ఉండండి. అబ్బాయి
గారితో మాటాడి చూస్తాను. (సుందరం దగ్గరకు వెళ్లును.)

సుంద—జగ్గన్నా, నిన్న మధ్యవర్తిని చేసే పక్షానికి నాకు కూడా ఒప్పు
దలే. ఎవరు మధ్యవర్తియితే ఏం ? న్యాయము చెప్పక తీరదుగదా ?

జగ్గ—న్యాయానికి నాది పెట్టిన పేరండి. ఏ పంచాయతీ తీర్పుయినా నేను
లేకుండా జరగనే జరగదు. ఏ లాటి లెగని తగువైనా నేనిట్టే
తీరుస్తాను.

సుంద—ఒరేవు, ఒక చిన్నదుందిరా. ఆ పిల్లను నేను మోహించి పెళ్లాడ
దలచుకొన్నానురా. ఆ చిన్నదానికి మాడా సమాధానమేనురా.
ఈలాంటి విషయంలో ఈ ముసలాయన సబబూ సందర్భమూ లే
కుండా వచ్చి అంటారూ : ఆయనకా పిల్ల మీద మోహం ఉందట !
ఆయనే పెళ్ళాడుతారట ! చూడు, ఎంత విపరీతమో !

జగ్గ—నాన్న గారిది చాలా పొరబాటు.

సుంద—ఆయనకు వచ్చినన్ని ఏళ్లు ఎవరికి వచ్చాయి ? ఆ లాటి వాడు పెళ్లి
కోసం పీకులాడడం కంటే అసందర్భం ఉంటుందా ? ముసలి కాలాన
ముచ్చటలన్నట్టు ఆయనకు మోహమేమిటి ? పడుచువాళ్లు గదా
ఆ లాటి పొట్లన్నీ పడవలసిన వాళ్లు ?

జగ్గ—మీరు చెప్పింది సబబుగా ఉంది. మీరిక్కడే ఉండండి. నాన్న
గారితో మాటాడిమాస్తాను. (ధనదాసు దగ్గరకు వెళ్లి ఆయనతో)
అబ్బాయిగారు మీరు చెప్పి నంత మూర్ఖపాకంలో లేరే. సబబుకు
కట్టుపడేటటు కనిపిస్తున్నారు. మీ యెడల చూపించ వలసిన భయ
భక్తి తాత్పర్యాలలో ఆయనేమీ లోపం చెయ్యరట. ఇండాక
ఏదో వేళావిశేషంచేత అణచుకోలేనంత కోపం వచ్చిందట గాని
ఇకను మీరేం చెప్పుతారో దానికంతా చేతులు కట్టుకొని నడుస్తా

శట. అయితే ఒకటి : మునుపటి కంటే ఆయనను ఎక్కువ దయతో చూడడానికిన్నీ, ఆయన కిష్టం లేని పెళ్ళాన్ని కట్టిపెట్టక పోవడాని కిన్నీ మీరు మాట ఇస్తే చాలును.

ధన—జగ్గన్నా, ఈ లాగు వాడు దారిలోకి వస్తే వాడేం కోరినా కాదన కుండా చేస్తాను. రాధ తప్ప వాడికిష్టమైన పిల్ల ఎవరైతే నా సరే తెచ్చి పెళ్లి చేస్తాను.

జగ్గ—అయితే మీరిక్కడే ఉండండి. అబ్బాయిగారితో మాటాడి వస్తాను. (సుందరం దగ్గరకు వెళ్లి) నాన్నగారు మీరు చెప్పినంత మూఢ్ఘ పాకంలో లేరే. సబబుకు కట్టు పడేటట్టే కనిపిస్తున్నారు. మీయెడల చూపించ వలసిన ప్రేమలో ఆయనేమీ లోపం చెయ్యరట. ఇంకాక ఏదో వేళావిశేషంచేత అణచుకో లేనంత కోపం వచ్చిందట గాని ఇకను మీ ఇష్టానికేమీ అడ్డు చెప్పరట. అయితే ఒకటి : మునుపటి కంటే ఆయనకు మీరెక్కువ లొంగి నడవడానికిన్నీ, మునుపటివారు ఆయన చిరాకుచేత చిరుబుస్సుమంటే మీరు కొంచెం పస్తా యిస్తూ ఉండాలి గాని మీరు కూడా తలపాడుగు తాటిప్రమాణం లేనక పోవడానికిన్నీ, మీరు మాట ఇస్తే చాలును.

సుంద—జగ్గన్నా, ఈలాగు ఆయన దారిలోకి వస్తే ఆయనేలాగు కోరుతానో అలాగు కాదనకుండా నడుస్తాను. రాధను విడవక పోవడంలో తప్ప తక్కిన అన్ని విషయాలలోను ఆయనకు నేను బద్ధుడనే.

జగ్గ—(అక్కడ నుంచియే ఘనదాసుతో) అబ్బాయిగారు మీరు చెప్పిన వాటికన్నీటికీ తల ఊపినారు. మరేమీ చిక్కు లేదు.

ధన—నాకంత కంటే కావలసింది మరేమీ లేదు.

జగ్గ—(సుందరంతో) నాన్నగారు మీ మాటలకన్నిటికీ సహీ చేశారు.
మరేమీ చిక్కులేదు.

సుంద—అయితే బ్రదికాను.

జగ్గ—ఇక మీరిద్దరూ కలిసి సఖ్యంగా ఈ సంగతి గురించి మాట్లాడుకొంటే
మరేమీ మనోమలికితాలు మిగిలి పోవు. చూచారా, ఇప్పుడు
మీరింత సులువుగా సఖ్యపడి పోయారా? ఒక గడియ ముందు
కత్తులూ కట్లూ దూసుకొని కలబడి ఒకరినొకరు మింగివేయ్యాలనుకొన్నారు గదా? ఒకరి మాట ఒకరికి బోధపడక పోవడమే
దానికంతా మూలం.

సుంద—జగ్గన్నా, నువ్వు చేసిన మేలు మరిచిపోను.

జగ్గ—అయ్యో! దానికేం తెండి! మీరూ మీరూ సార్లగా ఉండడమే
నాకు కావలసింది.

ధన—జగ్గన్నా, జుట్లూ, జుట్లూ ముడిపెట్టి చూచే నారయలేగాని, నీలూగు
విప్పే నాస్లు తక్కువ. నాకు చాలా సంతోషంగా ఉంది. నీకు తప్ప
కుండా బహుమతి ఇయ్యాలి.

[ధనదాసు జేబు తడమును; జగ్గన్న చేయి చాచుచు; ధన
దాసు కరకాయ ముక్క తీసి నోట వేసికొనును.]

ధన—జగ్గన్నా, ఇప్పటికి పో. నీ మాట మరచి పోను లే.

జగ్గ—చిత్తం. (తనలో) మెచ్చి మేకతోలు కప్పతాడు కాబోయ్! కేబులో
నుంచి ఏమిటో తీసి ఇస్తాడని ఆశపడి నోరు వెల్లబెట్టి కూర్చుంటే తన
నోటిలో కరకాయ వేసుకొని, నా నోటిలో కరకాయ వేశాడు.

(నిష్క్రమించును.)

సుంద—నాన్న గారూ, తొందర పడ్డందుకు క్షమించండి; నాకు సిగ్గుగా ఉంది
ధన—అబ్బే! మరేమీ నీ మనస్సులో పెట్టుకోకు.

సుంద—నాకు చాలా విచారంగా ఉంది ; నమ్మండి నా మాట.

ధన—నువ్వు పొరపాటు ఒప్పుకోవడం మాస్తే నాకు చాలా సంతోషంగా ఉంది.

సుంద—నా అపరాధం మీరు ఇంత త్వరలో మరిచిపోవడం నా మీద ఉన్న దయ కొద్దీ.

ధన—పిల్లల తప్పులు తండ్రులు కాకపోతే మరెవళ్లు మన్నించే వాళ్లు ?

సుంద—అయితే నా అవకతవక సంభాషణకు మీకు నిజంగానే కోపం లేదా మనస్సులో ?

ధన—దానిలోకివచ్చి నువ్వీలాగు విధేయతగా ఉంటే నా కోపం యేలాగు నిలుస్తుంది ?

సుంద—నాన్న గారూ, మీరిప్పుడు నాయెడల చూపించిన దయ జన్మమధ్యాన ఎప్పుడూ మరిచిపోవలసిన వాడను కానని నమ్మండి.

ధన—ఇక ముందు నువ్వేం కోరినా నేను చెయ్యవలసిన వాడనని నువ్వు నమ్ము.

సుంద—నాన్న గారూ, ఇంతకంటే నాకు మరేం కావాలి ? రాధను మీరు నాకు వదిలి వెయ్యడమే మహాభాగ్యం.

ధన—ఏమిటి ?

సుంద—మీరిప్పుడు నా కోరిక తీరుస్తానన్నారే, అదే పదివేలు. రాధను నాకు విడిచి పెట్టడమంటే లోకమంతా విడిచిపెట్టినట్టు.

ధన—రాధను నీకు విడిచి పెడతానన్న వాల్లెవరు ?

సుంద—మీ రే.

ధన—నేనా ?

సుంద—అవును మీరే.

ధన—ఏమిటి, ఆ పిల్లను విడిచి పెడతానన్నవాడవు నువ్వు కావా ?

సుంద—నేనా ?

ధన—అవును, నువ్వే.

సుంద—నేనెంత మాత్రమూ కాను.

ధన—ఆపిల్ల నోలి ఇక తలపెట్టనని నువ్వు కగారు చెయ్య రేమా ?

సుంద—కరారు చెయ్య రేదు సరి గదా; ఆ పిల్లను నేను వదలడం కలలో
వార్త కూడా అన్నాను కావలిస్తే.

ధన—హాత్ ! ఆకతాయి వెధవా, మళ్ళీ కచ్చుకొంటున్నావా ?

సుంద—మీరంత గింజుకొన్నా నా మనస్సు తిరిగేది కాదు.

ధన—వీపు దురద వేస్తుంది కాబోలు వెర్రి వెధవకు. వెధవా, నాకు దొరుకు ;
చెమ్మలెక్క గొడుతాను.

సుంద—మీ చేతనైన పని చేసుకోండి.

ధన—మాలవెధవా, ఇక నా గుమ్మంలో అడుగు పెట్టావంటే కాళ్ళు
విరగ గొడతాను.

సుంద—వెడితే ఆలాగే కొట్టండి.

ధన—నువ్విక నా కొడుకువే కావు.

సుంద—పోనీండి.

ధన—ఇక నీ కోసం తల కడుగుకొంటాను.

సుంద—కడుగుకోండి.

ధన—ఇక నువ్వు నా ఆస్తికి హక్కుదారుడవు కావు.

సుంద—అలాగే కానీండి.

ధన—నీకు నా ఆస్తిలో వంతు పెట్టనుగాని, కావలినైతే ఇంపాలు పెడతాను.
(నిష్క్రమించును.)

సుంద—మీరు వెట్టేవి నాకేవీ అక్కరలేదు.

(సొమ్ము పెట్టేలో రామన్న ప్రవేశించును.)

రామ—బాబు, బాబూ, అడబోయిన తీగ మెదులై నట్టు దొరికారు. రండి
రండి నా మెట వేగిరం.

సుంద—ఏమిటేమిటి, విశేషం?

రామ—రండి బాబూ, మాటాడకుండా. మనం బ్రదిక పోయాం.

సుంద—ఏలాగేలాగు?

రామ—ఇదిగో మీకు కావలసింది.

సుంద—ఏమిటేమిటి?

రామ—దీనితోసం ఈ వేళెల్లా పొంచి పొంచి కాచాను.

సుంద—దేని కోసం?

రామ—మీ నాన్నగారు తోటలో పాతిన సొమ్ము. నిమ్మళంగా సాధించి
తెచ్చాను.

సుంద—ఏలాగు సాధించావు?

రామ—రండి, అంతా చెప్పతాను. మనం ఇక్కడనుంచి ఉదాయి నే నే
గాని ఆబోయ దక్కదు. రండి మరి. అదిగో మీ నాన్న గారి గొంతుకు
వినిపిస్తూ ఉంది.

[సుందరం, రామన్న, నిష్క్రమింతురు.]

[ధనదాసు తోటలో నుంచి అరచుచు పరుగెత్తుకొనివచ్చి

[ప్రవేశించును.]

ధన—దొంగలు! దొంగలు! చోరీ! కూనీ! పట్టుకోండి, పట్టుకోండి. అయ్యో! దేవుడా, పట్టపగలే ఈ లాటి అన్యాయమా? అయ్యో! అయ్యో! ఇంకేముంది? నా ప్రాణం తీశారు; నా గొంతు కోశారు! నన్ను గోతిలో తోశారు; నా సొమ్ము కన్నం వేశారు. ఎవడురా భగవంతుడా, ఈ ఘోరం చేసిన వాడు? వాడేమయాడు? ఎక్కడికి పోయాడు? ఏ మూల దాగున్నాడు? ఏలాగు చొరుకుతాడు? హా! దైవమా, నేనెక్కడికి పరిగెత్తేది? ఎక్కడికి పరిగెత్తడం మానివేసేది? ఇక్కడ లేదా ఆదొంగ? ఇదిగో, ఇదెవ్వడు? పట్టుకో, పట్టుకో. (తన చెయ్యి తానే పట్టుకొని) దొంగ వెధవా, నా సొమ్ము తే..... అయ్యో! ఈ చెయ్యి నాదే..... నాకు మతి పోతూ వుంది. ఇప్పుడెక్కడున్నానో, ఏం చేస్తున్నానో, ఎవరినో కూడా తెలియకుండా ఉంది. అయ్యో! సొమ్మా, నా ముద్దు సొమ్మా, నా రాజు సొమ్మా, నా బంగారు సొమ్మా, నీకూ నాకూ లంకె గదా, నువ్వు నా ప్రాణంతో సమం గదా, నువ్వే నాకు చుట్టపక్కలకంటే ఎక్కువ గదా, నీకూ నాకూ ఎడబాపులు చేసేశారే, ఎలాగు బ్రదకడం? ఆహా! సొమ్మా, నువ్వు లేక పోవడం నాకు లోకం చీకటై పోవడమే; చెయ్యి విరిగి పోవడమే; ప్రాణంపోవడమే! లోకానికి నాకూ ఇక రుణమే చెల్లి పోయింది. ఇక నేను లోకంలో ఉండ వలసిన ప్రయోజనమే లేదు. సొమ్ము లేనిదీ నాకు బ్రతుకెందుకు? ఇక్కడికి నాకథ సమాప్తమయింది. ఇక నేనీ కష్టం సహించి ఉండలేను. నా ప్రాణం పోతూ ఉంది; ఇదిగో, పోనే పోయింది; నన్ను తగలేశారు. నా సొమ్మెక్కడుండో చెప్పి, నాకు తిరిగి ప్రాణం పోసే ఖణ్యాత్ము లొక్కరూ లేరా? ఏమిటీ, ఏమంటున్నారు? అయ్యో! ఎవరూ

లేరే. నా గుండె దడదడలే కాబోలు. ఎవరో మాటాడినట్టు వినిపించింది? అయ్యో! అయ్యో! అయితే. నా సొమ్ము పోయినట్టేనా? ఎవరు చేశారో గాని ఈ చోరీ సందు కనిపెట్టే చేశారు. దుర్మార్గు పువ్వున నా కొడుకునో మాటలాడుతూ ఉన్నప్పుడే ఇంత కొంప మునిగింది. ఇక నేను వెళ్లాలి; వెళ్లి, పోలీసు వాళ్లను పిలుచుకు వచ్చి, నా ఇంట్లో వాళ్లనందరినీ,—అనగా, నా నౌకర్లనూ, చాకర్లనూ, కొడుకునూ, కూతురినీ, నన్ను—కొట్టోనెట్టించి, కుల్లు పోట్లు పొడిపించి, అడిగిస్తాను. (వీధిలోకి వచ్చి) ఆహా! ఎంత మంచి మనుష్యులిక్కడ మూగారు! వీళ్లందరూ దొంగల లాగే కనబడుతున్నారు. అగపడ్డ వాళ్లందరి మీదా అనుమానం తేట్టుతూ ఉంది. ఆహా! అక్కడేమిటో గుసగుసలాడుతున్నారు; నా సొమ్ముగురించే కాబోలు? అదిగో, మీదేవో చప్పుడొస్తూ ఉంది; దొంగ అక్కడ దాగున్నాడు కాబోలు? ఓ తల్లూలారా, తల్లూలారా, మీ కడుపులూ కాస్తూ పట్టుకు బ్రతిమాలుకొంటాను; దొంగెక్కడున్నాడో చెప్పండి, మీకు పుణ్యం వస్తుంది. మీ మధ్య దాగున్నాడేమో చెప్పండి. అయ్యయ్యో! వీళ్లందరూ నన్ను చూచి నవ్వుతూ ఉన్నారు. వీళ్లందరూ కుమ్మక్క చీసే దొంగతనం చెయ్యించి ఉంటారు. కొట్టోనెడితే అప్పుడే తేలుతుంది. ఎవరక్కడ? కనిపేబులు, సబ్బినప్పెక్టరు, ఇనప్పెక్టరు, నూపరెంట్లు, మేజిస్ట్రేట్లు, జడ్జీలు, కలెక్టర్లు, అందరూ వేగిరం రండి. వీళ్లనందరినీ ఉరి తీయించండి. అక్కడికీ సొమ్ము దొరకక పోతే ఆతరువాత నేనే ఉరి వెట్టుకొంటాను.

(నిష్క్రమించును.)

[ధనదాసు, ఒక సబ్బినస్పెక్టరు, ప్రవేశింతురు.]

సబ్బు—అదంతా నాకు విడిచి పెట్టండి. దర్యాప్తు చెయ్యడం మోస్తూ నేను బాగా ఎరుగుదును. దొంగలను పట్టుకోవడం ఇది నాకు మొదటి దఫా కాదు. నేనెందరు మనుష్యుల కురిశిక్ష చెప్పించానో అన్ని సంఘాల రూపాయిలు నాకుంటేనా?

ధన—అయ్యా ! సబ్బినస్పెక్టరుగారూ, ఆ రూపాయిలకేం ? పోయిన నా రూపాయిల మాట ఏం చెప్పతారు ? ఈ జిల్లాలో ఉన్న సబ్బినస్పెక్టర్లెల్లా ఈ కేసు దర్యాప్తు చెయ్యవలసి ఉంటుంది. సొమ్మ గాని దొరకక పోయిందా, కోర్టువారి మీదే దావా తెస్తాను.

సబ్బు—తగిన ఏర్పాటులన్నీ చేదాం. అన్నట్లు, పెట్టిలో ఎంత సొమ్మందో చెప్పారు కారు.

ధన—వెయ్యి రూపాయిల వగదు.

సబ్బు—వెయ్యి రూపాయిలే.

ధన—అవును; వెయ్యి రూపాయిలు ; పది వందలు ; వంద పదులు ; వెయ్యి ఒకట్లు.

సబ్బు—పెద్ద చోరీయే.

ధన—నింపాదిగా అంటారు. ఇంత గొప్ప తప్పిదం చేసిన వాడికి ఎంత ఎక్కువ శిక్షయినా చాలదు. ఇది శిక్షించక పోతే లోకంలో న్యాయమే లేదన్న మాట.

సబ్బు—అన్నీ రూపాయిలేనా ? ఏమైనా చిల్లరుందా ?

ధన—అన్నీ తెల్లటి—కొత్త—రాణీ ముద్ర—రూపాయిలు.

సబ్బు—మీ సేనరి మీద అనుమానం ఉంది ?

ధన—అందరి మీదనూ. ఈ పట్టణంలో ఉన్న యావన్నీందినీ, చుట్టు పక్కల గ్రామాలలో ఉన్న వారినీ, కూడా కొట్టులో పెట్టవలసి ఉంటుంది.

సబ్బు—అదిగో, మీరాలాగు తొందర పడకండి. ఎవరినీ బెడగ గొట్టకుండా మంచితనం చేతనే కూబీలు లాగి, సాక్ష్యం సంపన్నం జతపరిచామంటే తరవాత చోరీ అస్త్ర సులభంగా దొరుకుతుంది.

[స్రోములు వెనుకకు నడుచుకొనుచు వచ్చి రెండు దీపములు

వెలిగించి నిష్క్రమించగా, ధనదాసు ఒకటి ఊదివేయును.

జగ్గన్న రెండవ నైపునకు ముఖము త్రిప్పి

మాటాడుచు ప్రవేశించును.]

జగ్గ—ఇదిగో, ఇప్పుడే వస్తాను. ఇంతలో ముక్క ముక్కల కింద తగగండి.

సలసల మరుగుతూ ఉన్న నీటిలో వేసి పై తొక్కంతా వలచండి.

ధన—(ఆతురముతో) ఏమిటి, దొంగ నేనా ? దొరికాడా ఏమిటి ?

జగ్గ—మీ గుమస్తా కర్రవెండ్రం దుంపలు కొన్నాడు అండి. అవి కూర వండుతున్నాను.

ధన—అది కాదిప్పుడు కావలసిన సంగతి. ఇదిగో, వీరితో నువ్వు మరొక విషయమై మాటాడవలసి ఉంటుంది.

సబ్బు—(జగ్గన్నతో) భయపడకు. నేనెవళ్లతోనూ ఏమీ వెల్లడి చెయ్యవలసిన వాడను కాను. ఏమీ అల్లరయి పోకుండా అక్కడికక్కడే సరువకుంటాను.

జగ్గ—ధనదాసు బాబూ, వీరిని గానీ భోజనానికి పిలిచారా ఏమిటి ?

సబ్బు—ఇరిగో అబ్బీ, ఇందులో నువ్వేమీ దాచ కూడదు.

జగ్గ—దాచనండి. అసలు తెచ్చిన పదార్థాలే తక్కువ; ఇక దాస్తే ఏలాగు ?

ఆ పదార్థాలు ఎంత బాగా తయారు చెయ్యడానికి వీలో అంత బాగా తయారు చేస్తాను, చూడండి నా నేర్పు.

సబ్బు—అది కాదు నా అభిప్రాయం.

జగ్గ—అంత కంటే ఎక్కువ పదార్థాలు నేనెక్కడి నుంచి తెచ్చేది ?

గుమాస్తా ఎక్కడికక్కడే తోక కోసేస్తూ డెక్కాడ నియ్యకుండా ఉన్నాడు.

ధన—వెధవా, భోజనం సంగతి కాదోయి, మేమిప్పుడు మాటలాడుతూ ఉండి ? నా దగ్గర దొంగలాడిన సొమ్ము మాటేమయిందో చెప్పు.

జగ్గ—మీ సొమ్ము దోపుడు పోయిందా !

ధన—ఆవునురా వెధవా, నువ్వే దొంగలాడావు. తిన్నగా ఇస్తే ఇచ్చావు ; లేకపోతే ఉరి తియ్యించేస్తాను.

సబ్బు—ధనదాసుగారూ, ఇతడిని బెదరగొట్టకండి. ఇతడి ముఖం చూస్తే దొంగలాగు కనబడడం లేదు. మీరు గాని తొందర వెట్టక పోతే, కొట్లోకి వెళ్ల వలసిన అవసరం లేకుండా మీకు కావలసిన సంగతి అంతా చెప్పతాడు. ఆవునోయి జగ్గన్నా, ఉన్న మన్నట్టు చెప్పేశావంటే, నీకేమీ చిక్కురాదు. మీ యజమానుడి దగ్గరనుంచి మంచి బహుమానం కూడా కొడతావు. ఈయన సొమ్ము చోరీ పోయిన సంగతి కేవలమూ నీకు తెలియకుండా జరిగి ఉండదు.

జగ్గ—(తనలో) గుమాస్తా మీద నాకున్న అక్కసంతా పీచుకోవడానికి ఇదే మంచి అవకాశం. అతడిక్కడికి వచ్చిన దగ్గరనుంచి అతడి మాటే కాని మరి మా ఎవరి మాటా ఎక్కడమే లేదు. అదీ గా

ఇందాకిందాక నా గూబలు వాయించాడు మాడా గదా ? ఇప్పటికీ
గూబలు గియ్యమంటున్నాయి.

ధన—ఏమిటాలాగు నోటిలో సణుగుకొంటున్నావు ?

సబ్బు—ధనదాసుగారూ, ఇతడిని బేజారు పెట్టకండి. ఉన్నదంతా చెప్పే
యాలనే కూడబలుకుకుంటున్నాడు. మంచి పెద్దమనిషని మొదటే
నేనన లేదూ ?

జగ్గ—బాబూ, నాకు తెలిసినదేమిటో చెప్పమంటున్నారు కాబట్టి ఈ
దొంగతనం గుమస్తా దెబ్బే అని నానమ్మకం.

ధన—(ఆశ్చర్యముతో) బలరాందా ?

జగ్గ—అవునండి.

ధన—ఎంతో నమ్మకమైన వాడి లాగున కనిపించే వాడే ?

జగ్గ—దొంగవేషాలు. అతడే మీసొమ్ము దొంగలాడాడని నాకు గట్టి
నమ్మకం

సబ్బు—ఏమిటి, నీనమ్మకానికి కారణం ?

జగ్గ—ఏం కారణమా ? నానమ్మకానికి ఏమిటా కారణం ?

సబ్బు—అవును, చెప్ప.

జగ్గ—నేనాలాగు నమ్మడానికి కారణం—నేనాలాగు నమ్మడమే.

సబ్బు—అలాగంటే చాలదు. నీ నమ్మకానికి సబబులు చెప్పాలి.

ధన—నేను సొమ్ము దాచిన దగ్గర అతడు తారుతూ వుండడం గానీ నువ్వు
చూచావా ?

జగ్గ—అవునండి. ఎక్కడా మీరు సొమ్ము దాచారు ?

ధన—తోటలో.

జగ్గ—అవును, సరీగా తోటలోనే అతడీ వేశెల్లా తారాడు. దేనిలోను మీరు
సొమ్ము పెట్టారు ?

ధన—పెట్టిలో.

జగ్గ—ఆ, అవునుదే. అతడి చేతిలో పెట్టి ఉండడం కూడా నేను చూచాను.

సబ్బు—ఆ పెట్టి ఏలాటిది.

జగ్గ—ఏలాటిదా ?

సబ్బు—అవును, చెప్ప.

జగ్గ—అది ఏలాగుంటుందంటే,—సరే గా పెట్టి లాగుంటుంది.

సబ్బు—నిజమే కాని, మరి కొంచెం స్పష్టంగా చెప్ప. పోయిన తర్వాత
వేమో చూదాం.

జగ్గ—పెద్ద పెట్టి—

ధన—నాది చిన్న పెట్టి ?

జగ్గ—పెద్ద పెట్టింటే, వానిలో ఉన్న సొమ్ము విలువ బట్టి పెద్ద పెట్టిన్నాను.
కొలతను బట్టి చూస్తే అది తప్పకుండా చిన్న పెట్టే.

సబ్బు—దాని రంగేమిటి ?

జగ్గ—రంగు ?

సబ్బు—అవును, చెప్ప.

జగ్గ—దాని రంగేలాటిదంటే—అకొక మోస్తరు రంగు.—ఆ రంగు పేరే
మిటో నాలుక మీద ఆడుతూ ఉంది. ఎవరూ చెప్ప నేనా ?

ధన—(దగ్గురు).

జగ్గ—(ధనదాసు వైపు తిరిగి) ఎరుపని కమా అన్నారు?

ధన—కాదు, బూడిద రంగు.

జగ్గ—ఆ, అవును ; ఎరుపు కలిసిన బూడిద రంగు. అదే నా అభిప్రాయం.

ధన—సబ్బినప్పెక్కరుగారూ, ఇకేమీ అనుమానం లేదు. వీడు చెప్పిన పోల్తు
లన్నిటి బట్టి అది నా పెట్టే. వీడి దగ్గర వాంగ్ములం కట్టుకోండి

ఓ. భగవంతుడా, ఇక ఎవ్వరిని నమ్మడానికి వీలుంది ? ఇదమిత్యమని ఇక లోకంలో ఏదీ నిశ్చయంగా చెప్పలేం. నా సొమ్ము నేనే దొంగలాడినా అదొక ఆశ్చర్యంలాది కాదని ఇక నమ్మవచ్చును.

జగ్గ- భగవానుగానూ, అడుగోనండి వస్తున్నాడు, నోటిలో వేలు పెట్టితే కనిపలేనట్టు మీ గుమస్తా. బాబూ, ఈసంగతి నేను చెప్పానని మాత్రం అతడితో అనకండేం, కొంపతీసి.

(బలరాం ప్రవేశించును.)

భగ- ఓ బలరాం, ఇలా రా. (గుండె బాదుకొనుచు) అబ్బా! ఎంత గుండెలు తీసిన పని ! ఎంత నమ్మకస్వామిద్రోహం ! లోకంలో ఎవరైనా ఎప్పుడైనా ఈ లాటి ఘోరం చేసి ఉంటారా ?

బల- ఏమిటండి నిరంకుశుడా ?

భగ- చీ, నల్లీ సిగ్గులేక అడుగుతావా, ఈ లాటి దొంగ పని చేసి కూడా? ఇంకా మొగమెత్తుకొని ఏలాగు తిరుగుతున్నావు ?

బల- (చిన్నో) కమలను నేను దొంగతనంగా పెళ్లాడిన సంగతి అప్పుడే ఈయనకు తెలిసిందా ఏం, చెప్పునూ ?

భగ- ఏం, పెల్లం కొట్టిన రాలి లాగు ఉలకక పలకక ఊగుతున్నావు ?

బల- ఏమిటి, నేను చేసిన దొంగపని ?

భగ- చీ, అడగడాని సిగ్గు లేదా ? ఏదొంగపనో ఎరగనట్టే. ఎందుకీ దొంగ ప్తులు ? ఎంత తంటాలు పడ్డా ఇక దాగదు. గంకుతెనమూ దొంగ తెనమూ దాగవన్న సామెతే ఉంది. సంగతంతా అప్పుడే నేను విన్నాను. చీ, విశ్వాసఘాతుకుడా, ఇన్నాళ్లయినేను చూపిస్తూ ఉన్న దయకిదేనా ఫలితం ? పాలు తాగి రొమ్ము గుద్దుతావా ? తిన్న ఇంటనే వాసాలా లెక్క పెట్టేవాడవు కాక పోతే, ఈ లాటి అక్రమం చెయ్యాలన్న

దురూహతో నా ఇంట ప్రవేశిస్తావా? సందు చూచి నా గొంతు
కీలాగు కోస్తావా?

బల—అయ్యో, అంతా మీకు తెలిసినట్టే ఉంది కాబట్టి దాపరికం ఎందుకు!
చేసిందేదో చేశాను.

జగ్గ—(తనలో) ఓహో! మిథతంభూట్ల శకునం ఫలించినట్టుందే!

బల—మితో ఈ సంగతి చెప్పదామనే సమయం కోసం కనిపెట్టుతూ
ఉన్నాను. మీ కేలాగూ తెలిసే పోయింది కాబట్టి, ఇక నేను చెప్ప
బాధ్యే కారణాలు వినండి.

ధన—చీ, గజదొంగ, చేసిన దొంగ పనికి కారణాలు కూడానా? ఏమిటో
ఆ కారణాలు?

బల—అయ్యో, మీరీలాగనడానికి నేను తగను. మీ విషయంలో నేను తప్పు
చేశానన్న మాట నిజమేగాని, మీరింత నీచపు మాటలు నన్ను వలసి
నంత ఘోర తప్పిదం కాదు, నేను చేసింది.

ధన—కాదేం? ఎత్తుల మీద ఎత్తులు వేసి చేశావే.

బల—అయ్యో, కోపం అణచుకోండి, మిమ్మరిని బ్రదికాలకుంటాను. నేను
చెప్పినదంతా విన్న తరువాత నా నేరం అంత ఘోరమైనది కాదని
మీకే బోధ పడుతుంది.

ధన—బోధపడుతూ ఉంది నీ మైరావణ చర్య. తన నేరం ఘోరం కాదట!
నా కడుపు కూల్చావే? నా కొంప కూల్చావే?

బల—అయ్యో! అయ్యో! అప్పుచ్చపు మాటలాడకండి. మీ కడుపు కాలడ
మేం? నూరేళ్లూ మీ కడుపు చల్లగా ఉండాలనే నా కోరిక. మీ
కొంప కూల్చినట్టున్నారు; మీ కొంప నిలపాలనే నా ప్రయత్నం.
మీ రాగ్రహించడానికి నేనేం కులం తక్కువ వాడను కానే. మీకు
తెలియకుండా దొంగపని జరిగించినందుకు నవ్వు కలిగిందని మీకు

నోచి, మీ రేమైనా ముజరా కోరే పక్షానికి అది చేతులు జోడించి
ఇచ్చుకొంటాను.

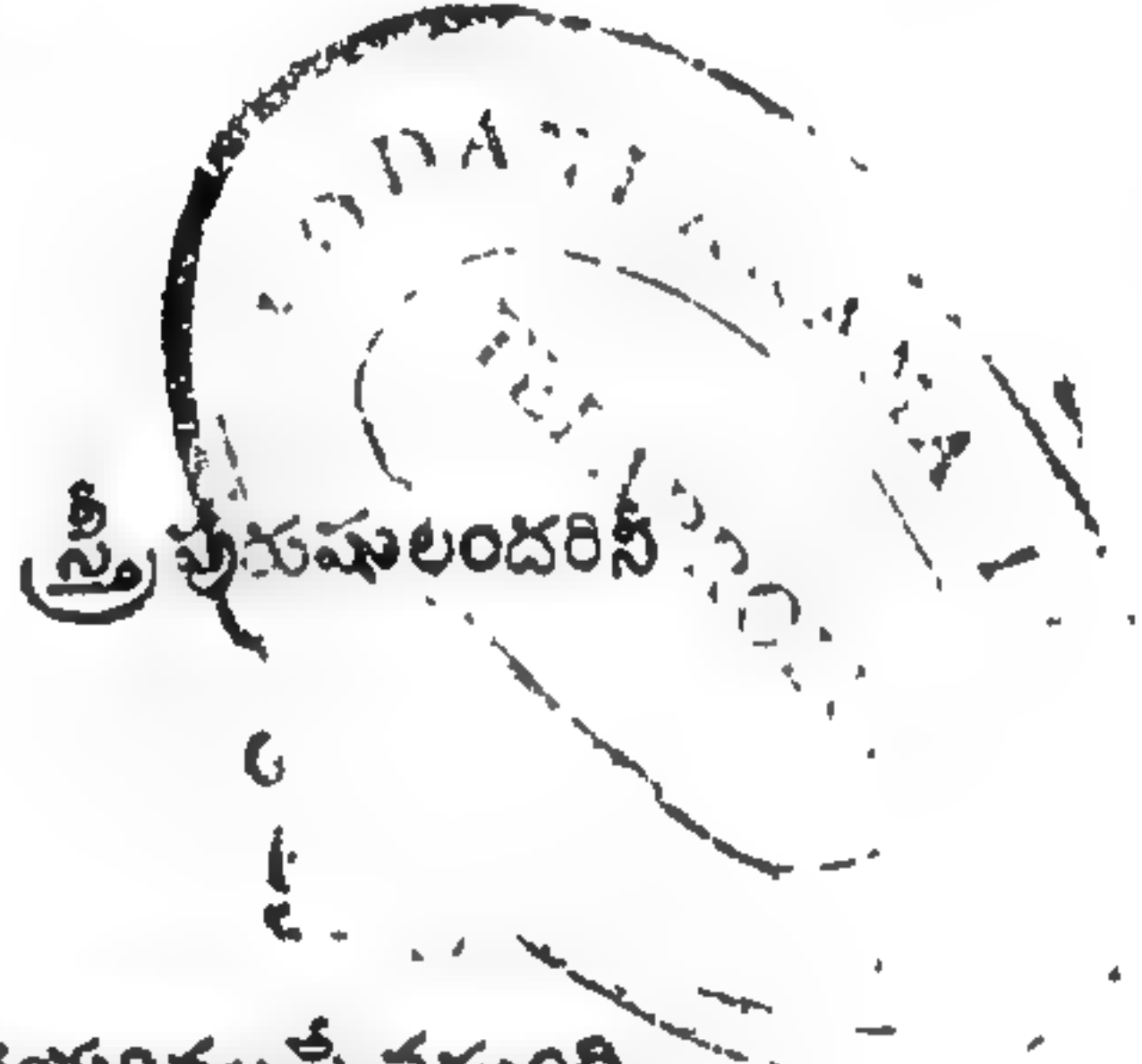
ధన—నవ్వు కలిగిందని నాకు లోచ వలెనా? ఏం చమత్కారం మాటలు!
దొంగలాడిన సొత్తు తిరిగీ తెచ్చి నా ఎదట పెట్టు.

బల—ఎదట పెట్టడమే కాదు, కాళ్ల మీదే పడవేస్తాను, త్రిమిస్తానని
అభయహస్తం ఇయ్యాలి.

ధన—మొదట తెస్తేనే గాని ఏమీ చెప్పరు. అయితే ఈ లాటి దొంగపని
ఎందుకు చేశావు?

బల—అయ్యో! అడుగుతారా?

ధన—అడుగుతానా? అడిగి చూస్తానా?

బల—నాచేత ఈ దొంగపని చెయ్యించిన వాడు  స్త్రీ పురుషులందరినీ
గజగజలాడించే దేవుడు.

ధన—వాః! ఏం పెట్టవేదాంతం!

బల—అయ్యో! మోహం కలిగిన తరవాత ఏం చేసినా చెయ్యవలసే వస్తుంది

ధన—మోహమా?

బల—అవునండి.

ధన—వహవ్యా! మంచి మోహమే! నా సొమ్ము మీదే మోహమా?

బల—అదిగో, ఆ పొరసాపే పడకండి. మీ ధనానికి ఆశించిన వాడను కాను.

మీ కాసుల మాటలు చూచి నా కళ్లు చెదర లేదు. మీ దగ్గర
నేను సొత్తు దొంగలాడానంటున్నానే, ఆ సొత్తు ఒక్కటి గాని
మీరు నాకు విడిచి పెట్టడానికి సమ్మతించే పక్షానికి, తక్కిన మీ
సొత్తేదీ నేను కోరవలసిన వాడను కానని మీరు గట్టిగా నమ్మ
చ్చును.

ధన—దెయ్యం పట్టింది కాబోలు మనిషికి ! ఇప్పుడు దొంగలాడిన సొత్తు
వట్టుకు విడిచి పెట్టాలట ! ఏం నంగనాచితనమే ! దొంగలాడడమే
కాకుండా దొంగలాడింది వదిలి వెట్టమనడం కూడానా ? గడుసుతనం
ఏమీ ఎరగడు, సాపం !

బల—దీన్ని దొంగతనమంటారా ?

ధన—దీన్ని కాకపోతే మరి దేనినంటారు దొంగతనమని ? ఈ మాత్రం ఆ
మాత్రం సొత్తా ?

బల—అవును, చాలా ఎక్కువైన సొత్తే, నేనూ ఒప్పుకొంటాను. అయితే
ఆసొత్తు నాకు విడిచి పెట్టడం వల్ల మీకోసూ నష్టం రాదే. ఈ
అందాలపెట్టి నొక్కదానినీ నాకు వదిలి వెట్టండి, మీ పుణ్యం
ఉంటుంది. మీ పాదాలమీద పడతాను.

ధన—వదిలేస్తానే ? ఆలాగేమాద్దువు గాని. అందాలపెట్టని హామీ పడ్డావే?

బల—పడక నావశమా? అందుచేత నే అంత లొందరపడి ముడి వెట్టుకోవడం.

ధన—ముడి వెట్టుకొన్నావా? మెడకు కట్టుకొన్నావా?

బల—ముడి వెట్టుకొన్నానో, మెడకు కట్టుకొన్నానో, ఇక ఎడబాపులు
చెయ్యడానికి మాత్రం ఎవరికీ వీలులేదు.

ధన—ఎడబాపులట ! హాస్యం భోంచేస్తున్నావా? ముడే పడిపోతే తాడు
తెంపడానికి నేనున్నాను ; మెడకే కట్టుకుంటే ఉత్తిరించడంలా
నాకు చాలా నేర్పండి.

బల—అయితే పాపానికొడిగట్టుకుంటారా?

ధన—పాపమేం ? ఇదే పాపమనిపించుకొంటుందో నా సొమ్ము కాశపడ
డమే పాపమనిపించుకొంటుందో ?

బల—అయ్యో ఇంతకు ముందే చెప్పానే, మీసొమ్ము కాశపడి కాడు నేనీ
పని చెయ్యడమని.

ధన - అయితే నా మేలు కోరే చేశానంటాడు కాబోలు ఈదొంగతనం! మరి
కుపకారంగా ఆలికి చీర కొనిపెట్టడాన్ని మించి పోతూ ఉండే! చీ
దొంగా, దేనికాశపడి ఈ పని చేశావో కోర్టువారే పరిష్కరిస్తారు
ఉండు.

బల - ఇక మీచిత్తం మీరేపట్టు పెట్టినా పడడానికి నేను సిద్ధంగానే
ఉన్నాను. అయితే ఒకటి : ఇప్పుడు జరిగిపోయిన కార్యం అక్రమం
గానే మిర్రాలోంచి పక్షానికి, ఆ అక్రమం అంతా నాదే ; మీ
కొమార్తె కోసం చిన్న మెత్తయినా ఇందులో లేదు.

ధన - ఎందుకుంటుంది ? నా కూతురే నా విషయంలో ఈ లాగు అక్రమంగా
నడుస్తుందా? అయితే అందాల పెట్టి అందాలపెట్టన్నావే, దానినెక్క
డికి నడిపావు ?

బల - ఎక్కడికీ నడపలేదు ; ఇంట్లోనే ఉంది.

ధన - (తనలో) భగవంతుడా, బ్రదికాను. వెట్టింకా ఇంట్లోనే ఉందట !
(ప్రకాశముగా) అయితే నా సొత్తు నా ఇంట్లోనుంచి నడిచి పోనే
లేదా ?

బల - లేదండి.

ధన - (తనలో) అంతవరకూ అదృష్టవంతుడనే. (ప్రకాశముగా) ఇంకొకటి
చెప్పు : తొందరపడి ఏమైనా చిల్లర -

బల - ఎంతమాటన్నారు ! తొందరపడి చిల్లర చేప్తలకు దిగడమే. మనస్సులో
అభిలాష ఎంత ఉద్ధృతంగా ఉన్నా అంతా అణచుకున్నాను గాని,
మరేమీ తొందరపడ లేదు; నమ్మండి నామాట.

ధన - (తనలో) మరి అదృష్టవంతుడనే. సొమ్మేమీ చిల్లర పెట్టివెయ్యలేదట

బల—మనోవాక్కాయకర్కాలా నేనేమీ చెయ్యలేదు. కాక చిల్లరపనుల కేలాటి చోట బుద్ధి పుడుతుంది? సిగ్గున్న చోట చిల్లర పనులుండవను కోండి.

ధన—(తనలో) నా పెట్టిలో సాముతీసి చిల్లర చేశేయడానికి సిగ్గా? దొంగ లాడడానికి లేకపోయిందే? వీడి సిగ్గు బుగ్గయినట్టే ఉంది.

బల—ఆ అందాల పెట్టిని ఎదట పెట్టుకొని వట్టిచూపులు చూడడం తప్ప మరి మీద చెయ్యినినా వెయ్యలేదు. ఎందుచేతని అడుగుతారా, ఆ అందాల పెట్టి తన వాలుచూపులతో తిరిగి నన్ను చూస్తూ ఉండడమే నాకు బ్రహ్మానందమనిపించింది.

ధన—(తనలో) నా పెట్టికి వాలుచూపులొకటా? వెర్రి కుదిరింది, ఇక రోకలి తలకు చుట్టుకోవడమే తక్కువ. ఇందాక ముడి పెట్టుకోవడమన్నాడు; ఇప్పుడు వాలుచూపులంటాడు. పెట్టి స్త్రీసమం చేసి, వర్ణనా చాతుర్యం వినికిడి చేస్తున్నాడు కాబోలు!

బల—జరిగిన సంగతంతా గౌరికి తెలుసును.

ధన—మా దాసీదేనా! దానికేం పోగాలం, ఈ కుట్రలో కలియడానికి?

బల—నాకున్న అభిలాష చూచి జాలిపడి అది మీకుమార్తెకు బోధపరిచి, ఈ కార్యానికి ఒప్పించింది. మేం దొంగతనముగా కథ నడిపినప్పుడు అది కూడా ఉంది?

ధన—(తనలో) అయితే నా కూతురు కూడా కుట్రలో ఉన్నట్టేనా? ఓయి దేవుడా, ఇకవ్వరిని నమ్మడం? అయినా తిన్నగా కనుకుందాం. (ప్రకాశముగా) ఏమిటి, నా కూతురు గురించి చెప్పతూ ఉన్నావు, తలా తోకా లేనికథ?

బల—నిజం కథేనండి. అయితే ఒకరితట మాత్రం ఒప్పుకుంది కాదు. బోధపరచగా బోధపరచగా చివరికేలాగైతేనేం సగం సిగ్గుతో ఒప్పుకొంది.

ధన—దాని సిగ్గు చిమిడినట్టే ఉంది ; సిగ్గు మాలిన గుంట ! అయితే అదీ నువ్వు తోడుపెట్టుకొని నడిపేకారా పెట్టిని ?

బల—ఏపెట్టినండి ?

ధన—ఇంత సేపూ చెప్పావు కావూ, అందాల పెట్టి అందాలపెట్టంటూ, దాని నే.

బల—అందాలపెట్టంటే మీ అమ్మాయి. ఆపిల్లమీద నాకున్న అభిలాష కొద్దీ; నన్ను దొంగతనంగా నెల్లాడడానికి మెడలు విరిచి ఏలాగో ఒప్పించి, ఈ సాయంకాలమే మంచి ముహూర్తం ఉండడంచేత, పొరుగింటి బ్రాహ్మడిచేత పొరోహిష్యం చెయ్యించి, టూకీగా పెళ్లి తంతంతా నడిపించి, మూడుముళ్ళూ వేశేసినాను.

ధన—ఏమిటీ ! — ఎప్పుడు వీరిచ్చింది, ఇంతఘోరానికి ? నా కొడుకుతో నేను మాటలాడుతూ ఉన్నప్పుడా ?

బల—అవునండి, మామగారూ, అప్పుడే.

ధన—అప్పుడే మామనా ? నాకల్లుడొకడా ? రేపుపొద్దుట మనమడొకడు లేస్తాడు కాబోలు ! ఇవన్నీ నాకు తెలియకుండానేనా ?

జగ్గ—సబ్బినప్పెక్కురుగారూ, రాయించండి, రాయించండి.

సబ్బు—ఏమని ?

ధన—ఏమనా ? నా సొమ్ము దొంగలాడాడనీ, నా కూతురిని లేవదీశాడనీ.

జగ్గ—అవును ; దొంగనీ పోకిరీ అనీ రాయండి బాబూ, రాయండి.

బల—ఈలాటి అపవాదలకు నేను తగను. నా పుట్టుపూర్వోత్తరాలన్నీ మీరు విన్నతరవారే—

[కమల, రాధ, పాప, ప్రవేశింతురు.]

ధన—(కమలతో) ఛీ దుర్మార్గురాలా, చండాలురాలా, నాకడుపు చెరప బుట్టినావు. నీకు నూరి పోసిన బుద్ధులన్నిటికీ ఇదేనా ఫలితం? గజ దొంగ గాడిదెను కట్టుకొంటావా? తండ్రి అనుమతి అక్కరలేదా? అనుభవిద్దురు గాని ఉండండి దీని ప్రతిఫలం. కొత్త పెళ్లికొడుకూ పెళ్లికూతురూ లాగు అచ్చట్లూ ముచ్చట్లూ అనుభవిస్తూ కులకాలను కొన్నాగు కాబోలు! కాళ్ళూ చేతులూ కలియకట్టి, ఒకేవు కమలా, నీకు చీకటికొట్టు ప్రాప్తి; ఒకేవు బలరాం, నీకు ద్వీపాంతరంప్రాప్తి.

బల—మిరీలాగు కోపంతో ఉన్నప్పుడు ఏమన్నా అదొక లెక్కలోదికాదు. మీకోపం చల్లారిన తరువాత సావకాశంగా నేను చెప్పేదంతా విని అప్పుడేమంటారో అనండి.

ధన—ద్వీపాంతరమా అన్నాను? నిన్ను ఉరికొయ్యి ఎక్కించనిదే నేను నిద్రపోను.

కమ—(ధనదాసు కాళ్ళమీదపడి) నాన్నగారూ, కొంచెం కనికరం వహించండి, మిమ్మలిని బ్రతిమాలుకొంటాను. తండ్రిని కదా అని అదేపట్టు పట్టుకుకూర్చుంటే, కార్యం బొత్తిగా చెడగొట్టిన వాళ్ళవుతారు. నా మాట విని ఈ ప్రధనుకోపంమీద ఏమీ తొందరపడకండి; వెనకనుంచి నింపాదిగా ఆలోచించండి. ఇప్పుడెవరిమీద ఈ లాగెగురుతూ ఉన్నారో, ఆయనసంగతి కొంచెం బోగట్టాచెయ్యండి. ఆయన మీ రనుకున్నట్టు కేవలం గుమస్తా మాత్రం కారు. ఆయనే లేక పోతే మీకు నేను అసలే దక్కక పోయి ఉండును. ఆలాటి వారిని నేను పెళ్లాడడానికి ఒప్పుకోవడంలో చిత్రమేమిటుంది? నాన్నగారూ, వీరే నాడు నన్ను నీటిగండం నుంచి తప్పించిన పుణ్యాత్ములు; మీ కూతురిప్రాణం నిలిపిన మహాత్ములు వీరే.

ధన—ఈ సోదంతా ఎవరికి కావాలి? ఇప్పుడు నువ్వీలాంటి పని చెయ్యడం కంటే అప్పుడు నిన్ను మూడు బుక్కలూ తాగి బుడుంగున మునిగిపో నిస్తే బాగుండి పోను.

కమ—నాన్న గారూ, నా ముద్దు చెల్లించండి.

ధన—నీ ముద్దు ముక్కలు చేస్తాను, ఉండు. సబ్బిన స్పెక్టరు గారూ, కోర్టులో కథంతా నడవ వలసిందే.

జగ్గ—(తనలో) గుమాస్తానన్న గోటుతో గూబలు నులుపుతావు గారూ? దెబ్బకు దెబ్బ తీశానా? పిప్పుడ దీస్తానుండు.

పాప—ఆహా! అంతా ఎంత చిక్కుగా తేలింది.

[ముసలయ్య ప్రవేశించును.]

ముస—ధనదాసు గారూ, ఏమిటిదంతాను? మీరేదో గందరగోళంలో ఉన్నట్టున్నారు.

ధన—ముసలయ్య గారూ, దయచెయ్యండి. ముసలయ్య గారూ, నాలాటి దురదృష్టవంతుడిని మీరు మరి చూడబోరు. పాపం! మీరు ప్రధానానికి కాబోలు వచ్చారు? ఇంకేం ప్రధానం? ఎంత చిక్కుకింద తేలిందో మీరూహించనైనా లేరు. నాసోమ్మా చోరీపోయింది; నా కుటుంబ గౌరవమా గంగలో కలిసింది. అడుగో, అక్కడ నిలబడి మహాపెద్దమనిషి లాగు మిడుతూ మిడుతూ చూస్తున్నాడే ఆ దొంగే, ఆ పోకిరే, నాకరు లాగు నా ఇంట్లో ప్రవేశించి నక్కవినయాలు కనబగచి కనబరిచి, చివరికి నా సొమ్ము దొంగలాడాడు; నా కూతురిని లేవదీశాడు.

బల—నే చూసి సోమ్మంటూ అదే పరివర్తిస్తున్నాను; నీ సొమ్మేవ రుగూదురు?

ధన—ముసలయ్యగారూ, ఈ సాయుకాలమే వాల్లిద్దరూ దొంగతనంగా ముడిపెట్టుకొన్నారు. ఇందువల్ల మీకూ అగౌరవం జరిగింది గదా? అందుచేత ఈ విషయంలో మీరే వాదులై దావాతెచ్చి, ఎంత కర్పయినా సరే మూడు కోర్టులూ తిప్పి మూడు చెరువుల నీళ్లూ తాగించాలి.

ముస—మీకుమార్తె ఇంకొకరి మీద ఇవపడి వివాహం చేసుకొన్నందుకు నాకు విచారమేమీలేదు. ఎవరినీ బలవంతంగా పెళ్లిచేసుకోవడం నా ఉద్దేశమేకాదు. ఇంకొకరిమీద మనసున్న చిన్నదానిని వివాహం చేసుకొని ఏం సుఖపడతాను ముందుకు? అది ఆలాగుండనియ్యండి. ఇందులో మీకన్యాయమేమయినా జరిగిందేమో చెప్పండి. శక్తి వంచన లేకుండా ఏ సహాయం కావలిస్తే ఆ సహాయం చేసాను.

ధన—ఇదగోనండి, మీరు సబ్బినస్పెక్టరుగారు. చాలా న్యాయమైన వారు. తాము చెయ్యవలసిన పనిలో ఏలోపమూ లేకుండా దావా అంతా నడిపిస్తామని మీరు మాట ఇచ్చారు. అయ్యా, సబ్బినస్పెక్టరుగారూ, మరి గ్రంథం ఎక్కించుకథ నడిపించండి. ఇదిగో, ఈ ముసలయ్యగారు కర్చులన్నీ భరిస్తారు.

బల—అయితే ఏమని దావా? మీకుమార్తెమీద మోహం ఉండడమూ, ఆ మోహంచేత ఆమెను నేను పెళ్లాడడమూ, ఇవేనేరాల కింద వస్తవో నాకు తెలియకుండా ఉంది. నేనెవరినో విన్నతెరవాణ—

ధన—ఆ కల్పనాకథలన్నిటితో నాకు ప్రసక్తిలేదు. ఈ కాలంలో ఈలాటి వేషధారులకు లెక్కలేకుండా ఉంది. గొప్పింటి బిడ్డలమని చెప్పుకొంటూ, మైకావణుడికంటే మానులు తెలిసిన వాళ్లు లతోపలక్షులు.

బల—అయ్యా, ఒకరికిపుట్టి ఒకరికి పుట్టానని చెప్పుకోనేటంత చందాలుకనుకానని నమ్మండి. కటకంలో ఎకళ్లనడిగినా చెప్పుతారు నాఫుటుకగురించి.

ముస - అబ్బాయి, కొంచెం జాగ్రత్తగా మాటలాడు. కటకపు సంగతులన్నీ నాకు కంఠధా వచ్చినట్టు తెలుసును. ఏ మాత్రం తఫావతు వచ్చినా దొరికిపోతావు, భద్రం!

బల - ముసలయ్యగారూ, ఆలాటి భయాలు పడవలసిన అవసరం నాకేమీ లేదు. కటకం బాగా ఎరిగినవారే అయితే, సేనాధిపతి శంకరయ్యగారన్న కోటిశ్వరుడిని మీకు తెలిసే ఉంటుంది.

ముస - తెలియక పోవడమేం? బాగా తెలుసును. నాకంటే ఆయనను బాగా తెలిసినవారల్లు మరి లోకంలోనే లేరు.

ధన - శంకరయ్యల సంగతీ, వంకరయ్యల సంగతీ ఎందుకిప్పుడు? వంకరయ్యల కరయ్యవు నువ్వెవడవు?

ముస - ఓపిక పెట్టి ఆచిన్నవాడు చెప్పేదేమా చెప్పనియ్యండి. తెలియనివాళ్లు గురించి ఆగౌరవంగా మాటాడడమూ మానండి. అబ్బాయి, ఏమిటి సేనాధిపతిశంకరయ్యగారి గురించి నువ్వు చెప్పదలచుకొన్న సంగతి?

బల - ఆ శంకరయ్యగారే నా తండ్రి.

ముస - (ఆశ్చర్యముతో) ఆయనా?

బల - అవును, ఆయనే.

ముస - అబ్బాయిగా, మొదటలో నీ మొగంమంచి నిజాయతీ మనిషివను కున్నాను. ఇంత గోలకొండ డచ్చీయేనా? ఇంతకంటే నన్న తగిన కథ ఏదో కల్పన చెయ్యి. అంతేగాని ఈకథతో కాలక్షేపం చేద్దామంటే కష్టం వస్తుంది.

బల - అయ్యా, ముసలయ్యగారూ, కొంచెం వెనకా ముందూ ఆలోచించి మరీ మాటాడండి. ముసలివారని ఊరుకుంటున్నాను. నేను కథలు కల్పించి చెప్పవలసినవాడనుకాను.

ముస—ఇంకా అదేమాటా? నేనాధిపతి శంకరయ్యగారే నీతండ్రిగారా?

ఏదీ నాముఖంచూచి జంకకుండా చెప్పు.

బల—జంకెందుకు? శంకరయ్యగారు నాతండ్రిగారు. కాదన్నవాళ్లు వచ్చి నాఎదట నిలబడితే చెప్పుతాను.

ముస—భేష! భేష! నీ భేషజం అంతకంతకూ ముదురుతూ ఉండే. ఓయీ వేషధారీ, నిజం చెప్పుతాను విను. ఇకనీనోరు కట్టుపడుతుంది. ఇప్పటికి పదారేళ్లయి ఆశంకరయ్యగారు ఓడప్రయాణంచేస్తూ, తుఫానుకు ఓడ మునిగిపోగా అలుబిడ్డలను దక్కించుకొందామని ఎన్ని విధాల ప్రయత్నించిన్నీ సాధ్యపడక ఆయనకూడా మునిగిపోయినట్టు వదంతి.

బల—అనైనీ నేను చెప్పుతాను వినండి, మీనోరు కట్టుపడుతుంది. అప్పుడు శంకరయ్యగారి కొడుకుకేడేళ్ల ఈడు. అచిన్నవాడిని నౌకరివాడొకడు అదృష్టవశాత్తూ బ్రదికించాడు. ఆలాగు తల్లిదండ్రులు చనిపోగా మిగిలిన దురదృష్టవంతుడను నేనే. పెద్దదిగిన తరువాత తల్లిదండ్రుల చావుగురించివిని, విరక్తిపుట్టి ఏలూగనా చచ్చిపోవాంగదా అని సిపాయి ఉద్యోగానికి కుదురుకొన్నాను. ఇంతలో మాతండ్రిగారు బ్రదికి ఉన్నారన్న గాలిపుకారు విని బయలుదేరి కటకం వెళ్ళుతూ, దారిలో ఇక్కడ ఈ ధనదాసుగారి కుమార్తెను చూచి, ఈ చిన్నదాని సౌందర్యంచేత కట్టుబడి, కాళ్లు కదపలేక, ఇక్కడే నిలిచిపోయి ఇంకొక విధంగా కార్యం సానుకూల్యం అయేటట్టు కనబడక పోవడంచేత వీరిద్దరిర జీతమూ బత్తెమూ అడగకుండా గుమస్తాపనికి కుదురుకున్నాను. మాతల్లిదండ్రులనుగురించి బోగట్టా చెయ్యడానికి లేగిన మనుష్యులను పంపడంమాత్రం మానలేదు.

ముగ—ఇదంతా నీకల్పనాశక్తి కాదనడానికి ఏవై నా నిదర్శనాలున్నవా ?

బల—ఏనిదర్శనాలుకావాలి ? మాతండ్రిగారు నావేలుకు తొడిగారు, నా పేరు చెక్కిన ఉంగరం, అదొకటి ; మాతల్లి నామెడకు కట్టింది, వెనకపక్క నా పేరిపొడతూరాలు చెక్కిన హనుమంతబిళ్ల, అదొకటి ; నన్ను బ్రదికించిన నానాకరు పెద్దన్న ఒకడూ ;—ఇంతకంటే మరి నిదర్శనాలు లేవు.

రాధ—ఆహా ! అన్నయ్యా, ఏం నా అదృష్టం ! నువ్వు నాకు దక్కావు. (పూద పడి కాగిలించుకొని) నాకు సంతోషం పొంది పారలి వస్తూఉంది; సంతోషం ఇమడక ఒళ్ళు తిరుగుతూ ఉంది.

బల—(మెల్లగా విడిపించుకొని) నువ్వు నాచెల్లెలవా ?

రాధ—అవును. నువ్వు మాటలాడడం మొదలు పెట్టగానే నామనస్సు ఆందోళనపడ మొదలు పెట్టింది. అమ్మ—ఆహా ! అమ్మా ! ఇక నువ్వు బ్రతికి పోతావే, అన్నయ్య దొరకడంచేత నీప్రాణం నిలుస్తుందే,— అన్నయ్యా, అమ్మ మన ఇంటి ముచ్చట్లు ఎన్నోమాట్లు చెప్పగా నేను విన్నాను. నువ్వు చెప్పినదంతా అక్షరాలా నిజం. ఆలాగు ఒడ మునిగిపోయినప్పుడు దైవకటాక్షంచేత మేమూ బ్రతికాం. ఏయే దేశాలలోతిరిగి, ఎన్నెన్ని కష్టాలోపడి, కడపటికి కటకంచేరుకొన్నాం. మనకున్న భూములు అసలే కొద్ది ; అవి దాయాదులక్రమించు కొన్నారు. నాన్న గారిజాడజవాబూ తెలిసిందికాదు. డొంగుళూరులో అమ్మ పుట్టింటివారుంటే ఆక్కడికి వెళ్దాం ; వాళ్లు యుద్ధాలకు పొలాలలో వెళ్లిపోయారట. అప్పుడిక్కడికి వెళ్లిపోవచ్చి, ఒంటి నున్న పిసరూ పిప్పీ అమ్మకొని కాలక్షేపం చేస్తున్నాం.

ముస—అహా ! భగవంతుడా, బ్రహ్మాండదాదులకైనా నీమహిమ తెలియవశం కాదుగదా ? అఘటఘటనాశక్తి నీదే గాదా ? పిల్లలారా, గండి గండి ; నన్ను కాగిలించుకొండి ; ముసలి కాలంలోనైనా నా ముందు తీర్చడి.

బల—మీరు మానాన్న గారా ?

రాధ—మీ కోసమేనా మాతమ్మ ఏడుస్తూ ఉండేది ?

ముస—నాముద్దుకూతురా, నాకోసమే; నాముద్దుకొడుకా, నేనేమీనాన్నను. అప్పుడు సముద్రంలో పడి చచ్చిపోయానని అందరూ నమ్మిన సేనాధిపతి శంకరయ్యను నేనే. అదృష్ట వశాత్తూ నేనూ బ్రదికాను. సొమ్మెల్లా నోట్ల రూపంగా కోలుసంచిలో నాఒంటనే ఉండడంచేత అదీ దక్కింది. కొద్దిగా భూములు మాత్రమే దాయాదుల పాలయ్యెట్లు అమ్మాయి మాటల మూలంగా తెలుస్తూ ఉంది. మీరు బ్రతికి ఉన్నారేమో కనుకోవడానికి ఈపదారేళ్లూ ప్రయత్నాలు చేసి చేసి, చివరికి విసిగి, నాదుఃఖం ఏలాగై నా తగ్గుతుండేమోఅన్న ఆశతో వినయవంతురాలూ బుద్ధిమంతురాలూ అయిన పిల్లను వెళ్లిచేసుకొందామని ఊహించాను. ఇన్ని కష్టాలు కలిగిన తరవాత కటకం తిరిగి వెళ్లడానికి మనస్కరించక, ఇక్కడకు వెళ్లిపోవచ్చినాను. ఆసేనాధిపతి శంకరయ్యను నేనే అని తెలియడం ఇవ్వం లేక, నా ముసలితనాని కనుగుణ్యంగా ముసలయ్య అని పేరు మార్చుకొన్నాను.

ధన—అయితే ముసలయ్యగారూ, ఈబలరాం మీ కొడుకేనా ?

ముస—అవునండి, నా కొడుకే. నా అదృష్టం కొద్దీ దొరికాడు.

ధన—అయితే ఇతడు దొంగలాడిన వెయ్యిరూపాయలసొమ్మా మీరచ్చుకోవలసి ఉంటుంది.

శ్రీమదాంధ్రకవిశిష్యులయము.

ముగ—నా కొడుకు మీ దగ్గర దొంగతనం చేశాడా?

ధన—అవును, చేశాడు.

బల—ఎవడన్నాడు, ఈలాటి జూటా మాట?

ధన—ఈ జగ్గన్న.

బల—(జగ్గన్నతో) అయితే నీ దేనా ఈలాటి పేలాపన?

జగ్గ—(బలరాంతో) ఏమైనా పేలాపన చేస్తున్నా నేమో మీరే చూడండి బాబూ.

ధన—వాడే చెప్పాడు; సజ్జినస్పెక్టరుగారు వాంగ్మూలం కూడా పుచ్చుకుంటారు.

బల—వాడు చెప్పితే చెప్పాడుగాని, నేనీలాటి నీచకార్యం చేశానంటే మీ రేలాగు నమ్మారండి, మామగారూ?

ధన—ఏలాగు నమ్మితే ఏం? నా సొమ్మునాకు కావాలి.

[సుందరం, రామన్న, ప్రవేశింతురు.]

సుంద—నాన్నగారూ, మీ సొమ్ముకోసం చింతనెట్టుకోకండి. ఎవరిమీదా నిష్కారణంగా నీల్లాపనిందలు మోపకండి. మీ సొమ్మెక్కడుందో ఆ బోగట్టా నాకు వచ్చింది. రాధను నేను పెళ్లాడడానికి మీ రొప్పుకొనే పక్షానికి మీ సొమ్ము మీకు తిరిగి వస్తుంది.

ధన—ఎక్కడుంది? ఎక్కడ? చెప్పు, త్వరగా చెప్పు, నీళ్లునవలక వేగంగా చెప్పు.

సుంద—మీ రాలాగు ఆయాసపడబోకండి. సొమ్ముకు వచ్చిన భయంలేదు ; దానికి నేను జవాబుదారీ. అయితే మీరు నేనడిగినదానికి ఒప్పు

కొంటారో లేదో దానినిబట్టి ఉంటుంది, మీసామ్మమీకు దక్కడం దక్కకపోవడమున్నూ. మీరు రాధనైనా వదులుకోవాలి, మీ సామ్మ పెట్టెనైనా వదులుకోవాలి. ఏం నిశ్చయించారో త్వరగా చెప్పండి.

ధన—పెట్టిలోనుంచి పైకి ఏమీ తియ్యలేదు గదా ?

సుంద—ఒక చిల్లిగవ్వయినా తియ్యలేదు; అణాపైసలతో అప్పజెప్పతాను రాధను నేను పెళ్లాడడానికి మీ రొప్పుకొంటారా? లేదా? ఆచిన్న దానికిష్టం ఉన్నమాట విని, ఆమెతల్లి అనుమతి పడింది; ఇక మీ అనుమతే కావాలి.

రాధ—అయ్యో! ఇంకా మీరు పెరటిదారిలోనే ఉన్నారు. తల్లే కాకుండా నాకిప్పుడన్న గారొకరున్నారు; నాన్న గారొకరున్నారు. వాళ్ల అనుమతి అవసరమే.

ముస—దొరకక దొరకక నా అదృష్టం కొద్దీ మీరు నాకు దొరికినప్పుడు మీ ఇష్టాలకడ్డు వస్తానా? ధనదాసు గారూ, పడుచువాళ్లమీద కాక పోతే మనలాటికాలం గడిచిన వాళ్లమీదకు వెళ్లుతుందా మనస్సు పడుచులకు? వివాహంవిషయమై పోటీవచ్చినప్పుడు తండ్రులు ఓడి పోవడం, కొడుకులు గెలవడమున్నూ సహజమే. ఇందుకు మీసంగతి నాసంగతి కూడా తార్కాణం. అందరిచేతా అనరానిమాటలూ అనిపించుకోవడం ఎందుకు? ఈరెండు పెళ్లిళ్లకూ ఒప్పుకోండి; మరి రండి, అయిపోయినపెళ్లి కావలసినపెళ్లి కలిపి వేడుకగా చేద్దాం.

ధన—నాకు మతిచెదిరి ఉంది. నా సామ్మపెట్టి మొట్టమొదట చూస్తేనే తప్ప, ఇప్పుడు నేనేమీ చెప్పలేను.

సుంద—నాన్న గారూ, దానిని భద్రంగా తెచ్చి మీకప్పగించేటాచీ నాది.

ధన—నా పిల్లలకు కట్నాలూ కానుకలూ, నగలు నాణేలూ, పెట్టడానికి నాదగ్గర సామేమీ లేదు.

ముస—పోనీండి నాదగ్గర కొద్దో గొప్పో సాముంది మీకా బెంగ అక్కర లేదు.

ధన—రెండు పెళ్లిళ్లకూ ఉభయతరపుల కర్పూ పెట్టుకొవడానికి మీరు పూచీ పడతారా ?

ముస—అలాగే పూచీ పడతాను. ఇక మీకు సమాధానమయిందా?

ధన—సమాధానమే కాని. నాకు పెళ్లికి తగిన మంచి బట్టలు లేవు ; ఇప్పుడు కొనుక్కోవడానికి తూగలేను.

ముస—నేను కొని పెడతాను. మరిరాండి ; ఈవేళ కలిగిన సంతోషానికి తగిన వేడుకలనుభవిద్దాం.

సబ్బు—అగండి, ఒక్క మారాగండి. అంత మించి పోయిందేమీ లేదు. నేను కేసుదర్యాప్తు చేశాను గదా, దానికేమంటారు ?

ధన—మీదర్యాప్తుతో మాకేమీ ప్రసక్తి లేదు.

సబ్బు—అలాగే? అయితే మీ కచ్చుండి చేశాననుకొన్నారా? చూచుకొండి, మరి రిపోర్టు వ్రాశేస్తాను తరవాత.

ధన—అయితే మీకు కలిగిన శ్రమకు ఈజగ్గన్న గాడిని ఉరితియ్యించండి. అడ్డ దిడ్డపు తప్పుసాక్ష్యం చెప్పాడు.

జగ్గ—నన్నేనా ఉరితియ్యడం? నేనేం చేశాను? నిజం చెప్పినా రంకే, చెప్పక పోయినా రంకే. మాటాడితే మరామేకు లాగుంది.

ముస—ధనదాసుగారూ, ఈ సంతోషసమయంలో ఈ జగ్గన్న మాత్రం ఎందుకు దుఃఖపడాల్సి? వీడిని తుమించండి.

ధన—అయితే సబ్బినప్పెక్కురు గారికి ఏమైనా ఇచ్చి మీరే సంతోష
వెడతారా?

ముస—అలాగే కానియ్యండి.

జగ్గ—ముసలయ్య బాబుగారూ,—కాదండోయి బాబు, బాబూ, పొరపా
టొచ్చింది; లెంపలు వాయించుకొంటున్నాను;—శంకరయ్య బాబు
గారూ, దండాలు.

ముస—పిల్లలారా, మరి ఆలస్యం చెయ్యక రండి. ఈ సంతోష వార్తలన్నీ
మీ తల్లితో చెప్పడానికి.

ధన—నేనూ ఆలస్యం చెయ్యక వెళ్లాలి, నామద్దు గులుకు సొమ్ము పెట్టిని
తిరిగి చూడడానికి. [అందరును నిష్క్రమింతురు.]

సమాప్తము.





ಮಹಮ ಫೌಂಡೇಷನ್ ಪುಸ್ತಕಾಲ ಪರಿಶೀಲನಾವರ್ಟಿಕ

ಪುಸ್ತಕಂ ಸಂಖ್ಯಾ	TPLA122B125
ಪುಸ್ತಕಂ ಪೆರು	ಲುಬ್ಬಾಗೇಪರಚಕ್ರವರ್ತಿ
ತಾರೀಖು	28/10/24
ಮುಂದು ಅಟ್ಟ	N/O
ವೆಮಕ ಅಟ್ಟ	N/O
ಮೊತ್ತಂ ಪೆಜೆಲು	117
ವಿಧ್ವ ಸ್ತಜಾ ಪೆಜೆಲು	N/O
ಛಾಕೆ ಪೆಜೆಲು	N/O
ಲೆಖ ಪೆಜೆಲು	77TO84
ಕಯಾರು ಚೆನಿಪದಿ	Munisha
ಪೆಜೆಲು ಖದದಿಸಿಪದಿ	Munisha
ಪ್ಲಾನ್ ಚೆನಿಪದಿ	Ch. Ramya
ಪರಿಕ್ಷೆ ಚೆನಿಪದಿ	KASIMBI
ಪೆಜೆಲು ಸರಿಮಾಸಿಪದಿ	
ಫ್ರೆಂಡೆಂಗು ಚೆನಿಪದಿ	
ಪ್ಯಾಕೆಂಗು ಚೆನಿಪದಿ	
ಪರಿಸ್ಥಿತಿ	Good